

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๙

Vol.14 No.1 January - June 2026

ISSN 2985-2668 (Print)

ISSN 2985-2676 (Online)

หอสมุดแห่งชาติ
16 ธ.ค.
2564

วารสารวิชาการ

หอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Journal

ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๙

Vol. 14 No. 1 January - June 2026

ISSN 2985-2668 (Print)

ISSN 2985-2676 (Online)

วัตถุประสงค์

๑. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม
๒. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านมรดกศิลปวัฒนธรรม วิชาชีพ และวิชาการ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
๓. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมการดำเนินงานของหอสมุดแห่งชาติ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ ๒ ฉบับ

ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน

ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม - ธันวาคม

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

กลุ่มวิจัยและพัฒนาห้องสมุด สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ถนนสามเสน เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทรศัพท์ และ โทรสาร ๐ - ๒๒๘๐ - ๙๘๒๘ - ๓๒

E-mail: rldbkk.nlt@gmail.com

ทุกบทความได้รับการกลั่นกรองแบบ Double - blind peer review
จากผู้ทรงคุณวุฒิตั้งน้อย ๓ คน ตอบบทความ

ที่ปรึกษา

นายพนมบุตร จันทรโชติ
นางสาวบุบผา ชูชาติ

อธิบดีกรมศิลปากร
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ

บรรณาธิการเกียรติคุณ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

แขนงวิชาสารสนเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

บรรณาธิการ

ดร.ประสิทธิ์ชัย เลิศรัตนเคหกาล

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ภาวิณี แสนชนม์

สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รศ.ดร.จุฑาทิพย์ จันทรลุน

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผศ.ดร.สนทยา สาลี

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ดร.ภาธร นิลอาธิ

ภาควิชาสารสนเทศศาสตร์ คณะวิทยาการสารสนเทศ
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นางสาวเอมอร เชาว์สนวน

นักภาษาโบราณเชี่ยวชาญ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาววนัสสุตา ดิษยบุตร

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ฝ่ายจัดการวารสาร

นางสาวรวีวรรณ พุ่มซ้อน

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางอรรวรรณ เพ็งนิม

บรรณารักษ์ชำนาญการพิเศษ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวสมัชญา เดชรุ่ง

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวบุร็สร จันทนราช

บรรณารักษ์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นางสาวเกศศิณี ผิวอ่อน

บรรณารักษ์ปฏิบัติการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

นายเสฏฐวุฒิ เตสังข์

บรรณารักษ์ปฏิบัติการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

ศิลปกรรม นายชโย ทองลือ

นักวิชาการช่างศิลป์ชำนาญการ สำนักหอสมุดแห่งชาติ

พิมพ์ที่

สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา

สี่แยกช้างอิ้ ถนนสามเสน แขวงวชิรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ เข้าสูปีที่ ๑๔ แล้วและเป็นปีที่ ๒ ของวารสาร ได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทยให้เป็นวารสารกลุ่มที่ ๒ ของฐานข้อมูล TCI (ตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๘ ถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๗๒) ในฉบับที่ ๑ ประจำเดือน มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๙ ฉบับนี้เรายังคงมุ่งมั่นส่งเสริม และเผยแพร่วิชาการด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม เพื่อก้าวเข้าสู่มาตรฐานวารสารวิชาการไทยอย่างมีคุณภาพเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญของชาติอย่างยั่งยืน ด้วยบทความที่คัดสรร ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลากหลายสาขาวิชา รวมถึงเป็นเวทีสำหรับผู้สนใจ นำเสนอบทความ อันจะนำมาซึ่งการสร้างสรรค์ต่อยอด และพัฒนางานที่เกี่ยวข้องต่อไป

กองบรรณาธิการวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่านในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาชีพ ไม่ว่าจะเป็นบรรณารักษ์ นักเอกสารสนเทศ นักวิชาการ นักวิจัย นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจในแวดวงสารสนเทศทุกท่าน

ทีมงานวารสารขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาพิจารณาบทความของวารสารด้วยดีโดยตลอด สุดท้ายนี้ หากท่านใดสนใจต้องการส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ สามารถส่งบทความผ่านระบบ Online Submission ได้ทางเว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติที่ <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nlt> เรามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาวารสารก้าวสู่มาตรฐานสากล

กองบรรณาธิการ

สารบัญ

- ๑ การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการ
อนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชน
พหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้น
มัธยมศึกษาตอนต้นในเขต
กรุงเทพมหานคร
❖ สายสุดา ปั่นตระกูล

- ๑๗ งานจดหมายเหตุกับสิทธิในการลบข้อมูล:
ภารกิจความทรงจำในกระแสความเป็น
ส่วนตัว
❖ เลิศชัย วาสานานิกรกุลชัย

- ๓๗ กระบวนทัศน์ใหม่และมิติตความยั่งยืนใน
การทำงานแปลวรรณกรรม: รายงาน
ประสบการณ์จากมุมมองของผู้เข้าร่วม
โครงการ SocialTranslating
สถาบันเกอเธ่
❖ อัญชลี โดฟิ่งพงศ์

สารบัญ (ต่อ)

การบูรณาการข้อมูลหลายมิติด้วย
เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาศูนย์การ
เรียนรู้ชุมชน

❖ บรรพต พิจิตรกำเนิด
ปริศนา มัชฌิมา
สายสุตา ปันตระกูล

66

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการ
พัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัย
ราชภัฏพิบูลสงคราม

❖ นภธีร อุดมพงศ์
ธনীสา โรจนตระกูล
กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์

୨୫

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
แหล่งมรดกภูมิปัญญาทางภาษาและ
วัฒนธรรม

❖ อุดมพร เข้มฉะลิม

การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียน
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร

The Study of Attitudes and Cultural Conservation Behaviors in
Multicultural Communities among Lower Secondary School Students in
Bangkok

สายสุดา ปันตระกูล^๑
Saisuda Pantrakool

Received: 8 May 2025

Revised: 10 September 2025

Accepted: 3 November 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร และเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างสำหรับการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๐๐ คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม และแบบสังเกตพฤติกรรม สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มตัวแทนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ ๑ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๔๐ คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และการร่วมมือในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม การเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า คะแนนทัศนคติต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลังเข้าร่วมกิจกรรม สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรมส่งผลเชิงบวกต่อทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ผลงานวิจัยนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมที่เหมาะสมต่อบริบทสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของนักเรียนในสังคมพหุวัฒนธรรมไทย

^๑ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล Saisuda_pan@dusit.ac.th

คำสำคัญ: ทักษะคิด, พฤติกรรม, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, พหุวัฒนธรรม, การจัดการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research were to study attitudes and cultural conservation behaviors in multicultural communities among grade 7 students in Bangkok, and to identify approaches for enhancing student participation in cultural and environmental conservation activities. This study used a mixed-methods approach. The quantitative sample consisted of 200 grade 7 students selected through purposive sampling. Research instruments included an attitude and behavior assessment form and a behavioral observation. The qualitative sample comprised 40 grade 7 student representatives, with data collected through structured in-depth interviews.

The findings indicated that students demonstrated high levels of attitudes and cultural conservation behaviors in multicultural communities, both overall and across dimensions. By aspect, the highest mean score was for the acceptance of cultural diversity, followed by cultural and environmental conservation, and cooperation in multicultural coexistence. A comparison of attitudes toward cultural diversity before and after participation in activities revealed that post-activity scores were significantly higher than pre-activity scores at the .05 level. Qualitative results further showed that participation in cultural activities had a positive impact on students' analytical thinking skills, which could be applied to learning management that fosters coexistence in multicultural societies.

This research provides implications for the development of learning management and activities tailored to school contexts, thereby promoting meaningful student participation in Thai multicultural society.

Keywords: Attitudes, Behaviors, Cultural Conservation, Multiculturalism, Learning Management

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานครที่เป็นเมืองหลวง มีประชาชนหลายเชื้อชาติ ศาสนาอาศัยอยู่ นับเป็นพื้นที่ที่มีชุมชนพหุวัฒนธรรมจำนวนมาก แสดงให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันของคนที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรม อาทิเช่น ชาวไทยพุทธ ชาวมุสลิมเชื้อสายมลายู ชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวตะวันตก ซึ่งแต่ละกลุ่มล้วนมีอัตลักษณ์และประเพณีเฉพาะทั้งในด้านภาษา

การแต่งกาย อาหาร ศิลปวัฒนธรรม และศาสนา แต่ทุกกลุ่มสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมไทยได้อย่างสงบสุข อีกทั้งยังเป็นภาพสะท้อนของความหลากหลายของคนที่มีความแตกต่างกันในสังคมไทย^๒ ๓

พหุวัฒนธรรมถือเป็นองค์ประกอบที่ทำทนายอย่างยิ่งในบริบททางการศึกษา การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนเนื่องจากต้องส่งเสริมและปลูกฝังให้ผู้เรียนเข้าใจ ยอมรับ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมจึงไม่ใช่เพียงเป้าหมายด้านคุณธรรมจริยธรรมแต่ยังเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ ๒๑ ที่ผู้เรียนต้องมี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข^๔ ๕ จากผลการวิจัยด้านการอยู่ร่วมกันในบริบทของพหุวัฒนธรรมในหลายภูมิภาคของประเทศไทย พบว่าผู้เรียนจำนวนไม่น้อยยังขาดความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง บางส่วนขาดความตระหนักในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และการแสดงออกทางพฤติกรรมที่สะท้อนอคติทางวัฒนธรรม^๖ และในโรงเรียนมีการบูรณาการแนวคิดเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม ในหลักสูตรและกิจกรรมของโรงเรียน แต่ในการปฏิบัติจริง พบข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของผู้เรียน ขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนกับชุมชน และขาดการประเมินผลที่วัดได้ทั้งด้านทัศนคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขณะเดียวกันโรงเรียนหลายแห่งยังคงใช้รูปแบบการสอนที่เน้นเนื้อหาแบบวัฒนธรรมหลัก (Core Culture) คือ ค่านิยม บรรทัดฐาน และความเชื่อที่สำคัญของวัฒนธรรมไทยโดยรวม ซึ่งอาจส่งผลให้นักเรียนขาดความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของวัฒนธรรมท้องถิ่น และไม่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์หรือส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชนตนเอง^{๗ ๘ ๙}

^๒ W. Sasanti, C. Hemtasin and T. Thongsuk, “The effectiveness of inquiry-based learning to improve the analytical thinking skills of sixth-grade elementary school students,” *Anatolian Journal of Education*. 9, 1 (2024): 37–56.

^๓ S. Sadoo., et al. “Developing critical thinking skills through social studies education in Thai classrooms,” *Journal of Buddhist Education and Research*. 9, 1 (2023):375–384.

^๔ P. Kwangmuang, et al. “The development of learning innovation to enhance higher order thinking skills for students in Thailand junior high schools,” *Heliyon*. 7, 6 (2021): e07309.

^๕ E. Gálvez-López, “Formative feedback in a multicultural classroom: a review,” *Teaching in Higher Education*. 30, 2 (2023): 463–482.

^๖ P. Pimdee, et al. “Enhancing Thai student-teacher problem-solving skills and academic achievement through a blended problem-based learning approach in online flipped classrooms,” *Heliyon*. 10, 7 (2024): e29172.

^๗ S. N. Tepa, K. R. Fyr, et al., “The importance and challenges of implementing multicultural music education in a music classroom at international schools in Bangkok, Thailand,” *Journal of Cultural Trends*. 72, 1 (2024): 72–86.

^๘ A. Sukkamart, et al. “Enhancing computational thinking skills in Thai middle school students through problem-based blended learning approaches,” *Cogent Education*. 12, 1 (2024): e2445951.

^๙ IPGCE. 4 key teaching challenges in Thailand vs. Qatar, [Online]. Retrieved 1 May 2025, from: <https://www.ipgce.com/masters-education-teaching-challenges-thailand-qatar/>

การส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ที่อยู่ในช่วงวัยแห่งการเรียนรู้มีแนวโน้มที่จะแสดงออกทั้งทางบวกและทางลบต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม การได้รับความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติจากโรงเรียนอาจจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้เรียน เช่น การยอมรับเพื่อนต่างวัฒนธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือแม้กระทั่งการเลือกสรรข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมอื่น ๆ ^{๑๐ ๑๑} ดังนั้นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ควบคู่กับการมีส่วนร่วมในชุมชนจึงเป็นอีกหนึ่งวิธีการในการส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกัน ^{๑๒}

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการส่งเสริมให้เกิดการอยู่ร่วมกันที่ดี ยังส่งผลต่อการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งในมิติของความรู้ ทักษะ และค่านิยมในบริบทของสังคมพหุวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ที่มีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมในกรุงเทพมหานคร และเพื่อประเมินพฤติกรรมของนักเรียนในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อให้เกิดข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมที่เหมาะสมต่อบริบทสภาพแวดล้อมของโรงเรียนและช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของเยาวชนในสังคมพหุวัฒนธรรมไทยอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร

๒. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

๑. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม

ทฤษฎีการรักษาและถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural Transmission Theory) เป็นแนวคิดพื้นฐานที่อธิบายกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ในบริบทของการศึกษาไทยที่มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการมุมมองทางวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเด็กและเยาวชนให้มีการยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม สถานศึกษาต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา องค์กรทางศาสนา และครอบครัว เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมทาง

^{๑๐} J. Narksompong. **Promotion of holistic multicultural education in Thailand**, [Online]. Retrieved 1 May 2025, from: https://www.academia.edu/6480251/Promotion_of_Holistic_Multicultural_Education_in_Thailand

^{๑๑} N. Watthanawara, et al. "Strategy of local curriculum development by participatory action research: A case study in multi-ethnic school, Chiang Mai, Thailand," **Academy of Strategic Management Journal**. 19, 2(2020): 1–19.

^{๑๒} A. H. Fatgehipon, "Multicultural education through social studies subjects for junior high school students in Maluku, Indonesia," **Issues in Educational Research**. 33, 3 (2023): 937–956.

วัฒนธรรมและครอบคลุมทุกกลุ่ม กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพจึงมีจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องส่งเสริมให้นักเรียนมีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถตีความและประเมินความแตกต่างทางวัฒนธรรมได้อย่างสร้างสรรค์ และแนวคิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม (Cultural Preservation) ความยั่งยืนทางวัฒนธรรมที่สามารถปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์วัฒนธรรม โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา พบว่า เมื่อนักเรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ดีจะสามารถเข้าใจและชื่นชมความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ดีขึ้น ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการณ์การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่เหมาะสม และความสำคัญของการสร้างปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมในสถานศึกษา โดยให้ออกาสักนักเรียนในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกับเพื่อนร่วมชั้นจากหลายเชื้อชาติ พบว่าสามารถช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมได้

๒. แนวคิดเกี่ยวกับสังคมพหุวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกัน

ทฤษฎีพหุวัฒนธรรม (Multiculturalism Theory) ของ Banks และ Berry กำหนดกรอบแนวคิดที่สำคัญในการเข้าใจวิธีการอยู่ร่วมกันของคนต่างวัฒนธรรมในสังคมเดียวกัน สะท้อนให้เห็นลักษณะ ความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมที่อุดมสมบูรณ์ การบูรณาการการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรม ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนและเตรียมความพร้อมสำหรับการมีส่วนร่วม ในสังคมพหุวัฒนธรรม และทฤษฎีการปรับตัวทางวัฒนธรรม (Acculturation Theory) ของ John W. Berry กำหนดกรอบความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มจากวัฒนธรรมต่างๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้ในขณะที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์วัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ การประยุกต์ใช้หลักการทฤษฎีในการการรักษาลักษณะทางวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มและการสร้างความเข้าใจร่วมกันในสังคมการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตอบสนองความต้องการเฉพาะของนักเรียนที่มีเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ซึ่งช่วยส่งเสริมการยอมรับและลดอคติทางชาติพันธุ์ภายในห้องเรียน

การศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสถานศึกษาพบว่า การสร้างปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรมในสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การศึกษากรณีจากโรงเรียนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผลการศึกษาสามารถส่งเสริมชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ และครูมีบทบาทสำคัญในกระบวนการสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อวิธีที่ผู้เรียนยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ งานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง พบว่า การสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทุกกลุ่มเชื้อชาติ ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างสถาบันการศึกษา องค์กรทางศาสนา และครอบครัวในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมทางพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย การดำเนินการต้องมีการออกแบบกิจกรรมที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของสังคมและให้ออกาสักนักเรียนในการสำรวจและชื่นชมมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองและของผู้อื่น

แนวคิดและทฤษฎีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องมีการบูรณาการทั้ง การสร้างความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม และการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวย

ต่อความหลากหลาย ในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จของการจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการยอมรับ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ^{๑๓} โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

๑. ขอบเขตของการศึกษา

๑.๑ ด้านเนื้อหา เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในเขตกรุงเทพมหานคร

๑.๒ ด้านกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาเฉพาะนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาในกรุงเทพมหานคร ที่ตั้งอยู่ในชุมชนพหุวัฒนธรรมและมีการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม

๑.๓ ด้านพื้นที่ ศึกษาเฉพาะโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวิถีชีวิต

๑.๔ ด้านเวลา ปีการศึกษา ๒๕๖๓

๒. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๒.๑ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา ๒๕๖๓ จำนวน ๑๕,๔๖๐ คน

๒.๒ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒ กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ ๑ ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๐๐ คน โรงเรียนละ ๕๐ คน จาก ๔ โรงเรียน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ที่มีคุณสมบัติเฉพาะ จากความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา และความเป็นไปได้ในการเข้าร่วมกิจกรรม

กลุ่มที่ ๒ ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร จำนวน ๔๐ คน โดยคัดเลือกจากระดับคะแนนสูง คะแนนกลาง และคะแนนต่ำ จำนวนโรงเรียนละ ๑๐ คน ๔ โรงเรียน

๓. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่

เครื่องมือการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แบบประเมินทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกตพฤติกรรม

๓.๑ แบบประเมินทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ จำนวน ๑๕ ข้อ ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม พฤติกรรมมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม

^{๑๓} Creswell, J. W., *Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. (Thousand Oaks, CA: Sage, 2003).

๓.๒ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) สำหรับการเก็บข้อมูลจากตัวแทนนักเรียน เกี่ยวกับประเด็นประสบการณ์การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ปัจจัยที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคต่อการอนุรักษ์วัฒนธรรม และแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร

๓.๓ แบบสังเกตพฤติกรรมสำหรับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมพหุวัฒนธรรม สำหรับการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมพหุวัฒนธรรม โดยบันทึกลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนต่างศาสนา/วัฒนธรรม พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรม และการแสดงออกทางทัศนคติต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๔. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

๔.๑ การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม สังคม และการศึกษา จำนวน ๓ ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๕ ขึ้นไป ผลการคำนวณได้ค่า IOC ทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๖๗

๔.๒ การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบประเมินไปทดลองใช้กับนักเรียนที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๘๖

๕. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย โดยทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารโรงเรียน และชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยแก่นักเรียน พร้อมทั้งขอความยินยอมจากนักเรียนและผู้ปกครอง จากนั้นดำเนินการแจกแบบประเมินให้นักเรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย โรงเรียนละ ๕๐ คน รวมทั้งสิ้น ๒๐๐ คน และเมื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินเรียบร้อยแล้ว ทำการคัดเลือกนักเรียนบางส่วนในกลุ่มที่มีระดับคะแนนสูง คะแนนกลาง และคะแนนต่ำ จำนวนโรงเรียนละ ๑๐ คน รวมทั้งสิ้น ๔๐ คน เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกตามแบบสัมภาษณ์ที่จัดเตรียมไว้

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๖.๑ ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมโดยใช้ t-test for dependent samples รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรโดยใช้การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis)

๖.๒ ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นการวิจัย เพื่อค้นหารูปแบบและแนวโน้มที่แสดงถึงทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียน

๗. จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยคำนึงถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์อย่างเคร่งครัด ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย และสิทธิในการเข้าร่วมแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัยและผู้ปกครองอย่างชัดเจน โดยผู้เข้าร่วม

การวิจัยสามารถปฏิเสธหรือถอนตัวได้ตลอดเวลา โดยไม่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้หรือสิทธิใด ๆ ของนักเรียน ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะถูกเก็บรักษาเป็นความลับ ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

๑. ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ ศาสนา เชื้อชาติ/ชาติพันธุ์ และการใช้ภาษาในครอบครัว

ตารางที่ ๑ ข้อมูลทั่วไป

รายการ		จำนวน (๒๐๐ คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	๙๓	๔๖.๕๐
	หญิง	๑๐๗	๕๓.๕๐
ศาสนา	พุทธ	๑๒๐	๖๐.๐๐
	อิสลาม	๖๖	๓๓.๐๐
	คริสต์	๑๔	๗.๐๐
เชื้อชาติ/ชาติพันธุ์	ไทย	๑๑๗	๕๘.๕๐
	ไทยเชื้อสายจีน	๔๐	๒๐.๐๐
	ตะวันตก	๑๐	๕.๐๐
	อื่น ๆ ได้แก่ พม่า ลาว กัมพูชา ฯลฯ	๓๓	๑๖.๕๐
ภาษาที่ใช้ในครอบครัว	ภาษาไทยเป็นหลัก	๑๔๐	๗๐.๐๐
	ใช้ ๒ ภาษา (ไทย-อื่น ๆ)	๕๐	๒๕.๐๐
	ภาษาอื่นเป็นหลัก	๑๐	๕.๐๐
รวมทั้งหมด		๒๐๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๑ พบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ จำนวน ๒๐๐ คน จาก ๔ โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร ด้านเพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน ๑๐๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๐ นับถือศาสนาพุทธจำนวน ๑๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๐๐ มีเชื้อชาติไทย จำนวน ๑๑๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๘.๕๐ และภาษาที่ใช้ในครอบครัว ส่วนใหญ่ใช้ภาษาไทยเป็นหลักในการสื่อสาร จำนวน ๑๔๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๐.๐๐

๒. การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร จำแนกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ ด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม และการร่วมมือในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

ตารางที่ ๒ ทศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)	แปลผล
ด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม	๔.๒๐	๐.๕๒	มาก
๑. นักเรียนรู้สึกภูมิใจในพหุวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร	๔.๒๕	๐.๕๕	มาก
๒. นักเรียนเชื่อว่าความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นจุดแข็งของกรุงเทพมหานคร	๔.๔๐	๐.๔๕	มาก
๓. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ ได้	๔.๓๕	๐.๕๕	มาก
๔. นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้จากการเรียนรู้พหุวัฒนธรรมในการพัฒนาชุมชน	๔.๒๐	๐.๖๐	มาก
ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม	๔.๑๕	๐.๔๘	มาก
๕. นักเรียนเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนมุสลิม ชุมชนไทยพุทธ และชุมชนคริสต์	๔.๕๐	๐.๕๐	มาก
๖. นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดั้งเดิมของชุมชน	๔.๒๐	๐.๕๕	มาก
๗. นักเรียนสามารถประเมินผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีต่อชุมชน	๔.๒๕	๐.๖๐	มาก
ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม	๓.๙๐	๐.๖๐	มาก
๘. นักเรียนยอมรับและเคารพในความแตกต่างของวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนกรุงเทพมหานคร	๔.๑๐	๐.๖๐	มาก
๙. นักเรียนให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาดในพื้นที่ศาสนสถานของทุกศาสนา	๔.๒๕	๐.๕๐	มาก
๑๐. นักเรียนให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน	๔.๓๐	๐.๕๐	มาก
๑๑. นักเรียนสามารถวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม	๔.๒๕	๐.๕๕	มาก
ด้านความร่วมมือในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม	๔.๑๐	๐.๕๕	มาก
๑๒. นักเรียนมีความสนใจที่จะเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับผู้คนต่างศาสนาในชุมชน	๔.๐๐	๐.๗๐	มาก
๑๓. นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งวัฒนธรรมต่างๆ	๔.๑๐	๐.๖๐	มาก

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)	แปลผล
๑๔. นักเรียนมีส่วนในการสนับสนุนการใช้ทรัพยากรของโรงเรียนอย่างคุ้มค่าในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน	๔.๐๕	๐.๖๕	มาก
๑๕. นักเรียนสามารถเสนอแนะทางการแก้ไขปัญหาคัดแย้งทางวัฒนธรรมได้	๔.๑๐	๐.๖๕	มาก
รวมทั้งหมด	๔.๐๙	๐.๕๔	มาก

จากตารางที่ ๒ พบว่า นักเรียนมีทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานคร โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = ๔.๒๐$, S.D.=๐.๕๒) รองลงมาคือด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = ๔.๑๕$, S.D.=๐.๔๘) และการร่วมมือในการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = ๔.๑๐$, S.D.=๐.๕๕) อันดับสุดท้าย คือทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับพหุวัฒนธรรม ($\bar{X} = ๓.๙๐$, S.D.=๐.๖๐)

๓. การเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติและพฤติกรรมก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรม

ตารางที่ ๓ ผลการเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติและพฤติกรรมทางวัฒนธรรมก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

การเปรียบเทียบ		$\bar{X}$	S.D.	t	df	p-value
ทัศนคติต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	๓.๖๕	๐.๗๒	๘.๔๒*	๑๙๙	.๐๐๐
	หลังเข้าร่วมกิจกรรม	๔.๓๒	๐.๕๓			
พฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรม	ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม	๓.๔๒	๐.๖๘	๗.๘๕*	๑๙๙	.๐๐๐
	หลังเข้าร่วมกิจกรรม	๔.๑๘	๐.๕๗			

* $p < .๐๕$

จากตารางที่ ๓ การเปรียบเทียบคะแนนทัศนคติต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน พบว่า คะแนนทัศนคติต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมหลังเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๓๒$, S.D. = ๐.๕๓) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = ๓.๖๕$, S.D. = ๐.๗๒) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($t = ๘.๔๒$, $p < .๐๐๑$) และการเปรียบเทียบพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม พบว่า คะแนนพฤติกรรมหลังเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = ๔.๑๘$, S.D. = ๐.๕๗) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม ($\bar{X} = ๓.๔๒$, S.D. = ๐.๖๘) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($t = ๗.๘๕$, $p < .๐๐๑$) แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถส่งเสริมพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๔ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจำแนกตามศาสนา

ตัวแปร	ศาสนาพุทธ (n = ๑๒๐)	ศาสนาอิสลาม (n = ๖๖)	ศาสนาคริสต์ (n = ๑๔)
ทัศนคติกับพฤติกรรม	.๖๕*	.๗๒*	.๖๘*
ทัศนคติกับทักษะการคิดวิเคราะห์	.๗๐*	.๗๕*	.๖๙*
พฤติกรรมกับทักษะการคิดวิเคราะห์	.๖๓*	.๖๗*	.๖๒*

* $p < .๐๕$

จากตารางที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรจำแนกตามศาสนาของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างพบว่า กลุ่มนักเรียนที่นับถือศาสนาพุทธ (n = ๑๒๐) พบความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูงระหว่างทัศนคติกับทักษะการคิดวิเคราะห์ ($r = .๗๐, p < .๐๕$) และความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางระหว่างทัศนคติกับพฤติกรรม ($r = .๖๕, p < .๐๕$) และพฤติกรรมกับทักษะการคิดวิเคราะห์ ($r = .๖๓, p < .๐๕$)

กลุ่มนักเรียนที่นับถือศาสนาอิสลาม (n = ๖๖) พบความสัมพันธ์ทางบวกระดับสูงระหว่างทัศนคติกับทักษะการคิดวิเคราะห์ ($r = .๗๕, p < .๐๕$) ทัศนคติกับพฤติกรรม ($r = .๗๒, p < .๐๕$) และความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางระหว่างพฤติกรรมกับทักษะการคิดวิเคราะห์ ($r = .๖๗, p < .๐๕$)

กลุ่มนักเรียนที่นับถือศาสนาคริสต์ (n = ๑๔) พบความสัมพันธ์ทางบวกระดับปานกลางถึงสูงระหว่างทัศนคติกับทักษะการคิดวิเคราะห์ ($r = .๖๙, p < .๐๕$) ทัศนคติกับพฤติกรรม ($r = .๖๘, p < .๐๕$) และพฤติกรรมกับทักษะการคิดวิเคราะห์ ($r = .๖๒, p < .๐๕$)

๔. การหาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในชุมชนกรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ พบประเด็นสำคัญในการหาแนวทางการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสามารถจัดกลุ่มเป็น ๓ ประเด็นหลัก ได้ดังนี้

ประเด็นที่ ๑ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์

การยอมรับความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียนให้ความสำคัญกับการเรียนรู้วัฒนธรรมที่หลากหลายผ่านกิจกรรมเชิงปฏิบัติ โดยเชื่อว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกันจะช่วยสร้างความเข้าใจที่แท้จริงระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม นิทรรศการ การทำอาหาร หรือการแสดงศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนความหลากหลาย ซึ่งช่วยเพิ่มความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่าง

ตัวอย่างการให้คำสัมภาษณ์

“การที่เราได้ร่วมทำอาหารหรือจัดนิทรรศการ ทำให้พวกเราสามารถเรียนรู้ความต่างของกันและกันได้มากขึ้น”

ประเด็นหลักที่ ๒ การส่งเสริมการทำงานร่วมกันข้ามวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ การส่งเสริมการทำงานร่วมกันในกลุ่มหลากหลายวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนเคารพในความแตกต่าง ตระหนักถึงคุณค่าของการทำงานเป็น

ทีมในกลุ่มที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเห็นว่าความต่างเป็นจุดแข็งในการแก้ปัญหาและการพัฒนาทักษะการคิด

ตัวอย่างการให้คำสัมภาษณ์

“การทำงานในกลุ่มหลายวัฒนธรรมช่วยให้เห็นมุมมองที่แตกต่างและสามารถช่วยกันแก้ไขปัญหาไปด้วยกันได้”

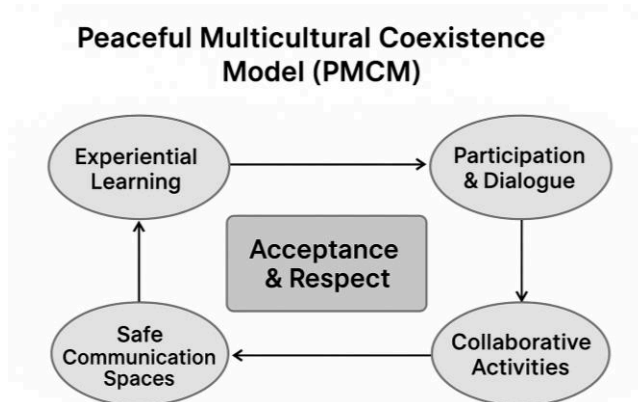
ประเด็นหลักที่ ๓ การสร้างพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็น

การเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความแตกต่างทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้เกิดการรับฟังและการเรียนรู้ร่วมกัน การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการรับฟังกัน เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่าง

ตัวอย่างการให้คำสัมภาษณ์

“การมีโอกาสแสดงความคิดเห็นช่วยให้เราเข้าใจและเปิดรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้มากขึ้น”

ผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพสนับสนุนข้อค้นพบจากข้อมูลเชิงปริมาณ และสะท้อนว่านักเรียนมีศักยภาพในการพัฒนาทัศนคติ ทักษะ และพฤติกรรมที่เหมาะสมต่อการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และพัฒนาหลักสูตรที่เน้นการมีส่วนร่วมทางสังคมในบริบทพหุวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังภาพที่ ๑

ภาพที่ ๑ การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

โมเดลการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม (Peaceful Multicultural Coexistence Model หรือ PMCM) ประกอบด้วย ๕ องค์ประกอบ ได้แก่ การยอมรับและเคารพ (Acceptance & Respect) เป็นแกนกลาง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมและการเสวนา (Participation & Dialogue) ทำให้เกิดกิจกรรมความร่วมมือ (Collaborative Activities) ระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาพื้นที่สื่อสารที่ปลอดภัย (Safe Communication Spaces) ซึ่งจะส่งผลกลับไปเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น รูปแบบความสัมพันธ์นี้จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการลดอคติ เพิ่มความเข้าใจข้ามวัฒนธรรม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมที่มีความหลากหลาย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร มีการอภิปรายผลการวิจัยหลัก และการอภิปรายนัยยะเชิงปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. อภิปรายผลการวิจัยหลัก (Discuss the Main Finding)

ทัศนคติและพฤติกรรมเชิงบวกต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีและมีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมในระดับสูง ซึ่งสามารถสะท้อนผ่านผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยเฉพาะในด้านการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์วัฒนธรรม และทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นพหุวัฒนธรรม โดยประเด็นการเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันระหว่างชุมชนต่างศาสนา และความภูมิใจในพหุวัฒนธรรมของชุมชน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นถึงการรับรู้เชิงบวกที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมของกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความเข้าใจของตนเองกับประสบการณ์ตรงในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ของตัวแทนนักเรียนที่เห็นว่าการเคารพในความแตกต่างทางศาสนา และการมีโอกาสดูแลเปลี่ยนวัฒนธรรมผ่านกิจกรรมในโรงเรียน ยืนยันว่าการได้รับประสบการณ์ตรงมีบทบาทต่อการสร้างทัศนคติที่เปิดกว้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการคิดวิเคราะห์กับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัยคือ ทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับทัศนคติและพฤติกรรมด้านพหุวัฒนธรรม โดยมีค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอยู่ในระดับปานกลางถึงสูง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Kwinram ^{๑๔} ที่ระบุว่า การคิดวิเคราะห์ช่วยให้นักเรียนสามารถประเมินความเชื่อ ทัศนคติ และพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นในบริบทสังคมที่หลากหลาย และเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างมีสติและเหตุผลในสังคมพหุวัฒนธรรม การเชื่อมโยงระหว่างการร่วมมือในการอยู่ร่วมกัน กับทักษะการคิดวิเคราะห์ยังสะท้อนผ่านผลสัมภาษณ์ ที่นักเรียนระบุว่า การทำงานกลุ่มกับเพื่อนจากต่างวัฒนธรรมช่วยให้เข้าใจความแตกต่างและแก้ปัญหาได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ Gálvez-López แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติร่วมกัน (collaborative experience) ทำให้เกิดการคิดสะท้อน (reflective thinking) ที่ลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับความแตกต่างในสังคม

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่าประเด็นเรื่องการมีพื้นที่สำหรับการแสดงความคิดเห็นมีความสัมพันธ์กับทักษะการวิเคราะห์และเสนอแนะแนวทางแก้ไขความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่ได้เพียงเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์และแสดงบทบาทเชิงสร้างสรรค์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Pimdee ที่เสนอว่า การพัฒนาพลเมืองวัฒนธรรมต้องใช้ทั้งการรู้ เข้าใจ และการลงมือทำผ่านการแสดงออกและปฏิสัมพันธ์ อีกทั้งผลการวิจัย พบว่า ทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนในด้าน

^{๑๔} S. Kwinram, T. Noisombut and W. Worapun, “The development of science learning achievement and analytical thinking of grade 7 students using 5E inquiry-based learning cooperated with graphic organizers,” *Journal of Educational Issues*. 8, 2 (2022): 433–444.

พหุวัฒนธรรมไม่ได้เกิดจากการรับรู้ข้อมูลเท่านั้น แต่เกิดจากการมีโอกาสมิ่ส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบอย่างมีเป้าหมาย เช่น การจัดเวิร์กช็อป นิทรรศการวัฒนธรรม และกิจกรรมข้ามวัฒนธรรมในชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางที่ Sadoo และ Tepa สนับสนุนว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างเสริมความเข้าใจและทักษะในบริบทสังคมที่หลากหลาย

๒. อภิปรายนัยยะเชิงปฏิบัติ (Discuss the Practical Implications)

การจัดการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า ความจำเป็นในการออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการเรียนรู้เชิงประสบการณ์กับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานข้ามวัฒนธรรมและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ การเรียนการสอนควรเน้นการให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติ ในบริบทของความหลากหลายทางวัฒนธรรม

การบริหารจัดการสถานศึกษา ควรสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ การจัดกิจกรรมภายในโรงเรียนควรคำนึงถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนจากภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย และควรมีการประเมินผลการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งมิติความรู้ ทักษะ และทัศนคติ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและประเมินพฤติกรรมของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ต่อการอยู่ร่วมกันและการอนุรักษ์วัฒนธรรมในชุมชนพหุวัฒนธรรม ของกรุงเทพมหานคร

๑. สรุปแก่นของปัญหาและคำตอบ (The Core Problem and The Answer) นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ มีทัศนคติและพฤติกรรมอย่างไรต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมของกรุงเทพมหานคร และมีแนวทางใดที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรม คำตอบที่ได้จากการวิจัย พบว่า นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมในระดับมาก โดยเฉพาะในการยอมรับความแตกต่างและการเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน อีกทั้งนักเรียนยังมีพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในระดับดี และแสดงทักษะการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับประเด็นพหุวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสนับสนุนผลเชิงปริมาณ โดยนักเรียนเสนอแนวทางการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ได้แก่ การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การทำงานร่วมกันในกลุ่มหลากหลายวัฒนธรรม และการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ สะท้อนถึงความตระหนักรู้และศักยภาพในการมีส่วนร่วมเชิงสร้างสรรค์ในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาทัศนคติที่เปิดกว้างและพฤติกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยทักษะการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับประสบการณ์จริงในบริบทของความหลากหลาย การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้จึงควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ คิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติ เพื่อพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสมดุล

๒. คุณูปการเชิงทฤษฎี (Theoretical Contribution) การเชื่อมโยงทฤษฎีการเรียนรู้เชิงสังคมกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติและพฤติกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีการพัฒนาองค์ความรู้และทักษะการคิดส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม เช่นเดียวกับแนวคิดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในบริบทการศึกษาไทย ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้

ผ่านประสบการณ์ตรงและการมีปฏิสัมพันธ์ข้ามวัฒนธรรม เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเข้าใจและการยอมรับความแตกต่าง

๓. นัยยะเชิงปฏิบัติและการจัดการ (Practical and Managerial Implications) การจัดการเรียนการสอน ควรบูรณาการกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการทำงานข้ามวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน การสร้างความเข้าใจเรื่องความหลากหลายทางวัฒนธรรม และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะ

๑. ข้อจำกัด

งานวิจัยครั้งนี้จะใช้แนวคิดเรื่องพหุวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ในการกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยยังคงสะท้อนความหลากหลายทางเพศเพียงสองมิติ คือ ชาย และ หญิง ซึ่งไม่ครอบคลุมต่อประเด็นทางเพศสภาพและอัตลักษณ์ทางเพศที่หลากหลายมากขึ้นในปัจจุบัน ข้อจำกัดดังกล่าวอาจส่งผลให้การตีความผลการวิจัยยังไม่ครอบคลุมต่อทุกกลุ่มเพศสภาพ

๒. ข้อเสนอแนะ

๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ (Practical Recommendations) การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เช่น นิทรรศการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมในหมู่นักเรียน

๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย (Policy Recommendations) ควรมีการพัฒนาหลักสูตรที่มุ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น

๒.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต (Future Research Recommendations) ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อปลูกฝังความตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อความหลากหลายทางวัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ตรงหรือการปฏิบัติจริง

บรรณานุกรม

Aukkapong Sukkamart, et al. "Enhancing computational thinking skills in Thai middle school students through problem-based blended learning approaches." **Cogent Education**. 12, 1 (2024): 2445951. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2445951>

Creswell, J. W. **Research design: qualitative, quantitative, and mixed methods approaches** .2nd ed. Thousand Oaks, CA: Sage, 2003.

Fatgehipon, A. H. "Multicultural education through social studies subjects for junior high school students in Maluku, Indonesia." **Issues in Educational Research**. 33, 3 (2023): 937–956.

- Gálvez-López, E. “Formative feedback in a multicultural classroom: A review.” **Teaching in Higher Education**. 30, 2 (2023): 463–482. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1080/13562517.2023.2186169>
- IPGCE. **4 key teaching challenges in Thailand vs. Qatar**. [Online]. Retrieved 1 May 2025, from: <https://www.ipgce.com/masters-education-teaching-challenges-thailand-qatar/>
- Joanne Narksompong. **Promotion of holistic multicultural education in Thailand**. [Online]. Retrieved 1 May 2025, from: https://www.academia.edu/6480251/Promotion_of_Holistic_Multicultural_Education_in_Thailand
- Nanthawan Watthanawara, et al. “Strategy of local curriculum development by participatory action research: A case study in multi-ethnic school, Chiang Mai, Thailand.” **Academy of Strategic Management Journal**. 19, 2 (2020): p.1–19. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://www.abacademies.org/articles/Strategy-of-local-curriculum-development-by-participatory-action-research-a-case-study-in-multi-ethnic-school-chiang-mai-Thailand-1939-6104-19-2-532.pdf>
- Paitoon Pimdee, et al. “Enhancing Thai student-teacher problem-solving skills and academic achievement through a blended problem-based learning approach in online flipped classrooms.” **Heliyon**. 10, 7 (2024): e29172. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e29172>
- Parama Kwangmuang, et al. “The development of learning innovation to enhance higher order thinking skills for students in Thailand junior high schools.” **Heliyon**. 7, 6 (2021): e07309. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2021.e07309>
- Sujittra Sadoo., et al. “Developing critical thinking skills through social studies education in Thai classrooms.” **Journal of Buddhist Education and Research**. 9, 1 (2023): 375–384.
- Surat Kwinram, Teerachati Noisombut and Wittaya Worapun “The development of science learning achievement and analytical thinking of grade 7 students using 5E inquiry-based learning cooperated with graphic organizers.” **Journal of Educational Issues**. 8, 2 (2022): 433–444. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.5296/jei.v8i2.20182>
- Tepa, S. N., Fyr, K. R., et al. “The importance and challenges of implementing multicultural music education in a music classroom at international schools in Bangkok, Thailand.” **Journal of Cultural Trends**. 20, 37 (2024): 72–86.
- Wipaporn Sasanti, Chulida Hemtasin and Tawan Thongsuk. “The effectiveness of inquiry-based learning to improve the analytical thinking skills of sixth-grade elementary school students.” **Anatolian Journal of Education**. 9, 1 (2024): 37–56.

งานจดหมายเหตุกับสิทธิในการลบข้อมูล: การทวงถามความทรงจำในกระแสด้านความเป็นส่วนตัว

เลิศชัย วาสนานิกรกุลชัย*

Lertchai Wasananikornkulchai

Received: 20 October 2025

Revised: 25 March 2026

Accepted: 7 May 2026

บทคัดย่อ

สิทธิในการลบข้อมูล (Right to Erasure) พัฒนามาจาก สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be Forgotten) เป็นสิทธิที่กระทบต่องานจดหมายเหตุ สิทธิที่จะถูกลืมเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายปกป้องความเป็นส่วนตัวภายใต้ระเบียบการคุ้มครองข้อมูลทั่วไป (GDPR ๒๐๑๖) ซึ่งในประเทศไทยมีชื่อว่า พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ เจ้าของข้อมูลมีสิทธิร้องขอให้ผู้ควบคุมข้อมูลลบข้อมูลที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต อาชีพ ประวัติ อาชญากรรม เอกสารจดหมายเหตุส่วนหนึ่งเป็นหลักฐานจากการดำเนินงานของหน่วยงานราชการและมีข้อมูลบุคคลเป็นจำนวนมาก ผลกระทบของสิทธิที่จะถูกลืมจึงอาจก่อให้เกิดความไม่ต่อเนื่องของเนื้อหา ความเสียหายต่อการตีความเอกสาร และความว่างเปล่า เพราะงานจดหมายเหตุมีหน้าที่ปกป้องความทรงจำซึ่งขัดแย้งกับบทบาทของสิทธิที่จะถูกลืม การเปรียบเทียบ GDPR มาตรา ๑๗ และ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พบว่าในประเทศไทยสิทธิในการลบข้อมูลมิได้มีผลกระทบรุนแรงต่อหอจดหมายเหตุ อย่างไรก็ตามหน่วยงานต้องมีการกำหนดนโยบายเพื่อให้มีแนวปฏิบัติเพื่อรับมือกับความเสี่ยงทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้น

Abstract

Right to Erasure evolved from the Right to be Forgotten, a right that has significant implications for archival work. The Right to be Forgotten is part of privacy protection laws under the General Data Protection Regulation (GDPR 2016) - known in Thailand as the Personal Data Protection Act (PDPA 2019). Under this right, data subjects may request data controllers to delete personal data that adversely affects their lives, such as criminal records. However, archival documents often contain personal information as part of the evidence generated from governmental operations. Consequently, the enforcement of the Right to be Forgotten could lead to content discontinuity, damage to documentary interpretation, and information gaps, since the archival mission - to preserve memory -

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร อีเมล wasananikornkul_l@su.ac.th

Assistant Professor Faculty of Arts, Silpakorn University Email: wasananikornkul_l@su.ac.th

fundamentally conflicts with the essence of this right. A comparison between GDPR Article 17 and the Thai PDPA reveals that, in Thailand, the Right to Erasure does not have as severe an impact on archival institutions. Nevertheless, organizations should establish clear policies and operational guidelines to manage potential legal risks that may arise from the implementation of this right.

ความเป็นมาของสิทธิที่จะถูกลืม

สิทธิที่จะถูกลืม (Right to be Forgotten: RTBF) เป็นแนวคิดใหม่ และเป็นสิทธิที่ถูกบัญญัติ อย่างเป็นทางการในฐานะ สิทธิในการลบข้อมูล (Right to Erasure) ภายใต้กรอบกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป โดยเฉพาะ กฎระเบียบการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลทั่วไป (General Data Protection Regulation หรือ GDPR) แนวคิด “สิทธิที่จะถูกลืม” เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความท้าทายจากเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ต ซึ่งทำให้เกิด การเก็บรวบรวม เผยแพร่ และการเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคลได้อย่างไม่จำกัดและถาวร^๒ ซึ่ง Jeffrey Rosen (๒๐๑๐) ชี้ให้เห็นว่าอินเทอร์เน็ตเป็นจุดจบของการถูกลืม พัฒนาการทางเทคโนโลยีในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดการเก็บรักษา และแพร่กระจายข้อมูลในปริมาณมหาศาล จนกระทบความเป็นส่วนตัวของบุคคล^๓ ตัวอย่างเช่น การใช้โปรไฟล์ Facebook โดย Cambridge Analytica ในการรณรงค์เลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐฯ ปี ๒๐๑๖ เพื่อชักจูงผู้มีสิทธิเลือกตั้ง^{๔ ๕} (Rosenberg et al., ๒๐๑๘ as cited in Correia et al., ๒๐๒๑) แนวคิด RTBF มีความเชื่อมโยงกับ สิทธิในความเป็นส่วนตัว หรือ สิทธิที่จะถูกปล่อยให้อยู่ตามลำพัง ซึ่ง Warren และ Brandeis (๑๘๙๐) กล่าวว่า สิทธินี้มุ่งแก้ปัญหาการควบคุมอัตลักษณ์ การสร้างตัวตนใหม่ และการก้าวข้ามความผิดพลาดในอดีตในยุคดิจิทัลในยุโรปภาคพื้นทวีป สิทธินี้ถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของ “สิทธิในบุคลิกภาพ” (right of personality) ซึ่งรวมถึงศักดิ์ศรี เกียรติยศ และชีวิตส่วนตัว สิทธิที่จะถูกลืมถือเป็นโอกาสสำคัญในการที่ประชาชนสามารถควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลของตนเองบนอินเทอร์เน็ต โดยสามารถเรียกร้องให้ลบข้อมูลภายใต้เงื่อนไขที่กำหนด การเพิ่มขึ้นของประเด็นที่เกี่ยวข้องกับทั้งสิทธิที่จะถูกลืมและเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องหาความสมดุลระหว่างสิทธิทั้งสอง^๖

^๒ Azurmendi, A, “Ethical implications of the right to be forgotten,” In **The Routledge Companion to Journal Ethics**. 1, (2021): 371–379. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.4324/9780429262708-48>

^๓ Correia, M., Rêgo, G. and Nunes, R. “Gender Transition: Is There a Right to Be Forgotten?” **Health Care Analysis**. 29, 4 (2021): 283–300. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1007/s10728-021-00433-1>

^๔ Rosenberg, M., Confessore, N. and Cadwalladr, C, “How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions,” **The New York Times**. (17 March 2018). [Online]. Retrieved 2025, from: <https://www.nytimes.com/2018/03/17/us/politics/cambridge-analytica-trump-campaign.html>

^๕ Correia, M., Rêgo, G. and Nunes, R, “Gender Transition: Is There a Right to Be Forgotten ?” **Health Care Analysis**. 29, 4 (2021): 283–300. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1007/s10728-021-00433-1>

^๖ Azurmendi, A, **Loc.cit.**

เหตุการณ์สำคัญในการรับรองทางกฎหมายของ RTBF คือคำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (CJEU) ปี ๒๐๑๔ ในคดี Mario Costeja González v. Google Spain (*Google Spain SL and Google Inc v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González*, ๒๐๑๔) ซึ่งเป็นคดีแรกเกี่ยวกับสิทธิที่จะถูกลืมในยุโรป ข้อโต้แย้งในคดี Costeja ชี้ถึง ความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเสรีจากทั่วโลกผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและโปรแกรมค้นหา (Search Engine) ภาระการดูแลข้อมูลตกอยู่ที่บริษัทผู้ให้บริการค้นหา อาทิ Google เพราะผู้ใช้อินเทอร์เน็ตเข้าถึงข้อมูลจากบริการนี้ ดังนั้นแม้ผู้เผยแพร่จะลบข้อมูลแล้วก็ยังไม่เพียงพอเพราะบริการสืบค้นสามารถหาสำเนาจากเว็บอื่นได้ (*Opinion of Advocate General Jääskinen delivered on 25 June 2013. Google Spain SL and Google Inc. V Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) and Mario Costeja González. Request, 2013*) ศาล CJEU ตีความว่าสิทธิในการลบหรือบล็อกข้อมูลนั้นบังคับใช้ได้ไม่เพียงกรณีข้อมูลไม่สมบูรณ์หรือไม่ถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงกรณีที่ข้อมูลไม่เหมาะสม ไม่เกี่ยวข้อง มากเกินไปไม่เป็นปัจจุบัน หรือถูกเก็บไว้นานเกินความจำเป็น ยกเว้นจะมีประเด็นถ่วงดุลจากสิทธิในการแสดงออก (Freedom of Expression), สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล (the Right to information), ประโยชน์สาธารณะ (public interest), การวิจัย (scientific research), สิทธิในกระบวนการยุติธรรม (the Right to Justice), ความจำเป็นสำหรับการสงวนรักษา (archival needs) เป็นต้น^๗ ศาลยังชี้ว่า ผู้ให้บริการโปรแกรมค้นหามีหน้าที่ต้องลบลิงก์ออกจากผลการค้นหาที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนบุคคล แม้ว่าข้อมูลนั้นจะต้องตามกฎหมายและยังคงอยู่ในเว็บไซต์ต้นทางก็ตาม คำตัดสินนี้ยืนยันว่าสิทธิดังกล่าว มีน้ำหนักเหนือผลประโยชน์ทางธุรกิจของผู้ให้บริการโปรแกรมค้นหา และเหนือกว่าผลประโยชน์สาธารณะในการเข้าถึงข้อมูล (ยกเว้นบุคคลสาธารณะที่มีผลประโยชน์สาธารณะเด่นชัด) Google รายงานว่า มีการลบลิงก์ไปแล้วมากกว่า ๑.๔ ล้านรายการภายใต้กฎระเบียบสิทธิที่จะถูกลืมของยุโรป^๘

สหภาพยุโรปได้บัญญัติสิทธินี้เป็นทางการใน มาตรา ๑๗ ของกฎหมาย GDPR ซึ่งถูกรับรองในปี ๒๐๑๖ และมีผลบังคับใช้ในเดือนพฤษภาคม ๒๐๑๘ โดยเปลี่ยนชื่อเป็นสิทธิในการลบข้อมูล (Right to Erasure) กฎหมายนี้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการพัฒนาทางเทคโนโลยีที่นำไปสู่การเก็บและเผยแพร่ข้อมูลจำนวนมากศาล โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างสมดุลระหว่างการไหลเวียนของข้อมูลกับการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล GDPR กำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลต้องลบข้อมูลโดยไม่ชักช้า ภายใต้เงื่อนไข เช่น ข้อมูลไม่จำเป็นต่อวัตถุประสงค์เดิม เจ้าของข้อมูลถอนความยินยอม ไม่มีฐานกฎหมายอื่น เจ้าของข้อมูลคัดค้านการประมวลผล ข้อมูลถูกประมวลผลโดยมิชอบ หรือมีข้อกำหนดทางกฎหมายให้ลบ นอกจากนี้ GDPR มาตรา ๑๗ ยังกำหนดให้ผู้ควบคุมข้อมูลที่เผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณะต้องดำเนินการ แจ้งผู้ควบคุมข้อมูลอื่นที่นำข้อมูลนั้นไปใช้ให้ลบลิงก์ หรือสำเนาที่มีอยู่เพื่อลดภาระของเจ้าของข้อมูลในการตามหาผู้รับข้อมูลทุกราย^๙ แม้ว่าการรวบรวมหรือประมวลผลข้อมูลเพื่อการวิจัยทางประวัติ

^๗ Mkadmi, A, *Archives in the Digital Age: Preservation and the Right to be Forgotten*, (n.p.: Wiley-ISTE, 2021).165

^๘ ข้อมูลนี้เป็นพลวัต **Requests to delist content under European privacy law**. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview>

^๙ Wolford, B. **Art. 17 GDPR - Right to erasure ('right to be forgotten')**. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://gdpr.eu/article-17-right-to-be-forgotten/>

ศาสตร์และการสงวนรักษาจะได้รับการยกเว้นจากสิทธิ์ที่จะถูกลืมหรือสิทธิ์ในการลบข้อมูล ผู้เก็บรักษาข้อมูลจะต้องแสดงมาตรการป้องกันเพื่อรักษาสีทธิเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลโดยยึดหลักการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (data minimisation) และการปกป้องความเป็นส่วนตัว เช่น การใช้ข้อมูลประดิษฐ์แทนข้อมูลเดิมเพื่อมิให้ระบุตัวตนของเจ้าของข้อมูล (pseudonymisation)^{๑๐} ด้วยเหตุนี้ ข้อมูลระบุตัวตนอาจสูญหายในเอกสารทางประวัติศาสตร์ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารดิจิทัลที่สามารถแก้ไขได้ง่าย

ระเบียบวิธีศึกษา

บทความนี้เป็นบทความวิชาการในรูปแบบบทปริทัศน์ระบุขอบข่าย (Scoping Review) แนวทางการศึกษาเป็นเชิงคุณภาพโดยรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต เข้าร่วมสัมมนาและวิเคราะห์หนังสือ บทความ สิ่งพิมพ์ออนไลน์ ขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วย ๔ ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดคำถาม การค้นหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง การเลือกข้อมูล การวิเคราะห์ เรียบเรียงและนำเสนอ

การค้นหาแหล่งข้อมูลทางวิชาการใช้กลยุทธ์การสืบค้น ดังต่อไปนี้ ๑) ฐานข้อมูลหลัก ได้แก่ SCOPUS และ Thai Journals Online (ThaiJo) ๒) การศึกษาการอ้างอิง (citation chain) ๓) กำหนดปีตีพิมพ์ ตั้งแต่ ๒๐๑๔ ถึงปัจจุบัน

การค้นใน SCOPUS กำหนดคำสำคัญตามหลัก PICO

("right to be forgotten" OR "data erasure" OR "data deletion" OR "privacy rights") AND ("digital preservation" OR "digital archiving" OR "data retention" OR "information preservation") AND ("personal data" OR "sensitive information" OR "user data" OR "digital identity") AND ("legal framework" OR "regulation" OR "compliance" OR "policy") AND ("impact" OR "effect" OR "consequence" OR "challenge")

จากคำค้นข้างต้นได้ผลลัพธ์ ๑๖๙ รายการ กำหนดตัวกรองดังนี้ ปี ๒๐๑๔-๒๐๒๖^{๑๑} ภาษาอังกฤษ เผยแพร่ในรูปแบบบทความ เหลือจำนวน ๕๕ รายการ พิจารณาทศด้อยอดตัดเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกับการจัดการเอกสารเหลือจำนวน ๑๐ รายการ

การสืบค้นใน Thai Journal Online ใช้คำค้น "right to be forgotten" หรือ "right to erasure" พบจำนวน ๑๑ รายการ

^{๑๐} Woford, B. Art. 89 GDPR - Safeguards and derogations relating to processing for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://gdpr.eu/article-89-processing-for-archiving-purposes-scientific-or-historical-research-purposes-or-statistical-purposes/>

^{๑๑} ปีที่ประกาศใช้สิทธิ์ที่จะถูกลืม

จากการสืบค้นฐานข้อมูลมาตรฐานทั้งสองพบว่าการศึกษาในประเด็นนี้ยังมีจำกัด โดยรวมพบเพียง ๒๑ รายการ

ภารกิจความทรงจำของหอจดหมายเหตุ

หอจดหมายเหตุ (Archives) คือแหล่งรวบรวมเอกสารที่เกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ การดำเนินชีวิตประจำวันและการทำงานของบุคคลหรือองค์กร ซึ่งถูกเก็บรักษาไว้เนื่องจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม หอจดหมายเหตุจึงมีภารกิจรักษาความทรงจำเพื่อส่งมอบเรื่องราวในอดีตให้แก่คนยุคถัดไป^{๑๒} ๑๓ ๑๔ ข้อมูลส่วนบุคคลจึงมีปรากฏในเอกสารจดหมายเหตุเป็นปกติ

กรณีงานจดหมายเหตุคณะกรรมการสภากาชาดระหว่างประเทศ

งานจดหมายเหตุเป็นงานสำคัญที่มีในแทบทุกองค์กรเนื่องจากเป็นงานต่อเนื่องจากงานจัดเก็บเอกสาร (recordkeeping) และมีข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนมากในเอกสารจดหมายเหตุ Fania Khan Mohammad นักจดหมายเหตุของคณะกรรมการสภากาชาดระหว่างประเทศ (the International Committee of the Red Cross หรือ ICRC) ได้กล่าวถึงสิทธิ์ที่จะถูกลืมในบริบทงานจดหมายเหตุของ ICRC ซึ่งเป็นหน่วยงานขนาดใหญ่ มีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการมากกว่า ๒๐,๐๐๐ คนในกว่า ๑๐๐ ประเทศ องค์กรมีพันธกิจให้ความช่วยเหลือและปกป้องประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง นอกจากนี้ในสถานการณ์ปกติยังให้ความช่วยในกรณีภัยพิบัติตามธรรมชาติและเคลื่อนไหวเพื่อส่งเสริมด้านสุขภาพและสังคม ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อมูลของผู้ได้รับความช่วยเหลือจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น ข้อมูลสารพันธุกรรม (DNA) เป็นต้น ข้อมูลนี้ถูกรวบรวมและเก็บรักษาไว้เนื่องจากเอกสารระบุตัวตนอาจสูญหายในสถานการณ์ความขัดแย้งหรือภัยพิบัติแบบฉับพลัน เจ้าหน้าที่ ICRC จึงต้องบันทึกข้อมูลสารพันธุกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หน้าที่ของงานจดหมายเหตุคือ รักษาความทรงจำ และต้องให้บริการผู้ใช้เพราะบุคคลมีสิทธิ์ที่จะรู้และเข้าถึงข้อมูลได้ เมื่อมีสิทธิ์ที่จะถูกลืมเพิ่มเติมเข้ามาในงานจดหมายเหตุ จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นทาง ICRC มีการเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติหลายครั้ง เช่น ในปีพ.ศ. ๒๕๓๙ จะเก็บรักษาเอกสารเป็นเวลา ๕๐ ปี แต่เอกสารพิเศษจะเก็บรักษาเป็นเวลา ๑๐๐ ปีก่อนเปิดเผยสู่สาธารณะ ต่อมาในพ.ศ. ๒๕๔๗ มีการลดระยะเวลาเหลือ ๔๐ ปีสำหรับเอกสารทั่วไปและ ๖๐ ปีสำหรับเอกสารพิเศษ ล่าสุดในปีพ.ศ. ๒๕๖๐ ทาง ICRC ได้ขยายเวลาการจัดเก็บเอกสารเป็น ๕๐ ปี สำหรับเอกสารทั่วไป และ ๗๐ ปี สำหรับเอกสารพิเศษ

สำหรับประเด็นการให้บริการ เอกสารข้อมูลส่วนบุคคลจำนวนน้อยที่ได้รับการแปลงสภาพเป็นดิจิทัล ดังนั้นนักวิจัยจึงต้องเดินทางมาที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ผู้ใช้มีสิทธิ์ที่จะรู้ข้อมูลแต่ไม่มีสิทธิ์เข้าถึง

^{๑๒} Byrne, A, “Institutional memory and memory institutions,” *The Australian Library Journal*. 64, 4 (2015): 259–269.

[Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1080/00049670.2015.1073657>

^{๑๓} Hjørland, B, “Documents, memory institutions and information science,” *Journal of Documentation* 56, 1 (1 February 2000): 27–41. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1108/EUM0000000007107>

^{๑๔} Robinson, H, “Remembering things differently: Museums, libraries and archives as memory institutions and the implications for convergence,” *Museum Management and Curatorship*. 27, 4 (2012): 413–429. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1080/09647775.2012.720188>

เอกสารจดหมายเหตุโดยเฉพาะจดหมายเหตุส่วนบุคคล นอกจากนี้อีกสารข้อมูลส่วนบุคคลจะถูกรายงานให้ผู้ตรวจการ ซึ่งมีสองชุด ชุดแรกส่งให้รัฐบาล ชุดที่สองส่งให้ ICRC อย่างไรก็ตามตารางกำหนดอายุเอกสารของทางรัฐบาลมีระยะเวลาสั้นกว่าของทาง ICRC โดยทาง ICRC ให้เหตุผลว่าเพื่อความปลอดภัยของเจ้าของข้อมูลจึงขยายเวลาจัดเก็บให้นานขึ้น งานจดหมายเหตุของ ICRC อยู่ในสถานะพิเศษ กล่าวคือ ได้รับการยกเว้นจากข้อบังคับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งรวมถึง GDPR ที่ใช้ในสหภาพยุโรปและกฎหมายของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ด้วย อย่างไรก็ตามการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลยังเป็นสิ่งจำเป็นตามพันธกิจองค์กรจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ในปีพ.ศ. ๒๕๖๐ ICRC ได้เผยแพร่กฎเพื่อปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล (International Committee of the Red Cross, ๒๐๒๕) ที่มีลักษณะเด่นคือ ไม่มีการกำหนดชุดรายชื่อข้อมูลอ่อนไหว (Sensitive Data) ด้วยเหตุนี้ทาง ICRC จึงสามารถแก้ไขชุดรายชื่อข้อมูลอ่อนไหวได้ตามสถานการณ์อย่างทันทีทันใด นอกจากนี้ระยะเวลาการเก็บรักษาเอกสารจะถูกกำหนดโดยความจำเป็น กล่าวคือ เอกสารหรือข้อมูลจะถูกทำลายทันทีเมื่อไม่สามารถใช้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์การรวบรวมเอกสารหรือข้อมูลนั้น

หน่วยงานรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับด้านกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของ ICRC มีสองหน่วยงาน คือ สำนักงานคุ้มครองข้อมูล (the Data Protection Office หรือ DPO) และคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Commission) นักจดหมายเหตุที่ ICRC มีส่วนร่วมในชุดคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเนื่องจากเป็นหน่วยงานที่กำหนดแนวปฏิบัติในการจัดการข้อมูลส่วนบุคคลและกฎอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สิทธิที่จะถูกลืม เป็นต้น นักจดหมายเหตุอาจเกี่ยวข้องกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลด้วยสิทธิที่สามารถเข้าถึง แก้ไข และลบเอกสารหรือข้อมูลส่วนบุคคล อย่างไรก็ตามหากพิจารณาจากความเป็นจริง เอกสารหรือข้อมูลที่อยู่ในกระแสนี้มักมีการเข้าถึงการแก้ไขและการลบเป็นปกติ ในขณะที่เอกสารจดหมายเหตุได้รับการประเมินคุณค่าและมีเหตุผลให้เก็บรักษาในระยะยาว เพื่อเป็นแหล่งบริการข้อมูลทางวัฒนธรรม เพื่อใช้งานทางสถิติ ทางประวัติศาสตร์ หรือทางวิทยาศาสตร์ และเพื่อเป็นหลักฐานการกระทำในอดีต ด้วยเหตุนี้สิทธิที่จะถูกลืมจึงไม่สมควรประยุกต์ใช้กับเอกสารจดหมายเหตุ เนื่องจากงานจดหมายเหตุมีกลไกการคัดเลือกและกฎเกณฑ์ในการทำลายเอกสารกำหนดไว้แล้ว

คำพิพากษาศาลินายแพทย์ต้องการใช้สิทธิที่จะถูกลืมดิจิทัล ประเทศเบลเยียม

ในวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๙ ศาลสูงสุด (the Court of Cassation) ไม่รับคำอุทธรณ์ของสำนักข่าวในคดีนายแพทย์คนหนึ่งต้องการให้ลบชื่อของเขาออกจากบทความบนเว็บที่กล่าวถึงจดหมายเหตุหนังสือพิมพ์ออนไลน์ บทความข่าวนี้เกี่ยวข้องกับอุบัติเหตุทางรถยนต์ซึ่งนายแพทย์คนนี้เป็นต้นเหตุเมื่อ ๒๐ ปีก่อน เนื่องจากข้อบกพร่องในภาวะมีเนมา ศาลมองว่า สิทธิที่จะถูกลืมดิจิทัล (digital right to be forgotten) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานในสิทธิความเป็นส่วนตัว (ECHR Article ๑๐ paragraph ๒ of European Convention on Human Rights) และยังพบว่าเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิที่จะถูกลืม มีประเด็นทับซ้อนกัน การอ้างอิง Article ๘ ของ ECHR และ Article ๑๗ ของ the international Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) และ Article ๒๒ Belgian Constitution. รวมถึงการอ้างคำตัดสินของศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (C-131/12) ในคดี Google Spain ศาลอุทธรณ์จึงสนับสนุนสิทธิที่จะถูกลืมเช่นกัน ศาลสูงสุดพิจารณาว่า แม้ว่า Article ๑๐ ECHR และ Article ๑๙ ICCPR ยืนยันว่าชาวที่เขียนขึ้นอาจเผยแพร่ในลักษณะจดหมายเหตุดิจิทัลออนไลน์เพื่อให้สาธารณชนเข้าถึง

ข่าวเหล่านี้ได้ทั่วถึง ในบางสถานการณ์ก็จำเป็นต้องเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัวซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะถูกลืม ในขณะเดียวกันก็มีผลกระทบต่อเสรีภาพการแสดงออก (Freedom of Expression)^{๑๔}

สิทธิที่จะถูกลืมในขณะนี้ ครอบคลุมถึงบทความข่าวเก่าในรูปแบบดิจิทัลในฐานะเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาแล้วการเปิดเผยคดีความในอดีตอาจละเมิดสิทธิที่จะถูกลืมและการนำเอกสารจดหมายเหตุขึ้นเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต ก็ทำให้บทความนั้นมีลักษณะสามารถเข้าถึงได้สะดวก เนื่องจากผู้คนสามารถใช้ค้นหาผ่านระบบอินเทอร์เน็ตได้อย่างอิสระ ด้วยเหตุนี้ ผู้ที่เคยกระทำผิดจึงมีสิทธิที่จะได้รับประโยชน์จากสิทธิที่จะถูกลืม กล่าวคือการลบชื่อจากข่าวออนไลน์หลังจากผ่านเหตุการณ์นั้นหลายปี อย่างไรก็ตาม ศาลมองว่าการใช้สิทธิที่จะถูกลืมอาจทำให้เสียสมดุลกับสิทธิในการแสดงออก เนื่องจากศาลพบว่าเงื่อนไขของ Article ๑๐ paragraph ๒ ECHR ว่าการใช้สิทธิที่จะถูกลืมต้องคำนึงถึง ข้อเท็จจริง ความสอดคล้องกับข้อมูลกฎหมายและระดับความรุนแรงของโทษ (legality, legitimacy and proportionality) ด้วย ดังนั้น ศาลสูงสุดจึงพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์เพื่อให้สำนักข่าวแก้ไขบทความในคลังจดหมายเหตุหนังสือพิมพ์ออนไลน์โดยใช้ตัวอักษร X แทนชื่อผู้กระทำผิด^{๑๖}

แม้ว่าการสงวนรักษาเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์จะได้รับยกเว้นจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล แต่การเผยแพร่ข้อมูลที่มีผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัวในกรณีนี้บุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่ยังถือเป็นการกระทำที่ละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว ซึ่งในกรณีนี้กระทำการประกอบอาชีพเพื่อดำรงตนในสังคมของนายแพทย์ X อย่างไรก็ตามการแก้ไขชื่อจะส่งผลให้ข้อมูลหายไปตลอดกาล แม้ศาลมิได้ตัดสินให้ลบข่าว แต่การปกปิดชื่อทำให้การค้นหาข้อมูลในอนาคตยากขึ้น ในคำตัดสินนี้ได้กล่าวว่าหากครบกำหนด ๕๐ ปีสำนักข่าวสามารถแก้ไข X ให้กลับเป็นชื่อบุคคลเหมือนเดิมหรือไม่ นอกจากหนังสือพิมพ์ฉบับดิจิทัล อาจเลือกปกปิดข้อมูลตั้งแต่แรกเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกฟ้องร้อง หนังสือพิมพ์ฉบับกระดาษที่สามารถควบคุมและจำกัดการเผยแพร่ได้ดีกว่าฉบับออนไลน์จึงยังเป็นสื่อสำคัญในการบันทึกประวัติศาสตร์

บริบทประเทศไทย

การศึกษาเรื่องสิทธิที่จะถูกลืมที่เผยแพร่ในแพลตฟอร์ม ThaiJo จำนวน ๑๑ รายการโดยสืบค้นจากคำสำคัญ "right to be forgotten" เมื่อคัดแยกเนื้อหาต่างประเทศจึงเหลือการศึกษาในบริบทประเทศไทยจำนวน ๙ รายการ และ "right to erasure" พบ ๑ รายการ รวมเป็น ๑๐ บทความโดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

๑. บทความเน้นว่ามาตรา ๓๓ ใน พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.๒๕๖๔ มีความคล้ายกับสิทธิในการลบ มาตรา ๑๗ ของข้อบังคับสหภาพยุโรป GDPR แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า มาตรา ๑๗ มีความเข้มงวดมากกว่า^{๑๗} เช่น เมื่อศาลสั่งให้ผู้ควบคุมลบข้อมูลแล้ว ผู้ควบคุมข้อมูลต้องติดต่อผู้ควบคุมข้อมูลอื่นในเครือข่ายเพื่อลบข้อมูลเดียวกันด้วย

^{๑๔} P.H. v. O.G., N° C.15.0052.F. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/p-h-v-o-g/>

^{๑๖} P.H. v. O.G., Loc.cit.

^{๑๗} กิตสุรณ สันสุวรรณ์, “สิทธิที่จะถูกลืมภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. 4, 1 (มกราคม – มิถุนายน 2564): 13-56. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2569, จาก: <https://doi.org/10.14456/mfulj.2021.1>

๒. บทความให้น้ำหนักเพื่อรักษาประโยชน์บุคคลมากกว่าการพิจารณาสถานการณ์ที่หลากหลายและข้อยกเว้นที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะหรือเงื่อนไขกฎหมายอื่นรวมถึงงานจดหมายเหตุ มี ๑ บทความกล่าวถึงการใช้สิทธิที่จะถูกลืมเพื่อปกปิด บริษัทประกันชีวิตปฏิเสธการจ่ายค่ารักษาเนื่องจากผู้ทำประกัน ไม่ตอบประวัติการรักษาตามจริง โรงพยาบาลไม่สามารถปฏิเสธคำขอข้อมูลเนื่องจากต้องใช้เป็นหลักฐานในชั้นศาล และอีกกรณีคือนายจ้างใช้ช่องทางกฎหมายปฏิเสธยกเลิกสัญญาจ้างโดยไม่จ่ายค่าตอบแทน ศาลฎีกาตัดสินว่าแม้ฝ่ายลูกจ้างแจ้งวันเกิดเป็นเท็จเพื่อปกปิดอายุให้ต่ำกว่าหกสิบปี แต่ก็ทำงานล่วงเวลาที่ฝ่ายจ้างต้องการจึงต้องจ่ายค่าตอบแทน ทั้งนี้ นายจ้างในฐานะผู้ควบคุมข้อมูลไม่สามารถลบหรือทำลายข้อมูลส่วนบุคคลที่ไม่ตรงความจริงนั้นได้^{๑๘} แต่ไม่มีบทความใดใน ๑๐ บทความกล่าวถึงข้อยกเว้นด้านประวัติศาสตร์

๓. ขอบเขตการบังคับใช้สิทธิที่จะถูกลืมข้ามประเทศ^{๑๙} อาจส่งผลกระทบเมื่อจัดเก็บเอกสารในแพลตฟอร์มออนไลน์ คือ ๓.๑) ไม่สามารถให้บริการได้เนื่องจากถูกลบดัชนีจากระบบสืบค้น และ ๓.๒) ไม่สามารถลบข้อมูลได้ทั้งหมด เนื่องจากไม่ทราบการทำงานเบื้องหลังของแพลตฟอร์ม

๔. ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ข้อมูลที่สังคมสร้างขึ้น เช่น รหัสบัตรประจำตัวประชาชน ชื่อ นามสกุล^{๒๐} และข้อมูลชีวภาพของบุคคล เช่น DNA ^{๒๑}

เขตไท ลังการพิณรุ้, “ปัญหาการให้ความคุ้มครองและใช้บังคับสิทธิที่จะถูกลืมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562 ในมหาวิทยาลัยไทย,” วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์ สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 7, 1 (มกราคม – มิถุนายน 2566): 1-24.

ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ, “สิทธิที่จะถูกลืมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. 2562,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 51, 3 (กันยายน 2565): 704-736. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2569, จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/257833>

ภาวดี ปลื้มโกศล, อัญธิกา ณ พิบูลย์ และ วราภรณ์ วนาพิทักษ์, “การคุ้มครองสิทธิในการถูกลืมบนระบบอินเทอร์เน็ต: ศึกษากรณี เสิร์ชเอนจิน,” วารสารรัฐศาสตร์. 16, 45 (มีนาคม-เมษายน 2565): 336-352.

เมธิชา ยุบลชิต, “การคุ้มครองข้อมูลชีวมาตรภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.2562,” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 14, 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564): 49-71. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2569, จาก: <https://doi.org/10.14456/nulj.2021.3>

ยุกตฤต กัณทมนิ, “การคุ้มครองสิทธิที่จะถูกลืม,” วารสารสุทธิปริทัศน์. 33, 108 (ตุลาคม-ธันวาคม 2562): 14-26.

เยาวพา กองเกตุ, พีรพล สิมมา และปิยะวรรณ เสนาเจริญ, “สิทธิที่ถูกลืมบนระบบอินเทอร์เน็ต,” วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร. 5, 2 (เมษายน-มิถุนายน 2565): 180-189.

อัญธิกา ณ พิบูลย์, “ปัญหาการบังคับใช้สิทธิที่จะลบข้อมูลส่วนบุคคลในโลกออนไลน์: ศึกษากรณีกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป,” วารสารนิติพัฒน์ นิต้า. 7, 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2561): 41-50”

Chinpongsonant, D, “THE RIGHT TO BE FORGOTTEN UNDER THAI LAW,” Thammasat Business Law Journal. 6, (2016). [Online]. Retrieved 2025, from: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/TBLJ/article/view/112751>

Yimyam, W, “Protecting Children’s Privacy: Legal Strategies to Limit Sharenting in Thailand,” Journal of Politics and Governance. 14, 3 (September - December 2024): 53-63.

^{๑๘} กิตสุธณ สังขสุวรรณ, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

^{๑๙} เยาวพา กองเกตุ, พีรพล สิมมา และปิยะวรรณ เสนาเจริญ, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

^{๒๐} เขตไท ลังการพิณรุ้, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

^{๒๑} เมธิชา ยุบลชิต, เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ตารางเปรียบเทียบ GDPR ของสหภาพยุโรป และ พ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.๒๕๖๔

เนื้อหา	EU GDPR	พ.ร.บ.คุ้มครองฯ	การเปรียบเทียบ
นิยาม	Art. 4 GDPR Definitions	มาตรา ๖	พ.ร.บ. นิยามคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องน้อยกว่า EU GDPR เช่น การฝ่าฝืนข้อมูลบุคคล (personal data breach) ที่กล่าวถึงการทำลายข้อมูลโดยอุบัติเหตุ หรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (ในประเทศไทยใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ.๒๕๒๖ และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๖๔ ที่กล่าวถึงการทำลายเอกสารราชการ อิเล็กทรอนิกส์)
ผู้ควบคุมข้อมูล และผู้ประมวลผลข้อมูล	Art. 4 GDPR Definitions	มาตรา ๖	มีลักษณะสอดคล้องกัน controller เปรียบเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล (หรือหอบจดหมายเหตุ) processor เปรียบเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งดำเนินการเกี่ยวกับ การเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล ตามคำสั่งหรือในนามของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ทั้งนี้ บุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งดำเนินการดังกล่าวไม่เป็นผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล (หรือผู้ให้บริการเอกสาร)
สิทธิ์ที่จะถูกลืม (สิทธิ์ขอลบข้อมูล)	Art. 17 GDPR Right to erasure ('right to be forgotten')	มาตรา ๓๓	มีความใกล้เคียงกัน พ.ร.บ.คุ้มครองฯ กล่าวถึง 4 กรณี คือ 1. หมดความจำเป็นในการเก็บข้อมูลตามวัตถุประสงค์ 2. เจ้าของข้อมูลขอถอนความยินยอม 3. เจ้าของข้อมูลคัดค้านการรวบรวมและการใช้ของหน่วยงานภาครัฐ (ประโยชน์สาธารณะ) เนื่องจากมีความสำคัญน้อยกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานในข้อมูลส่วนบุคคลของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคล 4. ข้อมูลถูกรวบรวมหรือใช้หรือเปิดเผยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลรับผิดชอบดำเนินการทั้งในด้านเทคโนโลยีและค่าใช้จ่าย รวมถึงแจ้งผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคลรายอื่นที่ได้รับข้อมูล

เนื้อหา	EU GDPR	พ.ร.บ.คุ้มครองฯ	การเปรียบเทียบ
			ชุดเดียวกันด้วย GDPR และ พ.ร.บ.คุ้มครองฯ ไม่ได้กล่าวถึง วิธีทำลาย แต่ใช้วิธี appropriate technical and organisational measures (Art.32 GDPR Security of processing) ส่วน พ.ร.บ.ระบุให้เป็นภาระของคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลที่ต้องประกาศหลักเกณฑ์ในการลบหรือทำลาย
ข้อยกเว้นสิทธิ	Art. 89 GDPR Safeguards and derogations relating to processing for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes	มาตรา ๒๖	งานจดหมายเหตุเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ประวัติศาสตร์ได้รับยกเว้นสิทธิในการใช้ (Art.15) แก๊ไข (Art.16) และประมวลผล (Art.18) สำหรับหอจดหมายเหตุ นอกจากข้อเว้นข้างต้น ยังได้รับยกเว้น คือ การแจ้งเจ้าของข้อมูลก่อนลบหรือ แก๊ไข (Art.19) การเคลื่อนย้ายข้อมูล (Art.20) และการคัดค้านการใช้ข้อมูล (Art.21) ซึ่งผู้ควบคุมข้อมูลจะสามารถแสดงให้เห็นถึงเหตุอันชอบด้วยกฎหมาย ที่มีน้ำหนักเพียงพอสำหรับการประมวลผล ซึ่งมีความสำคัญเหนือกว่าผลประโยชน์ สิทธิ และ เสรีภาพของเจ้าของข้อมูล หรือเพื่อการก่อตั้ง การใช้ หรือการต่อสู้สิทธิเรียกร้องทางกฎหมาย โดยเหตุผล ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์อยู่เหนือผลประโยชน์ สิทธิและเสรีภาพของบุคคล

การดำเนินงานทางจดหมายเหตุ

ในบริบทประเทศไทย งานจดหมายเหตຸรับมอບเอกสารเกาซึ่งเจ้าของข้อมูลมักเสียชีวิตแล้ว ปัจจุบันการสร้างเอกสารด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลอนุญาตให้แก๊ไขหรือสร้างเอกสารซ้ำได้สะดวก ด้วยเหตุนี้นักวิชาการด้านการสงวนรักษาเอกสารดิจิทัลจึงเสนอให้จัดเก็บเข้าระบบตั้งแต่เริ่มสร้างเอกสาร^{๒๒ ๒๓} ดังนั้นในอนาคตอันใกล้สมุดบันทึกประจำวัน (diary) รูปภาพ หนังสือพิมพ์ดิจิทัล หรือเอกสารรูปแบบต่าง ๆ อาจมีข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเจ้าของข้อมูลยังมีชีวิตอยู่

แนวปฏิบัติในหอจดหมายเหตุมีลักษณะเชิงป้องกันความเสี่ยง

๑. การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สาธารณะ (Archiving in the Public Interest) เพื่อวัตถุประสงค์ในการเก็บรักษาจดหมายเหตุเพื่อประโยชน์สาธารณะ" ซึ่งจะได้รับข้อยกเว้นบางประการจากกฎหมายคุ้มครองข้อมูล

^{๒๒} Millar, L. A, Archives: Principles and Practices,(Chicago: ALA Neal-Schuman, 2017).

^{๒๓} Saffady, W, Information Governance Technologies: A Guide, (USA: Bloomsbury Publishing, 2025).

ส่วนบุคคล (เช่น GDPR) ซึ่งต่างจากการเก็บข้อมูลเพื่อการตลาด หรือการดำเนินงานปกติ หอจดหมายเหตุสามารถใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือกเฉพาะเอกสารที่มีคุณค่าถาวร^{๒๔}

๒. ความโปร่งใสและการประเมินความเสี่ยง (Transparency & Risk Assessment) หอจดหมายเหตุควรเผยแพร่นโยบายการจัดเก็บและประกาศความเป็นส่วนตัวบนเว็บไซต์ เพื่อแจ้งให้เจ้าของข้อมูลทราบถึงแนวทางการจัดการข้อมูลจดหมายเหตุ และจัดทำการประเมินผลกระทบด้านการคุ้มครองข้อมูล (DPIA): ก่อนการเผยแพร่ข้อมูล หรือการทำให้ข้อมูลให้อยู่ในรูปแบบดิจิทัล (Digitization) ควรทำการประเมินผลกระทบด้านความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Data Protection Impact Assessment หรือ DPIA) เพื่อระบุและลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับเจ้าของข้อมูลที่ยังมีชีวิตอยู่^{๒๕}

๓. มาตรการความปลอดภัยและจริยธรรมในการจัดการข้อมูล หอจดหมายเหตุยึดหลักการใช้ข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Data Minimisation) โดยจัดเก็บเฉพาะข้อมูลส่วนบุคคลที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการรักษาต่อการรักษาบริบททางประวัติศาสตร์หรือใช้ข้อมูลนิรนามหรือนามแฝง (Anonymisation/Pseudonymisation) ในการทำบัญชีรายการ (Cataloguing) หรือการให้บริการออนไลน์ หากข้อมูลยังมีความเสี่ยง ควรปิดบังชื่อหรือใช้รหัสแทนชื่อเพื่อป้องกันการระบุตัวตนโดยตรง^{๒๖} นอกจากนี้ หากมีการจ้างบริษัทภายนอกเพื่อจัดเก็บข้อมูลหรือแปลงเอกสารเป็นดิจิทัล (digitization) ต้องมีสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรที่ระบุหน้าที่และความรับผิดชอบด้านความปลอดภัยของข้อมูลอย่างเคร่งครัด^{๒๗}

๔. การควบคุมการเข้าถึงข้อมูล (Access Control) สำหรับเอกสารที่ไม่ทราบวันเสียชีวิตของเจ้าของข้อมูล ให้หอจดหมายเหตุสันนิษฐานว่าเจ้าของข้อมูลจะมีอายุ ๑๐๐ ปี และควรจำกัดการเข้าถึงข้อมูลที่อ่อนไหวจนกว่าจะพ้นช่วงเวลาดังกล่าว สำหรับการให้บริการ ผู้ใช้ต้องลงนามในคำรับรองว่าจะปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล และจะไม่เผยแพร่ข้อมูลที่ระบุตัวตนบุคคลที่ยังมีชีวิตอยู่โดยไม่ได้รับอนุญาต^{๒๘} สำหรับเอกสารที่มีเนื้อหาอ่อนไหวหรืออาจสร้างความสะเทือนใจ (เช่น ประวัติเด็กในสถานสงเคราะห์) ควรมีการเตรียมความพร้อมหรือมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำก่อนเปิดเผยข้อมูล^{๒๙}

๕. การจัดการสิทธิของเจ้าของข้อมูล (Data Subject Rights) แม้กฎหมายจะอนุญาตให้หอจดหมายเหตุปฏิเสธการลบข้อมูล (Right to be Forgotten) เพื่อรักษาความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ แต่ควรมีนโยบาย "การระงับการเข้าถึงหรือถอนข้อมูล" (Takedown & Reclosure) หากพบว่าข้อมูลนั้นสร้างความเสียหายหรือความเดือดร้อนเกินสมควรแก่เจ้าของข้อมูล นอกจากนี้ หากข้อมูลในเอกสารจดหมายเหตุผิดพลาด หอจดหมายเหตุ

^{๒๔} The National Archives. **Guide to archiving personal data**. P.13. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/guide-to-archiving-personal-data.pdf>

^{๒๕} Ibid. P. 29

^{๒๖} Ibid. P. 29-30

^{๒๗} Ibid. P. 37

^{๒๘} Ibid. P. 30,35

^{๒๙} ICA/SAHR. **Access rights of adults to documents relating to their own childhood experience of adoption or being in care**. [Online]. Retrieved 2025, from: https://www.ica.org/app/uploads/2024/07/SAHR-Guidance-on-Access-to-Childhood-Records_2024_ENG.pdf

สามารถเลือกที่จะเพิ่ม "บันทึกเพิ่มเติม" (Supplementary Statement) แทนการลบหรือแก้ไขข้อความเดิม เพื่อรักษาความจริงแท้ (Authenticity) ของบันทึกทางประวัติศาสตร์^{๓๐}

ผลกระทบของสิทธิ์ที่จะถูกลืมกับงานจดหมายเหตุ

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมาตรา ๑๗ ของสหภาพยุโรป (GDPR) กำหนดสิทธิของเจ้าของข้อมูลในการขอลบข้อมูลส่วนบุคคล แต่ในขณะเดียวกันก็ได้บัญญัติข้อยกเว้นไว้อย่างชัดเจนซึ่งมีความสำคัญต่อการดำเนินงานด้านจดหมายเหตุ กล่าวคือ การประมวลผลข้อมูลจะไม่อยู่ภายใต้สิทธิในการลบข้อมูล หากมีความจำเป็นเพื่อการใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การปฏิบัติตามพันธกรณีทางกฎหมายการดำเนินการกิจเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ด้านการเก็บรักษา งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ ในกรณีที่การลบข้อมูลดังกล่าวจะทำให้ไม่สามารถบรรลุ หรือก่อให้เกิดอุปสรรคอย่างร้ายแรงต่อวัตถุประสงค์ของการประมวลผลนั้นได้

นักจดหมายเหตุและนักกฎหมายต่างเน้นย้ำว่าข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนนี้ เป็นการสร้างกลไกทางกฎหมายที่เปิดทางให้สถาบันจดหมายเหตุและสถาบันมรดกทางวัฒนธรรมสามารถเก็บรักษาและเผยแพร่วัสดุทางประวัติศาสตร์ได้ トラาปใดที่การประมวลผลดังกล่าวสอดคล้องกับมาตรการคุ้มครองที่กำหนดไว้ในมาตรา ๘๙ ใน GDPR รวมทั้งข้อยกเว้นที่แต่ละประเทศสมาชิกสหภาพยุโรปอาจกำหนดเพิ่มเติม^{๓๑ ๓๒}

หอจดหมายเหตุควรพิจารณาประเด็นใน GDPR ต่อไปนี้

๑. มาตรา ๑๗(๓)(d) กำหนดข้อยกเว้นสำหรับ “วัตถุประสงค์ในการเก็บรักษาเพื่อประโยชน์สาธารณะ งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ หรือวัตถุประสงค์ทางสถิติ” ในกรณีที่การลบข้อมูลจะก่อให้เกิดอุปสรรคอย่างร้ายแรงต่อวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒. มาตรา ๘๙ กำหนดให้ต้องมีมาตรการทางเทคนิคและทางองค์กรที่เหมาะสม เช่น การใช้นามแฝง และเปิดโอกาสให้กฎหมายของประเทศสมาชิกสามารถกำหนดข้อยกเว้นเพิ่มเติม ตลอดจนกลไกการกำกับดูแลสำหรับการประมวลผลข้อมูลเพื่อการวิจัยหรือการเก็บรักษาจดหมายเหตุได้^{๓๓}

๓. การตีความขอบเขตของสิทธิ์ เนื่องจากความกังวลระหว่างคุณค่าของการเก็บรักษาและความรับผิดชอบต่อสังคม กับสิทธิความเป็นส่วนตัวส่วนบุคคล และเรียกร้องให้มีการตีความและการปฏิบัติในระดับสถาบันอย่างรอบคอบเพื่อคุ้มครองความทรงจำร่วมของสังคม^{๓๔}

^{๓๐} The National Archives, op.cit., P.17.

^{๓๑} Staunton, C., Slokenberga, S. and Mascalzoni, D, “The GDPR and the research exemption: Considerations on the necessary safeguards for research biobanks,” *European Journal of Human Genetics*. 27, 8 (2019): 1159–1167. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1038/s41431-019-0386-5>

^{๓๒} Vavra, A. N, “The right to be forgotten: An archival perspective,” *American Archivist*, 81, 1 (1 Mar 2018): 100–111. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.17723/0360-9081-81.1.100>

^{๓๓} Staunton, C., Slokenberga, S. and Mascalzoni, D , *Loc.ciit*.

^{๓๔} Vavra, A. N, *Loc.ciit*.

ความสมดุลของสิทธิในการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลกับเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและประโยชน์สาธารณะในการเก็บรักษาบันทึกทางประวัติศาสตร์อาจสะท้อนจากแนวคำพิพากษาและข้อคิดเห็นเชิงวิชาการได้สะท้อนแนวทางหลัก ๓ ประการ ได้แก่

๑. ภาระหน้าที่ที่แตกต่างกันระหว่างตัวกลางกับผู้เผยแพร่เนื้อหาโดยตรง

ภาระของผู้ให้บริการโปรแกรมค้นหากับผู้เผยแพร่ต้นทางมีความรับผิดชอบไม่เท่ากัน ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (CJEU) ได้วางหลักให้โปรแกรมค้นหาไม่พบพาเฉพาะในเชิงเทคนิค คือการลบการอ้างอิง (dereferencing) ดังนั้น ภาระหน้าที่ในการลบออกจากดัชนีการค้นหาอาจเข้มงวดกว่าภาระหน้าที่ของผู้เผยแพร่ข่าวต้นฉบับหรือจดหมายเหตุ เนื่องจากการลบออกจากดัชนีการค้นหาไม่ใช่การลบเนื้อหาต้นฉบับทางประวัติศาสตร์^{๓๕}

๒. การให้ความสำคัญสูงต่อเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าเชิงสาธารณะ

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (ECtHR) และนักวิชาการต่างปฏิเสธการลบข้อมูลซ้ำแล้วซ้ำเล่าในกรณีที่ยังมีรายงานหรือบันทึกในอดีตยังคงมีคุณค่าเชิงประโยชน์สาธารณะอย่างถาวร โดยจดหมายเหตุและคลังข้อมูลบนอินเทอร์เน็ตถูกย้าให้เป็นแหล่งสำคัญเพื่อการศึกษาและการวิจัย และจึงได้รับน้ำหนักสูงในการพิจารณา^{๓๖ ๓๗}

๓. ความจำเป็นของการถ่วงดุลตามบริบท

ผลจากการใช้สิทธิลบข้อมูลอย่างกว้างขวางเกินควร (หรือการบังคับใช้กฎเกณฑ์การเก็บ/ทำลายข้อมูลที่ไม่เหมาะสม) ซึ่งอาจนำไปสู่การ “เขียนซ้ำ” หรือการลบล้างความทรงจำร่วมของสังคม โดยมีการชี้ว่าข้อยกเว้นด้านการวิจัย/การเก็บรักษาตาม GDPR ควบคุมมาตรการคุ้มครองในมาตรา ๘๙ จำเป็นต้องได้รับการตีความอย่างรอบคอบ เพื่อหลีกเลี่ยงการสูญเสียข้อมูลทางประวัติศาสตร์โดยไม่จำเป็น^{๓๘ ๓๙} นอกจากนี้ประเทศสมาชิกยังสามารถตีความและการบังคับใช้ข้อยกเว้นตามมาตรา ๘๙ และข้อยกเว้นด้านจดหมายเหตุ ทำให้เกิดความแตกต่างของผลลัพธ์ระหว่างเขตอำนาจศาล^{๔๐}

ในกรณีคดี P.H. v. O.G. ศาลฎีกาแห่งเบลเยียม (Court of Cassation) ได้มีคำพิพากษาโดยการชั่งน้ำหนักระหว่าง สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกและสิทธิที่จะได้รับความเคารพในชีวิตส่วนตัว โดยให้ความสำคัญกับสิทธิที่จะถูกลืม (Right to be Forgotten) ในบริบทของยุคดิจิทัล ศาลได้ยืนยันอย่างชัดเจนว่า สิทธิที่จะถูกลืม เป็นส่วนสำคัญของสิทธิในความเป็นส่วนตัวตามมาตรา ๘ ของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป (ECHR), รัฐธรรมนูญเบลเยียม และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) โดยศาลให้เหตุผลว่า การที่บทความจากปี ๑๙๙๔ ถูกนำมาใส่ในหอจดหมายเหตุออนไลน์ที่สาธารณะสามารถค้นหาได้ในปี ๒๐๐๘ ถือเป็น “การเผยแพร่ซ้ำ” ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรมของผู้นั้น

^{๓๕} Staunton, C., Slokenberga, S. and Mascalzoni, D , Loc.cit.

^{๓๖} Staunton, C., Slokenberga, S. and Mascalzoni, D , Loc.cit.

^{๓๗} Vavra, A. N, Loc.cit.

^{๓๘} Boyd, Andy, et al. The destruction of the ‘Windrush’ disembarkation cards: a lost opportunity and the (re)emergence of Data Protection regulation as a threat to longitudinal research. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://wellcomeopenresearch.org/articles/3-112/v1>

^{๓๙} Vavra, A. N, Loc.cit.

^{๔๐} Boyd, Andy, et al, Loc.cit.

ศาลอังกีกรณิ Google Spain ถึงบรรทัดฐานการถูกลืมทางดิจิทัล (Digital Oblivion) ซึ่งสามารถนำมาใช้กับการเปิดเผยข้อมูลซ้ำในระบบออนไลน์ได้ ศาลซึ่งนำหน้ากระหว่างสิทธิเสรีภาพการแสดงออก (Freedom of Expression) และสิทธิความเป็นส่วนตัว (Right to Privacy) โดยข้อเท็จจริงต่อไปนี้

ขาดคุณค่าทางข่าวในปัจจุบัน เพราะเหตุการณ์อุบัติเหตุเกิดขึ้นเกือบ ๒๐ ปีที่แล้ว ศาลจึงเห็นว่า ไม่มีประโยชน์สาธารณะ ที่จะทราบตัวตนของผู้เกี่ยวข้องในคดีจราจรที่ผ่านมานานแล้ว

สถานะบุคคล ซึ่งในกรณีนี้นายแพทย์ O.G. ไม่ใช่บุคคลสาธารณะ ทำให้ความจำเป็นในการเปิดเผยตัวตนน้อยลง

การที่บทความข่าวถูกจัดทำดัชนีโดยโปรแกรมค้นหา (search engine) ทำให้เกิดประวัติอาชญากรเสมือน (a virtual criminal record) ที่ทำลายชื่อเสียงของ O.G. อย่างรุนแรงและไม่มีวันสิ้นสุด

ด้วยเหตุนี้ ศาลจึงตัดสินให้บทความข่าวยังคงอยู่โดยให้ปกปิดชื่อจริง การแก้ไขนี้มีผลเฉพาะฉบับดิจิทัล ส่วนฉบับกระดาษยังมีเนื้อหาเดิมทำให้ยังรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของหนังสือพิมพ์ได้ต่อไป

โดยสรุป เมื่อพิจารณาร่วมกันทั้งจากแนวคำพิพากษาและงานวิชาการด้านจดหมายเหตุ แนวทางที่เหมาะสมที่สุดคือการตีความและคำนึงถึงบริบทเป็นสำคัญ โดยให้ความสำคัญกับการเก็บรักษาและการควบคุมการใช้เอกสารจดหมายเหตุเพื่อการวิจัยทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริง เว้นแต่สิทธิของเจ้าของข้อมูลจะมีน้ำหนักชัดเจนเหนือกว่าประโยชน์สาธารณะและฐานทางกฎหมายที่ถูกอ้างอิง และสุดท้าย เอกสารฉบับกระดาษยังเป็นสื่อบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่เหมาะสมกับเรื่องราวร่วมสมัยเช่น หนังสือพิมพ์

แนวทางปฏิบัติเพื่อรับมือกับสิทธิในการลบหรือสิทธิที่จะถูกลืม

๑. หอจดหมายเหตุควรมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบกฎหมายที่ชัดเจนเพื่อรองรับการประมวลผลข้อมูลสำหรับการวิจัยเชิงจดหมายเหตุและงานวิจัยทางประวัติศาสตร์ โดยกำหนดฐานทางกฎหมายและข้อยกเว้นไว้อย่างชัดเจน เพราะแม้ว่าจะได้รับยกเว้นคำตัดสินของศาลยังคงให้น้ำหนักเพื่อปกป้องมนุษย์มากกว่า โดยทั่วไปเจ้าของหรือผู้ครอบครองเอกสารจะใช้พิจารณาอนุญาตเพื่อขอให้หอจดหมายเหตุปกปิดข้อมูล ๕๐ ปี แต่ในกรณีหนังสือพิมพ์นั้นแพทย์เจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลไม่สามารถใช้สิทธิปกปิดข้อมูลตนเองในขณะที่เป็นคดีความได้ จึงใช้สิทธิที่จะถูกลืมในภายหลังรับโทษแล้ว ในกรณีทั่วไป การลบหรือแก้ไขข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์แทบเป็นไปไม่ได้ ผู้ใช้สิทธิฯ จำเป็นต้องแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับความเสียหายที่พิสูจน์ได้ว่ามีน้ำหนักมากกว่าคุณค่าทางประวัติศาสตร์^{๔๑}

๒. หอจดหมายเหตุกำหนดนโยบายและเผยแพร่ต่อสาธารณะเกี่ยวกับการเก็บรักษา การเข้าถึง การโอนการใช้ซ้ำ และการถอนข้อมูล ตลอดจนมีการทบทวนโดยคณะกรรมการจริยธรรมอิสระหรือคณะกรรมการจดหมายเหตุ เพื่อเป็นมาตรการหลักในการสร้างความชอบธรรมต่อข้อยกเว้น และสร้างความไว้วางใจ หอจดหมายเหตุในฐานะผู้ควบคุมข้อมูล (data controller) อาจไม่ดำเนินการลบหรือทำลายข้อมูลตามคำร้อง เนื่องจากต้องพิจารณาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับยกเว้นตามกฎหมายด้วย โดยอาจคำนึงถึงการให้บริการข้อมูลในลักษณะปิดและการใช้บันทึกห้ามเปิดเผยข้อมูล เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันการกระทำผิดโดยผู้ใช้เอกสาร

^{๔๑} Jay, R, Guide to the General Data Protection Regulation (London: Sweet & Maxwell, 2017).

๓. การใช้นามแฝง (pseudonymisation) และการลดปริมาณข้อมูล (data minimisation) ตามที่กำหนดในมาตรา ๘๙ ใน GDPR เพื่อลดความเสี่ยงจากการระบุตัวตนจากข้อมูลบริบท ในขณะเดียวกันยังคงคุณค่าของข้อมูลสำหรับการวิจัย ในขณะเดียวกัน การใช้นามแฝงก็สามารถสร้างช่องว่างในการศึกษาประวัติศาสตร์ เช่น การกำหนดนามแฝงซ้ำกันอาจทำให้นักประวัติศาสตร์เชื่อมโยงเรื่องราวผิดพลาดได้

๔. จำกัดการเข้าถึงข้อมูลที่ระบุตัวบุคคลหรือข้อมูลที่อ่อนไหวให้เฉพาะนักวิจัยที่ผ่านการตรวจสอบ การให้คำปรึกษาเฉพาะที่สถานที่เก็บหรือห้องข้อมูลที่ปลอดภัยแทนการเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างเสรี ทั้งนี้อาจใช้วิธีการจำกัดอภิบริบทข้อมูล (metadata) หรือการกำหนดระยะเวลาเผยแพร่หรือให้บริการเฉพาะกรณี

๕. เมื่อได้รับคำขอจากสิทธิ์ในการลบข้อมูล หอจดหมายเหตุต้องบันทึกเหตุผลทางกฎหมายที่ใช้ในการลบหรือปฏิเสธการลบข้อมูล เพื่อเป็นการรักษาสีทธิ์การยกเว้นเมื่อจัดเก็บเอกสารเพื่อประโยชน์สาธารณะ^{๔๒}

๖. หอจดหมายเหตุต้องสำรวจเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง เช่น การสำรองข้อมูล และกำหนดกระบวนการทำให้ข้อมูลที่ถูกลบ “ไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้” หรือการจัดการข้อมูลสำรองให้สอดคล้องกับคำขอลบแทนการลบออกทั้งหมดทันทีซึ่งอาจก่อให้เกิดการสูญเสียข้อมูลหรือความเสียหายเชิงปฏิบัติการ^{๔๓}

๗. การลบข้อมูลทั้งหมดอาจส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ทางประวัติศาสตร์ หอจดหมายเหตุสามารถใช้แนวทางแก้ไขบางส่วน เช่น การปิดบังข้อมูล (redaction) การจำกัดการเข้าถึง หรือการซ่อนอภิบริบทข้อมูล (metadata) เพื่อเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัว ขณะเดียวกันยังคงรักษาสีทธิ์ทางประวัติศาสตร์ไว้ภายใต้มาตรการคุ้มครอง^{๔๔ ๔๕ ๔๖}

แนวทางปฏิบัติข้างต้นแม้สังเคราะห์จากข้อมูลในต่างประเทศแต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทประเทศไทยได้เช่นกัน นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีพระราชบัญญัติจดหมายเหตุแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๖ ที่ป้องกัน “การทำให้เสื่อมค่า” ที่ยังต้องการรายละเอียดเพิ่มเติมซึ่งอาจช่วยป้องกันการใช้สิทธิ์ที่จะถูกลืมเพื่อแก้ไขเนื้อหาได้ อย่างไรก็ตาม เอกสารจะได้รับความคุ้มครองตามมาตรา ๓ และ ๑๙ ของ พ.ร.บ.นี้เมื่อกรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนเป็นเอกสารจดหมายเหตุเท่านั้น อย่างไรก็ตามในกรณีที่เจ้าของข้อมูลยังมีชีวิตอยู่ งานจดหมายเหตุอาจต้องเผชิญความเสี่ยงในการปกปิด แก้ไขหรือทำลายเอกสารผ่านพ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

บทสรุป

สิทธิ์ในการลบข้อมูลภายใต้กฎหมาย GDPR มีข้อจำกัดเมื่อเกี่ยวข้องกับเอกสารจดหมายเหตุและงานด้านจดหมายเหตุ เนื่องจากมียกเว้นเฉพาะที่คุ้มครองข้อมูลซึ่งถูกประมวลผลเพื่อวัตถุประสงค์ในการเก็บรักษาเพื่อ

^{๔๒} Katsirea, I, “Search engines and press archives between memory and oblivion,” *European Public Law*. 24, 1 (2018): 125–146. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.54648/euro2018007>

^{๔๓} Politou, E., et al, “Backups and the right to be forgotten in the GDPR: An uneasy relationship,” *Computer Law and Security Review*. 34, 6 (December 2018): 1247–1257. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2018.08.006>

^{๔๔} Politou, E., et al, *Loc.cit.*

^{๔๕} Staunton, C., Slokenberga, S. and Mascalzoni, D , *Loc.cit.*

^{๔๖} Vavra, A. N, *Loc.cit.*

ประโยชน์สาธารณะ งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ หรือเพื่อวัตถุประสงค์ทางสถิติ ผลทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นเมื่อใช้สิทธิในการลบข้อมูลในบริบทของจดหมายเหตุ

เมื่อมีผู้ใช้สิทธิในการลบข้อมูล นักจดหมายเหตุและผู้ควบคุมข้อมูลสามารถปฏิเสธคำขอลบข้อมูลได้อย่างถูกกฎหมาย หากการปฏิบัติตามคำขอนั้นจะทำให้ไม่สามารถบรรลุ หรือทำให้บรรลุได้ยากมากต่อวัตถุประสงค์ในการเก็บรักษาเพื่อประโยชน์สาธารณะ งานวิจัยทางวิทยาศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ หรือวัตถุประสงค์ทางสถิติ

นักจดหมายเหตุอาจป้องกันปัญหาล่วงหน้าโดยการให้บริการเอกสารเวอร์ชันที่มีการแก้ไขเพื่อปิดข้อมูลบุคคลหรือแนบข้อความเพิ่มเติมในระบบสืบค้นเพื่อขออนุญาตใช้เอกสารและแสดงวัตถุประสงค์ในการใช้งาน ด้วยวิธีนี้นักจดหมายเหตุไม่จำเป็นต้องแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงระเบียบต้นฉบับ เพื่อรักษาความถูกต้องทางประวัติศาสตร์

เอกสารจดหมายเหตุบางส่วนจำเป็นต้องจัดเก็บถาวรจึงไม่มีกำหนดเวลาทำลายข้อมูล ข้อมูลที่ถูกเก็บในจดหมายเหตุ โดยเฉพาะเมื่อถูกทำให้ไม่สามารถระบุตัวตนได้ อาจถูกเก็บไว้อย่างไม่มีกำหนดเวลา ข้อกำหนดด้านระยะเวลาเก็บรักษาตาม GDPR และสิทธิในการลบข้อมูล จึงไม่มีผลต่อการจัดเก็บระยะยาว อย่างไรก็ตาม สิทธิในการลบข้อมูลไม่ใช่สิทธิเด็ดขาดและจำเป็นต้องพิจารณาเป็นกรณีเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างคุณค่าการวิจัยทางประวัติศาสตร์และการคุ้มครองความเป็นส่วนตัว

การยกเว้นการจัดเก็บข้อมูลบุคคลตาม GDPR ของสหภาพยุโรปนั้น หอจดหมายเหตุต้องใช้มาตรการคุ้มครองที่เข้มงวด การประมวลผลข้อมูลจดหมายเหตุต้องอยู่ภายใต้มาตรการคุ้มครองที่เหมาะสม เช่น การลดปริมาณข้อมูลให้น้อยที่สุด การควบคุมสิทธิ์การเข้าถึงอย่างเข้มงวด และการใช้ข้อมูลประดิษฐ์แทนข้อมูลเดิมเพื่อให้ระบุตัวตนของเจ้าของข้อมูล (pseudonymisation) ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๘๙(๑) ใน GDPR

นอกจากนี้หอจดหมายเหตุต้องกำหนดกรอบนโยบายที่ชัดเจนเพื่อแสดงความโปร่งใสเกี่ยวกับการเก็บรักษา การเข้าถึง และการลบข้อมูล โดยระบุให้ชัดเจนว่าเหตุใดข้อมูลจดหมายเหตุจึงถูกเก็บไว้ และในกรณีใดบ้างที่คำขอลบข้อมูลอาจได้รับการพิจารณาหรือปฏิเสธ เพราะการอนุญาตให้ลบข้อมูลต้องคำนึงถึงความสำคัญกับประโยชน์สาธารณะในวงกว้างในการเก็บรักษานี้ทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการลบข้อมูลอาจทำลายคุณค่าของงานวิจัยหรือความจริงทางประวัติศาสตร์ จากการสังเคราะห์แนวทางปฏิบัติที่เผยแพร่ในงานวิชาการ หอจดหมายเหตุสามารถรับมือกับสิทธิ์ที่จะถูกลืม โดยพิจารณาการทำงาน ดังต่อไปนี้

การให้บริการ หอจดหมายเหตุอาจต้องให้บริการเอกสารจดหมายเหตุในระบบปิดเท่านั้น หรือเลื่อนการให้บริการ (๕๐ - ๑๐๐ ปี) เพื่อปกป้องเจ้าของข้อมูล นอกจากนี้ควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำเมื่อมีผู้ใช้เอกสารที่มีเนื้อหาอ่อนไหว

การประเมินคุณค่า หอจดหมายเหตุต้องมีเกณฑ์พิสูจน์คุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือความเป็นบุคคลสาธารณะ เป็นต้น

การทำลายเอกสาร หอจดหมายเหตุควรกำหนดวิธีการทำลายเอกสารหรือปรึกษาคณะกรรมการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล

การปิดข้อมูล การจัดทำคำอธิบายเอกสารหรือดัชนีในระบบอิเล็กทรอนิกส์ อาจต้องใช้นามแฝงเพื่อปกป้องบุคคลจากเหตุการณ์ร้ายในอดีต

การเขียนคำอธิบายเอกสารจดหมายเหตุเพิ่มเติม เป็นการบันทึกการกระทำที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างผลกระทบกับเอกสารจดหมายเหตุเพื่อรักษาความจริงแท้ของเอกสาร

แม้ว่าบุคคลจะมีสิทธิในการขอลบข้อมูลส่วนบุคคล แต่สิทธินี้ไม่ได้มีผลแบบเด็ดขาดในงานจดหมายเหตุ GDPR ๒๐๑๖ และพ.ร.บ.คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้อย่างชัดเจนเพื่อคุ้มครองความสมบูรณ์และการเข้าถึงข้อมูลจดหมายเหตุที่ถูกใช้เพื่อการวิจัยทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ต้องมีมาตรการคุ้มครองเจ้าของข้อมูลที่เหมาะสมและต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

บรรณานุกรม

กิตสุรณ สังขสุวรรณ. “สิทธิที่จะถูกลืมภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒.”

วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง. ๔, ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๔): ๑๓-๕๖. [ออนไลน์].

สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๙, จาก: <https://doi.org/10.14456/mfulj.2021.1>

เขตไท ลังการพิณรุ. “ปัญหาการให้ความคุ้มครองและใช้บังคับสิทธิที่จะถูกลืมตามพระราชบัญญัติ

คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ในมหาวิทยาลัยไทย.” วารสารนิติ รัฐกิจ และสังคมศาสตร์

สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. ๗, ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๖): ๑-๒๔.

ปิติ เอี่ยมจำรูญลาภ. “สิทธิที่จะถูกลืมตามพระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒.”

วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๕๑, ๓ (กันยายน ๒๕๖๕): ๗๐๔-๗๓๖. [ออนไลน์].

สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๙, จาก: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/257833>

ภารดี ปลื้มโกศล, อัญธิกา ณ พิบูลย์ และ วราภรณ์ วนาพิทักษ์. “การคุ้มครองสิทธิในการถูกลืมบน

ระบบอินเทอร์เน็ต: ศึกษากรณีเสิร์ชเอนจิน.” วารสารรัชต์ภาคย์. ๑๖, ๔๕ (มีนาคม-เมษายน ๒๕๖๕):

๓๓๖-๓๕๒.

เมธิชา ยุบลชิต. “การคุ้มครองข้อมูลชีวมาตรภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ.

๒๕๖๒.” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๑๔, ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔): ๔๙-๗๑. [ออนไลน์].

สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๙, จาก: <https://doi.org/10.14456/nulj.2021.3>

ยุกต์กฤต กัณทมนิ. “การคุ้มครองสิทธิที่จะถูกลืม.” วารสารสุทธิปริทัศน์. ๓๓, ๑๐๘ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๖๒):

๑๔-๒๖.

เยาวพา กองเกตุ, พีรพล สิมมา และปิยะวรรณณ เสนาเจริญ. “สิทธิที่จะถูกลืมบนระบบอินเทอร์เน็ต.”

วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร. ๕, ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๕): ๑๘๐-๑๘๙.

อัญธิกา ณ พิบูลย์. “ปัญหาการบังคับใช้สิทธิที่จะลบข้อมูลส่วนบุคคลในโลกออนไลน์: ศึกษากรณี

กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลของสหภาพยุโรป.” วารสารนิติพัฒน์ นิด้า. ๗, ๒

(กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๖๑): ๔๑-๕๐.

Azurmendi, A. “Ethical implications of the right to be forgotten.” In The Routledge

Companion to Journal Ethics. 1, (2021): 371–379. Scopus. [Online]. Retrieved 2025,

from: <https://doi.org/10.4324/9780429262708-48>

- Boyd, Andy, et al. **The destruction of the ‘Windrush’ disembarkation cards: a lost opportunity and the (re)emergence of Data Protection regulation as a threat to longitudinal research.** [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://wellcomeopenresearch.org/articles/3-112/v1>
- Byrne, A. “Institutional memory and memory institutions.” **The Australian Library Journal.** 64, 4 (2015): 259–269. [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://doi.org/10.1080/00049670.2015.1073657>
- Chinpongsonont, D. “THE RIGHT TO BE FORGOTTEN UNDER THAI LAW.” **Thammasat Business Law Journal.** 6, (2016). [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/TBLJ/article/view/112751>
- Correia, M., Rêgo, G. and Nunes, R. “Gender Transition: Is There a Right to Be Forgotten?” **Health Care Analysis.** 29, 4 (2021): 283–300. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1007/s10728-021-00433-1>
- Hjørland, B. “Documents, memory institutions and information science.” **Journal of Documentation.** 56, 1 (1 February 2000): 27–41. [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://doi.org/10.1108/EUM0000000007107>
- ICA/SAHR. **Access rights of adults to documents relating to their own childhood experience of adoption or being in care.** [Online]. Retrieved 2025, from:
https://www.ica.org/app/uploads/2024/07/SAHR-Guidance-on-Access-to-Childhood-Records_2024_ENG.pdf
- ICRC **Rules on Personal Data Protection.** [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://www.icrc.org/en/publication/4261-icrc-rules-on-personal-data-protection>
- Jay, R. **Guide to the General Data Protection Regulation.** London: Sweet & Maxwell, 2017.
- . **Judgment of the Court (Grand Chamber).** [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62012CJ0131>
- Katsirea, I. “Search engines and press archives between memory and oblivion.” **European Public Law.** 24, 1 (2018): 125–146. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://doi.org/10.54648/euro2018007>
- Millar, L. A. **Archives: Principles and Practices.** Chicago: ALA Neal-Schuman, 2017.
- Mkadmi, A. **Archives in the Digital Age: Preservation and the Right to be Forgotten.** n.p.: Wiley-ISTE, 2021.

- . **Opinion of Advocate General Jääskinen**. [Online]. Retrieved 2025, from:
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:62012CC0131#t- ECR_62012CC0131_EN_01-E0001
- . **P.H. v. O.G., N° C.15.0052.F**. [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/p-h-v-o-g/>
- Politou, E., et al. “Backups and the right to be forgotten in the GDPR: An uneasy relationship.” **Computer Law and Security Review**. 34, 6 (December 2018): 1247–1257. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2018.08.006>
- Robinson, H. “Remembering things differently: Museums, libraries and archives as memory institutions and the implications for convergence.” **Museum Management and Curatorship**. 27, 4 (2012): 413–429. [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://doi.org/10.1080/09647775.2012.720188>
- Rosen, J. “The Web Means the End of Forgetting.” **The New York Times**. (21 July 2010). [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://www.nytimes.com/2010/07/25/magazine/25privacy-t2.html>
- Rosenberg, M., Confessore, N. and Cadwalladr, C. “How Trump Consultants Exploited the Facebook Data of Millions.” **The New York Times**. (17 March 2018). [Online]. Retrieved 2025, from: <https://www.nytimes.com/2018/03/17/us/politics/cambridge-analytica-trump-campaign.html>
- Saffady, W. **Information Governance Technologies: A Guide**. USA: Bloomsbury Publishing, 2025.
- Staunton, C., Slokenberga, S. and Mascalzoni, D. “The GDPR and the research exemption: Considerations on the necessary safeguards for research biobanks.” **European Journal of Human Genetics**. 27, 8 (2019): 1159–1167. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://doi.org/10.1038/s41431-019-0386-5>
- The National Archives. **Guide to archiving personal data**. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/information-management/guide-to-archiving-personal-data.pdf>
- Vavra, A. N. “The right to be forgotten: An archival perspective.” **American Archivist**, 81, 1 (1 Mar 2018): 100–111. Scopus. [Online]. Retrieved 2025, from:
<https://doi.org/10.17723/0360-9081-81.1.100>

- Warren & Brandeis. "The Right to Privacy." **Harvard Law Review**. IV, 5 (1890). [Online]. Retrieved 2025, from: https://groups.csail.mit.edu/mac/classes/6.805/articles/privacy/Privacy_brand_warr2.html
- Wolford, B. **Art. 17 GDPR - Right to erasure ('right to be forgotten')**. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://gdpr.eu/article-17-right-to-be-forgotten/>
- Wolford, B. **Art. 89 GDPR - Safeguards and derogations relating to processing for archiving purposes in the public interest, scientific or historical research purposes or statistical purposes**. [Online]. Retrieved 2025, from: <https://gdpr.eu/article-89-processing-for-archiving-purposes-scientific-or-historical-research-purposes-or-statistical-purposes/>
- Yimyam, W. "Protecting Children's Privacy: Legal Strategies to Limit Sharenting in Thailand." **Journal of Politics and Governance**. 14, 3 (September - December 2024): 53-63.

กระบวนทัศน์ใหม่และมิติความยั่งยืนในการทำงานแปลวรรณกรรม: รายงานประสบการณ์
จากมุมมองของผู้เข้าร่วมโครงการ Social Translating สถาบันเกอเธ่
New Paradigm and Sustainability in Literary Translation: An Experiential
Report from Participants' Perspectives of Social Translating Project, Goethe
Institute

อัญชลี โตพึงพงศ์^๑
Anchalee Topeongpong

Received: 20 June 2025

Revised: 16 April 2026

Accepted: 15 June 2026

บทคัดย่อ

การแปลเป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งผ่านการรับรู้ของผู้อ่านในวัฒนธรรมหนึ่งไปยังผู้อ่านในอีกรวัฒนธรรมหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปลงานวรรณกรรมที่ถือเป็นการแสดงออกทางนิเวศน์ที่แฝงด้วยสุนทรียภาพ บทความชิ้นนี้เป็นการรายงานประสบการณ์และมุมมองของผู้เข้าร่วมโครงการ Social Translating ที่ทางสถาบันเกอเธ่ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ได้ริเริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๖๐ เพื่อทดลองแนวทางการแปลวรรณกรรมบนพื้นฐานความร่วมมือของชุมชนนักแปลจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การศึกษารั้ครั้งนี้เป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับมิติความยั่งยืนในการจัดโครงการแปลวรรณกรรม Social Translating บนพื้นฐานแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม และมุ่งนำเสนอมุมมอง ทักษะ ทักษะปฏิบัติของนักแปลและผู้ประสานงานโครงการ โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่ใช้คำถามปลายเปิด และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่มเจาะ ผลการวิเคราะห์พบว่า การเข้าร่วมโครงการ Social Translating นอกจากจะช่วยเปิดประสบการณ์ใหม่แก่นักแปลในการทำงานแปลวรรณกรรมเชิงความร่วมมือ และสร้างความตระหนักรู้ถึงกระบวนการมีส่วนร่วมบนพื้นที่เชิงนิเวศวัฒนธรรมแล้ว ยังมีส่วนช่วยสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนในบริบทของการทำงานแปล ด้วยเช่นกัน

คำสำคัญ: โครงการ Social Translating, การแปลวรรณกรรม, นิเวศวัฒนธรรม, ความยั่งยืน, สถาบันเกอเธ่

Abstract

Translation serves as an activity that facilitates the transmission of perception from readers in one culture to those in another, while literary translation, in particular, constitutes a form of ecological

^๑ รองศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง Email: anchalee@rumail.ru.ac.th
Assoc. Prof., PhD. Department of Western Languages, Faculty of Humanities, Ramkhamhaeng University.

expression imbued with aesthetic qualities. This article presents an experiential report and reflections from participants in *Social Translating* project initiated in 2017 by Goethe-Institute Korea. The project aims to explore a collaborative approach to literary translation within translator communities from East Asia, South Asia, and Southeast Asia.

This study compiles and analyzes data relating to the sustainability dimension in organizing the *Social Translating* literary translation project, based on the theoretical framework of cultural ecology. It aims to present the perspectives, attitudes, and practices of both translators and project coordinators by collecting qualitative data through open-ended questionnaires and voluntary sampling. The analysis reveals that participation in the *Social Translating* project not only offers translators new experiences in collaborative literary translation and raises awareness of participatory processes within cultural-ecological contexts but also contributes to producing tangible and sustainable impacts in the translators' professional practices across various aspects.

Keywords : Project Social Translating, Literary Translation, Cultural Ecology, Sustainability, Goethe-Institute

“เราจะต้องระลึกว่าตัวตนที่แท้จริงของมนุษย์ มีการเชื่อมต่อยึดโยงกับโลกใบนี้อย่างยิ่งย่น”^๒

๑. บทนำ: แนวคิดเรื่องความยั่งยืนกับการแปลวรรณกรรม

“ความยั่งยืน” (Nachhaltigkeit) ในภาษาเยอรมันกล่าวถึงเป็นครั้งแรกในบริบทของวิทยาศาสตร์ ราวต้นศตวรรษที่ ๑๘ เพื่อตอบสนองแนวคิดการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน และเมื่อถึงศตวรรษที่ ๒๑ ในรายงานของ Club of Rome (๑๙๗๒) เรื่อง “Limits to Growth” โดยสถาบันเทคโนโลยีแมสซาชูเซตส์ (MIT) ยังชี้ให้เห็นว่าในสังคมมนุษย์นั้นมี “สภาวะดุลยภาพของโลก” (State of Global Equilibrium) อันพึงปรารถนา ซึ่งเป็นระบบที่จะก่อให้เกิดความยั่งยืนในโลกจากการผลิตสินค้าบริการพื้นฐาน ในรายงาน Brundtland Report (๑๙๘๗) ของสหประชาชาติ ยังกล่าวถึงการพัฒนาอย่างยั่งยืน (SD - Sustainable Development) ว่าเป็นหลักการในการรักษาความยั่งยืนของทรัพยากรบนโลกที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้สามารถส่งต่อไปถึงคนรุ่นหลัง โดยกระบวนการนี้จะนำพามนุษยชาติไปสู่สภาวะการณ์อันน่าพึงปรารถนาในวันข้างหน้า^๓

หลังการประชุม World Summit ๑๙๙๒ ที่กรุง Rio de Janeiro สิ้นสุดลง แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ก็ได้แพร่กระจายไปทั่วโลก โดย Agenda ๒๑ ได้นำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ และอธิบายว่าองค์ประกอบที่นำไปสู่ความยั่งยืน (Sustainability) นั้นได้แก่ สิ่งแวดล้อม (Environment หรือ Ecology)

^๒ Zapf, Hubert, *Literature as Cultural Ecology: Sustainable Texts* (London; New York: Bloomsbury Academic, 2017) 19.

^๓ วรากรณ์ สามโกเศศ. *Sustainable Consumption และความรับผิดชอบ*. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๓, จาก: <https://thaipublica.org/2016/12/varakorn-188/>

สังคม (Social) และ เศรษฐกิจ (Economy)^๔ ปัจจุบันแนวคิดเรื่องความยั่งยืน ยังคงมุ่งเน้นประเด็นหลักทั้งสาม ซึ่งก็คือ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม อย่างไรก็ตามแม้จะมีความพยายามวิจัยค้นคว้ามิติความยั่งยืนทางวัฒนธรรม ดังเช่นในงานวิจัยของ Ulrich Grober ในปี ๒๐๑๒ ภายใต้หัวข้อ “Sustainability: A Cultural History” ก็ยังคงไม่ปรากฏคำจำกัดความชัดเจนตายตัวว่า ความยั่งยืนทางวัฒนธรรมหมายถึงสิ่งใดกันแน่^๕

ความยั่งยืนในบริบททางวัฒนธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับ “วิสัยทัศน์และกระบวนการ ไม่ใช่การผลิตที่มีการสิ้นสุด”^๖ สาเหตุเพราะ “ไม่มีมนุษย์คนไหนเกิดมาโดยไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมใด และในวัฒนธรรมก็อยู่ไม่ได้ถ้าปราศจากมนุษย์ ดังนั้นการไปสู่ความยั่งยืน หากขาดการพิจารณาในมุมมองของวัฒนธรรมที่เป็นเรื่องของมนุษย์ ก็ยากที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่เรียกว่าความยั่งยืนได้”^๗ ด้วยเหตุผลดังกล่าว “โลกที่เป็นที่อาศัยของมนุษย์ จึงไม่สามารถพิจารณาเพียงความยั่งยืนในสิ่งที่จับต้องได้เท่านั้น แต่(ต้องพิจารณา) สิ่งที่เป็นจิตวิญญาณ ภูมิปัญญา ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสังคม (และ) เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม”^๘ ด้วยเช่นกัน การพิจารณาเรื่องความยั่งยืนในบริบททางนิเวศวัฒนธรรม (Cultural Ecology) จึงหมายถึงการทำความเข้าใจพื้นที่ ทั้งในเรื่องกายภาพ และในเรื่องวัฒนธรรมผู้คน การให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ คุณค่า และความสำคัญของพื้นที่ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม จุดเริ่มต้นของบริบทที่นำไปสู่ความยั่งยืน ก็คือท้องถิ่น และหัวใจหลักของท้องถิ่น ก็คือ วัฒนธรรมและทุนทางวัฒนธรรม^๙

วัฒนธรรมในบริบทของความยั่งยืน เริ่มจากการที่บุคคลเปลี่ยนมุมมองปัจจุบัน จากการมองเรื่องความเติบโต (Growth) มาเป็นเรื่องของความสมดุล (Balance) เปลี่ยนจากแนวคิดการแข่งขัน (Competition) มาเป็นความร่วมมือกัน (Cooperation) และเปลี่ยนมุมมองจากการมุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจ (economic centered worldview) ไปสู่การมีมุมมองหลากหลายมิติ (multi-dimensional worldview) มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน^{๑๐} การทำให้วรรณกรรมในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมมีความยั่งยืน จึงต้องคำนึงถึงองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุลบนพื้นฐานของทรัพยากร ภูมิปัญญา วัฒนธรรม การมีส่วนร่วม ความเคารพซึ่งกันและกัน และความเท่าเทียมกัน^{๑๑}

ด้วยเหตุนี้ คำกล่าวที่ว่า “Literary texts are a mode of sustainable textuality, since they are sources of ever-renewable creative energy”^{๑๒} จึงมิใช่เรื่องเกินจริง วรรณกรรมเกิดขึ้นจากพลังสร้างสรรค์และ

^๔ อนุกุล ต้นสุพล, “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: ภูมิจำลองการพัฒนาที่ยั่งยืน,” วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๑๒, ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๐๕.

^๕ Zapf, Hubert, *Literature as Cultural Ecology: Sustainable Texts* (London; New York: Bloomsbury Academic, 2017) 17.

^๖ Newman & Kenworthy 1999 อ้างถึงใน อนุกุล ต้นสุพล, “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: ภูมิจำลองการพัฒนาที่ยั่งยืน,” วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ๑๒, ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๒๑๓.

^๗ อนุกุล ต้นสุพล, เรื่องเดิม, ๒๑๐.

^๘ อนุกุล ต้นสุพล, เรื่องเดิม, ๒๑๓.

^๙ อนุกุล ต้นสุพล, เรื่องเดิม, ๒๑๔-๒๑๘.

^{๑๐} Brocchi, Davide, *The Cultural Dimension of Sustainability*. [Online]. Retrieved 16 August 2024, From: www.davidebrocchi.eu/doks/2008_newfrontier.pdf

^{๑๑} อนุกุล ต้นสุพล, เรื่องเดิม, ๒๑๕.

^{๑๒} Zapf, Hubert, *Handbook of Ecocriticism and Cultural Ecology*. [Online]. Retrieved 25 July 2024, From: <https://lib.ugent.be/catalog/ebk01:3710000000718416>

การแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงถึงกันระหว่างวัฒนธรรมกับธรรมชาติ ผ่านเรื่องเล่าฉบับแต่ปรัมภของมนุษยชาติ กระบวนการตามออร์โพซิส ไปจนถึงสหวิวัฒนาการ (co-evolution) ท่ามกลางรูปแบบชีวิตอันหลากหลาย อาจกล่าวได้ว่า วรรณคดีโดยตัวของมันเอง นั่นคือ สื่อกลางเชิงสัญลักษณ์ของนิเวศวัฒนธรรมอันทรงพลังและมีความเฉพาะตัวในอีกรูปแบบหนึ่ง^{๑๓}

ในเมื่อวรรณกรรมหมายถึงสิ่งที่ก่อรูปขึ้นจากทรัพยากรทางภาษา จินตนาการ วาทกรรม ทั้งยังทำหน้าที่สร้างสรรค์ต้นแบบอันซับซ้อนของศาสตร์เชิงนิเวศน์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นตัวตน การมีอยู่อย่างยาวนาน ความรู้มรดก หลากหลาย และการวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมซึ่งหลวมรวมเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว ดังนั้นแล้ว เราจึงกล่าวได้ว่าการแปลงงานวรรณกรรมจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง ย่อมเทียบเท่าการแสดงออกถึงพลังทางนิเวศวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่แฝงด้วยสุนทรียภาพ เพื่อนำการรับรู้ไปสู่ผู้อ่านในอีกประเทศหนึ่ง หรือในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง และทำหน้าที่เติมเต็มอย่างที่วาทกรรมรูปแบบอื่นไม่อาจทำได้^{๑๔}

นอกจากงานวรรณกรรมแปล จะมีส่วนเสริมสร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของมนุษย์ให้มีความยั่งยืน^{๑๕} แล้วยังเป็นงานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ที่ช่วยเก็บรักษาและส่งต่อพื้นที่ทางความคิดอันรู้มรดก หลากหลาย ซับซ้อน ตลอดจน จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก และปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมต่างเอาไว้อย่างต่อเนื่อง คำถามสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ ก็คือ ผู้ดำเนินการแปลหรือนักแปล มีมุมมองหรือประสบการณ์อย่างไรต่อกิจกรรมที่เกิดขึ้น

๒. ที่มาของโครงการ Social Translating: วัตถุประสงค์ รูปแบบและขั้นตอนการทำงานแปล

สถาบันเกอเธ่ผู้เป็นเจ้าของจัดทำโครงการ Social Translating นี้ เดิมใช้ชื่อว่า “Deutsche Akademie” (แปลเป็นภาษาไทยว่า สถาบันวิชาการเยอรมัน) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ๒๕๖๘ ที่เมืองมิวนิก ในระยะแรก สถาบันมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ภาษาเยอรมันในต่างแดน แต่หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง เกิดกระแสต่อต้านชาติเยอรมันผู้แพ้สงคราม ทำให้สถาบันต้องถูกปิดตัวลงโดยชาติพันธมิตร จนกระทั่งในปี ๒๕๔๔ จึงมีการจัดตั้ง “สถาบันเกอเธ่ เพื่อส่งเสริมภาษาเยอรมันในต่างแดน” ขึ้นอีกครั้ง โดยเปลี่ยนจากชื่อเดิมที่มีคำว่าเยอรมัน มาเป็นชื่อ สถาบันเกอเธ่ แทน ปัจจุบันสถาบันเกอเธ่ มีฐานะเป็นหน่วยงานของเอกชนที่ได้รับมอบหมายและการสนับสนุนทางการเงินจากกระทรวงการต่างประเทศแห่งสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จากสถิติเมื่อปี ๒๕๕๙ พบว่า มีการจัดตั้งสถาบันเกอเธ่ รวม ๑๓๐ แห่ง ใน ๘๐ ประเทศ หน้าที่หลักของสถาบันคืองานส่งเสริมวัฒนธรรมและภาษาเยอรมัน^{๑๖}

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สถาบันเกอเธ่ทั่วโลกได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมพันธกิจสำคัญทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนอกจากการเปิดคอร์ส สอนภาษาเยอรมันแล้ว ยังรวมถึงการส่งเสริมให้วรรณกรรมภาษาเยอรมันเป็นที่รู้จักแพร่หลายในต่างแดนด้วยเช่นกัน การจัดกิจกรรมมีให้เห็นในหลากหลายรูปแบบ อาทิ

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, ๘๙-๙๐.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, ๔.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, ๘๐.

^{๑๖} Michels, Eckard, “Goethe-Institut”, *Historisches Lexikon Bayerns*. [Online]. Retrieved 21 August 2024, From: <https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Goethe-Institut>.

การให้ทุนสำนักพิมพ์เพื่อตีพิมพ์ผลงานแปลวรรณกรรมภาษาเยอรมัน การจัดเวิร์กช็อปสำหรับนักแปล กิจกรรมโปรมอหนังสือแปล การบรรยายพิเศษเนื่องในวันนักแปล ตลอดจนโครงการ Social Translating ที่ทางสถาบันเกอเธ่ ประจำสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ได้ริเริ่มจัดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ๒๕๖๐ ร่วมกับสถาบันเกอเธ่แห่งอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาคเอกชน

โครงการ Social Translating มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองแนวทางการแปลวรรณกรรมที่มีพื้นฐานบนความร่วมมือของชุมชนนักแปลจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โครงการ Social Translating ในภาพรวม ใช้เวลาดำเนินการทั้งสิ้น ๖ ปี คือตั้งแต่ปี ๒๕๖๐-๒๕๖๖^{๓๗} วรรณกรรมภาษาเยอรมันเล่มแรกคือ Die Welt im Rücken (Thomas Melle) เล่มที่สอง Verzeichnis einiger Verluste (Judith Schalansky) เล่มที่สามซึ่งเป็นเล่มสุดท้ายคือ Daheim (Judith Hermann) อย่างไรก็ตาม ในปีแรกนักแปลผู้เข้าร่วมโครงการจำนวน 10 คนได้มาประชุมร่วมกันที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ หลังจากผ่านไปหนึ่งปี นักแปลกลุ่มนี้จึงได้นำผลงานแปลที่ตีพิมพ์แล้วมานำเสนอ ณ งานมหกรรมหนังสือ Frankfurt Bookfair ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนกับ Thomas Melle นักเขียนเจ้าของผลงานวรรณกรรม

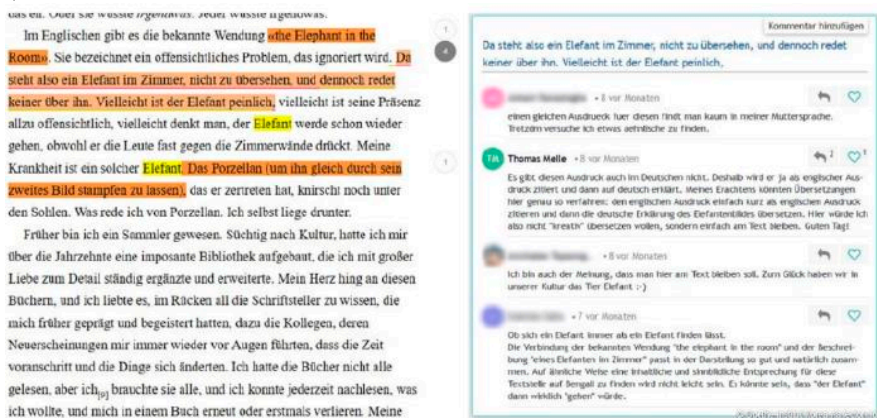
สำหรับรูปแบบการทำงานแปลของโครงการ Social Translating เริ่มต้นจากการคัดเลือกวรรณกรรมร่วมสมัยภาษาเยอรมัน คัดเลือกตัวแทนนักแปลจากประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมโครงการ จากนั้นนักแปลจะได้รับต้นฉบับวรรณกรรมเพื่ออ่านทำความเข้าใจ ก่อนที่จะเริ่มทำงานแปลงานวรรณกรรมภาษาเยอรมัน โดยอาศัยเครื่องมือทางโซเชียล ผ่านแพลตฟอร์มที่มีชื่อว่า Lactory (คล้ายคลึงกับการทำงานโดยอาศัยเครื่องมือ Google Workspace) ปัจจุบันนักแปลมีโอกาสดพบปะพูดคุย ตลอดจนซักถามข้อสงสัยจากนักเขียนโดยตรง นับเป็นครั้งแรกที่กระบวนการแปลไม่ได้เกิดขึ้นในบริบทของการทำงานเชิงเดี่ยว แต่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้บนแพลตฟอร์มออนไลน์

^{๓๗} ภาพรวมการดำเนินงานของโครงการ Social Translating ได้ผลิตผลงานแปลวรรณกรรมร่วมสมัยภาษาเยอรมันจำนวน ๓ เล่ม สร้างเครือข่ายนักแปลในภูมิภาค จำนวนทั้งสิ้น ๒๙ คน ผลิตผลงานแปลเป็นภาษาต่าง ๆ รวม ๒๒ เล่ม ซึ่งตีพิมพ์เผยแพร่ถึง ๑๓ ภาษา ได้แก่ จีนกลาง จีนไต้หวัน (ตัวเต็ม) เบงกาลี ญี่ปุ่น เกาหลี มาราฐี มองโกล สิงหล ไทย เวียดนาม อินโดนีเซีย เช็ก และเปอร์เซีย โดยโครงการในปีแรก มีนักแปลจำนวน 10 คนเข้าร่วมโครงการ เพื่อแปลวรรณกรรมภาษาเยอรมันเล่มแรก เรื่อง Die Welt im Rücken (The World at Your Back) ของนักเขียนชาวเยอรมัน Thomas Melle โดยนักแปลทั้งหมดได้มาประชุมร่วมกันเป็นครั้งแรก ที่กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ในปี ๒๕๖๐ จากนั้นจึงเดินทางมานำเสนอผลงานแปลที่ตีพิมพ์แล้ว ณ งานมหกรรมหนังสือ Frankfurt Bookfair ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ในปี ๒๕๖๑

ภาพ ๑ นักแปลจากสิบประเทศและผู้ประสานงานโครงการ Social Translating ปี ๒๕๖๐
ที่มา : <https://www.goethe.de/ins/th/en/kul/sup/sot/ver.html>

ขั้นตอนการทำงานแปลบนแพลตฟอร์ม E-Book ที่ใช้ชื่อว่า Lectory เริ่มจากนักแปลจากแต่ละประเทศที่ได้รับมอบหมายให้แปลนวนิยายภาษาเยอรมันเป็นภาษาของประเทศตนเอง จะได้รับรหัสผ่านเพื่อเข้าสู่แพลตฟอร์มและดาวน์โหลดหน้าเอกสารต้นฉบับวรรณกรรมภาษาเยอรมันไว้ทางด้านซ้ายมือเพื่อให้อ่านทีละหน้าได้ เนื่องจากแพลตฟอร์มนี้จะมีฟังก์ชันการสื่อสารแลกเปลี่ยนอยู่ที่บริเวณขอบหน้าต่างกระดาน E-Book ดังนั้น หากนักแปลมีคำถามหรือข้อสงสัยก็จะไฮไลท์ข้อความดังกล่าวพร้อมทั้งพิมพ์คำถามลงไปในช่วงด้านขวามือ เมื่อนักเขียนและนักแปลคนอื่นๆ มองเห็นคำถามนั้น ก็จะเข้ามาพิมพ์โต้ตอบข้างใต้ข้อความได้ตลอดเวลา

ภาพ ๒ ตัวอย่างหน้าจอแสดงการทำงานร่วมกันของนักแปลบนแพลตฟอร์ม Lectory
ที่มา <https://www.youtube.com/watch?v=uNxliw8xd1s&feature=youtu.be>

โดยอาศัยวิธีการแปลรูปแบบใหม่นี้ นักแปลจะทำงานคล้ายกับกำลังประชุมหารือกันในห้องประชุมดิจิทัลแบบปิด เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และปรึกษาหารืออย่างใกล้ชิดกับนักเขียน อีกทั้งนักเขียนยังสามารถเขียนโต้ตอบ และแสดงความคิดเห็นในประเด็นดังกล่าวได้โดยตรงและทันทั่วถึง นับเป็นวิธีการทำงานที่สะดวกรวดเร็ว ไม่มีค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ นักแปลที่ทำงานแปลในแต่ละประเทศ ซึ่งอยู่คนละเขตโซนเวลา ยังสามารถเข้ามาใช้

แพลตฟอร์มในการอ่านข้อความ หรือเขียนโต้ตอบความคิดเห็นต่าง ๆ ได้อย่างอิสระอีกด้วย นับเป็นการแปลข้ามวัฒนธรรมที่มีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเกื้อกูลกันได้อย่างลงตัวและยืดหยุ่นเท่าที่เรามีมา

๓. ผลการศึกษา

การศึกษามีความยั่งยืนในการทำงานแปลวรรณกรรมครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดบนแนวคิดนิเวศวัฒนธรรมและบริบทความยั่งยืน จำนวน ๕ ข้อ เพื่อสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการเกี่ยวกับ ทักษะ ทักษะ การปฏิบัติ และผลกระทบที่เกิดขึ้นหลังเข้าร่วมโครงการ Social Translating โดยสรุปความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นหัวข้อ คำถาม และบริบทที่เกี่ยวข้องในรูปแบบตารางได้ดังนี้

ลำดับที่	ประเด็นหัวข้อ	คำถาม	บริบทที่เกี่ยวข้อง
๑	ความประทับใจและความคิดเห็นต่อโครงการ หลังสิ้นสุดโครงการ	ท่านมีความรู้สึกประทับใจ หรือความคิดรวบยอดหลังจบโครงการแล้ว อย่างไรบ้าง และจากประสบการณ์ของท่าน โครงการนี้มีข้อดีหรือข้อเสียหรือไม่อย่างไร	ทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อโครงการโดยรวม
๒	การรับรู้และตีความประสบการณ์ที่มีความหมายต่อตนเอง	โครงการ Social Translating มีแง่มุมใดที่ท่านเห็นว่าน่าชมเชย หรือมีความท้าทาย และท่านได้เรียนรู้สิ่งใดจากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว	ประสบการณ์และการเรียนรู้ส่วนบุคคล
๓	มุมมองเชิงวิพากษ์และข้อเสนอแนะต่อโครงการ	ท่านมีคำติชมหรือข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง/พัฒนาโครงการ Social Translating ในอนาคตหรือไม่อย่างไร	มุมมองเชิงวิพากษ์และการสะท้อนปัญหา
๔	การเชื่อมโยงกับนิทัศน์เรื่องความยั่งยืน	ท่านคิดว่า โครงการ Social Translating มีผลต่อมุมมองเรื่องการแปลวรรณกรรมและช่วยส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมหรือไม่ และตามความเห็นของท่าน โครงการในลักษณะนี้จะมีผลกระทบยาวต่อความยั่งยืนของวรรณกรรมและการแปลในชุมชนนักแปลหรือไม่ อย่างไร	ความคิดเห็นในเชิงนิเวศวัฒนธรรม และความสามารถเชื่อมโยงระหว่างความยั่งยืนวรรณกรรม และการแปล
๕	ผลกระทบ แผนงาน และการปฏิบัติ	หลังจากสิ้นสุดโครงการนี้แล้ว ท่านมีแผนการหรือความตั้งใจใดที่จะทำงานร่วมกับนักแปลคนอื่นๆ ในอนาคต	ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และการนำไปประยุกต์ใช้

ผลการวิเคราะห์ที่ได้มาจากการประมวลคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามแบบสมัครใจ จำนวน ๕ ราย ประกอบด้วยนักแปล ๔ ท่าน (จากประเทศไทย ศรีลังกา เวียดนาม และมองโกเลีย) และผู้ประสานงานโครงการ ๑ ท่าน โดยผู้ตอบ

แบบสอบถามจะได้รับเฉพาะข้อความ ๕ ข้อ และสามารถเลือกตอบเป็นภาษาที่ตนถนัดภาษาใดก็ได้ จากที่มีให้เลือก ๓ ภาษา ได้แก่ ภาษาเยอรมัน ภาษาอังกฤษ และภาษาไทย

ต่อไปนี้เป็นรายละเอียดคำตอบของผู้ตอบแบบสอบถามทั้ง ๕ ท่าน โดยคำตอบที่เป็นภาษาเยอรมันจะมีการใส่คำแปลภาษาไทยไว้ในเชิงอรรถท้ายหน้า

ประเด็นหัวข้อที่ ๑ ความประทับใจและความคิดเห็นต่อโครงการ หลังสิ้นสุดโครงการ

คำถาม: ท่านมีความรู้สึกประทับใจ หรือความคิดรวบยอดหลังจบโครงการแล้วอย่างไรบ้าง และจากประสบการณ์ของท่าน โครงการนี้มีข้อดีหรือข้อเสียหรือไม่อย่างไร

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๑: การที่ทางโครงการจัด workshop ให้นักเขียนและนักแปลมีโอกาสได้ทำความรู้จักเห็นหน้าค่าตา พบกันจริง ๆ ในช่วงเริ่มต้น มีส่วนช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นบน platform ได้เป็นอย่างดี และเกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้เขียนท่านนี้มีความกระตือรือร้นในการตอบคำถาม และให้ข้อมูลเพิ่มเติมที่ เพื่อน ๆ นักแปลช่วยกันแสดงความเห็นและตอบคำถามของกันและกันเป็นอย่างดี นับเป็นประสบการณ์ในการทำงานแปลที่แปลกใหม่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งน่าประทับใจมาก

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๒: Learning how to work as a team, as well as the capacity to organise such information and apply its most important components, are the things I learned from being part of the Social Translating Project.

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๓: Zum ersten Mal konnte ich mich - theoretisch - mit vielen Übersetzerkollegen austauschen. Leider sind viele nicht sehr aktiv oder interessiert, das sieht man u.a. auch auf dem bereitgestellten Forum.^{๑๘}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๔: Wenn ich jetzt an STP zurückdenke, war es ein sehr schönes und ertragreiches Projekt für mich. Noch nie im Leben habe ich über mein Buch, das ich gerade übersetze, so intensiv gesprochen. Der Austausch mit anderen Übersetzern hat mir viel mehr geholfen, einige undeutliche Stellen richtig zu verstehen. Sehr erhellend waren auch Bedeutungserklärungen vom Autor.^{๑๙}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๕: Ob ein Treffen auf der Frankfurter Buchmesse, ein E-Mail-Austausch oder ein Glückwunsch zu einem weiteren gelungenen Übersetzungsprojekt – das

^{๑๘} (แปลจากภาษาเยอรมัน) เป็นครั้งแรกที่ผมได้แลกเปลี่ยนกับเพื่อนนักแปลจำนวนมากในทางทฤษฎี เสียตายที่คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยกระตือรือร้นหรือสนใจสักเท่าไร ซึ่งก็พอสังเกตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากแพลตฟอร์มที่จัดให้

^{๑๙} (แปลจากภาษาเยอรมัน) เมื่อคิดย้อนกลับไป ฉันว่าโครงการ STP เป็นโครงการที่ดีและได้ผลมาก ฉันไม่เคยพูดถึงหนังสือเล่มที่ฉันกำลังแปลอยู่ อย่างเข้มข้นแบบนี้มาก่อนเลยในชีวิต หลายครั้งการได้แลกเปลี่ยนกับนักแปลคนอื่น ๆ ช่วยให้ฉันเข้าใจจุดที่ยังไม่เคลียร์ได้อย่างถูกต้อง และที่กระจำมากก็คือ ตอนที่นักเขียนเข้ามาอธิบายความหมายด้วยตัวเอง

freut mich unheimlich und ist mir persönlich sehr wichtig. Denn nur so, mit diesem kollegialen Austausch kann die nachhaltige Wirkung eines solchen Projekts sich verwirklichen.^{๒๐}

ประเด็นหัวข้อที่ ๒ การรับรู้และตีความประสบการณ์ที่มีความหมายต่อตนเอง

คำถาม: โครงการ Social Translating มีแง่มุมใดที่ท่านเห็นว่าน่าชมเชย หรือมีความท้าทาย และท่านได้เรียนรู้สิ่งใดจากการเข้าร่วมโครงการดังกล่าว

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๑: ได้พัฒนาทักษะการแปลผ่านการทำงาน ร่วมกับนักแปลคนอื่น ๆ และการสื่อสารกับนักเขียนโดยตรง ได้สร้างเครือข่ายกับนักแปลจากหลากหลายประเทศ ได้แลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมจากการแปลและการพูดคุยกับนักแปลที่เข้าร่วมโครงการ

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๒: The Social Translating Project was a blessing for me because it not only allowed me to explore different cultures but also highlighted similarities in diversity. Best of all the friendships we started back then are still going strong.

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๓: Ich bin überzeugt, dass man am besten übersetzen kann, wenn man die Lektüre auswählen darf. Das ist aber bei dem Projekt nicht der Fall, und das Übersetzen ging nicht so flott von der Hand, wenn die Freude nicht aufkam.^{๒๑}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๔: Besonders lohnend war der Austausch mit anderen Übersetzern, was man in diesem Beruf meistens nicht erlebt. Herausfordernd war nur der Zeitdruck. Auf der Plattform habe ich z.B. gesehen, dass die anderen mit der Übersetzung viel vorangegangen sind, mehr Seiten übersetzt haben als ich, war ich schon unter Druck.^{๒๒}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๕: Für mich war die Teilnahme am Social Translating Projekt wie eine geballte Fortbildung! Und das auch in vielfacher Hinsicht. Ich habe festgestellt, dass durch den Austausch auf der Lectory-Plattform eine deutliche Zeitersparnis beim Übersetzen möglich ist. Allein die Zeit, die man als Übersetzerin bei der eigenen Recherche einspart, ist enorm.^{๒๓}

^{๒๐} (แปลจากภาษาเยอรมัน) ไม่ว่าจะเป็นงานสัปดาห์หนังสือที่แฟรงก์เฟิร์ต เขียนอีเมลถึงกัน หรือแสดงความยินดีกับนักแปลที่ทำงานแปลสำเร็จ เป็นเรื่องที่น่ายินดีตลอด และส่วนตัวแล้วเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับฉันค่ะ เพราะการแลกเปลี่ยนกันระหว่างเพื่อนร่วมงานแบบนี้แหละค่ะที่ช่วยให้โครงการดังกล่าวมีความยั่งยืนอย่างแท้จริง

^{๒๑} (แปลจากภาษาเยอรมัน) ผมแน่ใจว่า เราจะแปลได้ดีที่สุด ถ้าสามารถเลือกหนังสือแปลเองได้ แต่ไม่ใช่กับโครงการนี้ เลยทำให้แปลไม่ไหลลื่นเท่าไร เพราะใจมันไม่ปลื้มนะครับ

^{๒๒} สิ่งที่คุณค่าคือการได้แลกเปลี่ยนกับนักแปลคนอื่น เพราะส่วนใหญ่เราจะไม่ค่อยได้ทำแบบนี้ในอาชีพนี้เท่าไร แต่สิ่งที่ท้าทาย ก็คือความกดดันเรื่องเวลา เช่นฉันจะเห็นบนแพลตฟอร์มว่า คนอื่นทำงานคืบหน้าไปเยอะแล้ว แปลได้กี่หน้าแล้ว ซึ่งมันก็ค่อนข้างกดดันฉันค่ะ

^{๒๓} สำหรับฉัน การได้เข้าร่วมโครงการ Social Translating ก็เหมือนกับได้เข้าเรียนคอร์สแบบจัดเต็มคอร์สหนึ่งเลย แถมยังมีมากมายหลายประเด็นด้วย ฉันยืนยันได้เลยค่ะว่าการแลกเปลี่ยนบนแพลตฟอร์ม Lectory ช่วยประหยัดเวลาในการแปลไปได้จริงๆ แค่เวลาที่นักแปลต้องไปนั่งค้นคว้าข้อมูลก็ถือว่ามากโขแล้วค่ะ

ประเด็นหัวข้อที่ ๓ มุมมองเชิงวิพากษ์และข้อเสนอแนะต่อโครงการ

คำถาม: ท่านมีคำติชมหรือข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุง/พัฒนาโครงการ Social Translating ในอนาคตหรือไม่อย่างไร

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๑: จัด workshop ให้นักแปลมีโอกาสได้เจอและทำงานร่วมกันกับนักเขียนในระยะเริ่มต้น ปรับปรุง platform ให้ใช้งานง่ายขึ้น จัดกิจกรรมให้ตัวแทนจากสำนักพิมพ์ฉบับแปลได้เข้าร่วมสนทนากับสำนักพิมพ์ต้นฉบับ และ/หรือนักเขียน เพื่อให้มีความเข้าใจในระบบการผลิตตามเจตนารมณ์ของทางต้นฉบับ

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๒: As a suggestion for future projects, incorporating more cultural sensitivity training to ensure translations are not just accurate but also respectful and relevant to the target audience.

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๓: Unbedingt den Autor kontaktieren, wenns geht! Das hat unwahrscheinlich geholfen.^{๒๔}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๔: Nur einen Wunsch hätte ich: Es wäre sehr schön, wenn wir uns auf der Plattform immer weiter austauschen könnten.^{๒๕}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๕: Eine stärkere Einbindung der Teilnehmenden, etwa bei der Wahl der zu übersetzenden literarischen Titel realisieren. Begleitend zum konkreten Übersetzungsbereich würde ich mir auch Diskussionen über Berufspraktisches wünschen. Interessant ist natürlich auch die Einbindung von Verlagen vor Ort, etwa in Form eines Gastvortrags.^{๒๖}

ประเด็นหัวข้อที่ ๔ การเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เรื่องความยั่งยืน

คำถาม: ท่านคิดว่า โครงการ Social Translating มีผลต่อมุมมองเรื่องการแปลวรรณกรรมและช่วยส่งเสริมความเข้าใจข้ามวัฒนธรรมหรือไม่ และตามความเห็นของท่าน โครงการในลักษณะนี้จะมีผลระยะยาวต่อความยั่งยืนของวรรณกรรมและการแปลในชุมชนนักแปลหรือไม่ อย่างไร

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๑: โครงการ Social Translating ได้เปิดมิติใหม่ ทำให้เห็นแนวคิดและวิธีการในการทำงานแปลที่ต่างไปจากเดิม หากสามารถทำงานแปลในลักษณะนี้ได้อย่างต่อเนื่อง เชื่อว่าย่อมส่งเสริมความยั่งยืนของวรรณกรรมและการแปลวรรณกรรมอย่างแน่นอน เพราะจะสร้างมาตรฐานการแปล ทำให้ผลงานที่ออกมามีคุณภาพ สอดคล้องกับต้นฉบับมากขึ้น และยังอาจช่วยส่งเสริมด้านการตลาดของหนังสือแปลเล่มนั้น ๆ ด้วย

^{๒๔} (แปลจากภาษาเยอรมัน) ต้องพยายามติดต่อนักเขียนให้ได้ครับ ถ้าเป็นไปได้ มันช่วยได้เยอะจริงๆ

^{๒๕} (แปลจากภาษาเยอรมัน) มีเรื่องเดียวค่ะที่ฉันอยากให้มี มันคงจะดีมากเลยถ้าเรายังมีแพลตฟอร์มไว้สำหรับแลกเปลี่ยนต่อไปค่ะ

^{๒๖} (แปลจากภาษาเยอรมัน) -ตั้งใจให้ผู้เข้าร่วมโครงการมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น ในการคัดเลือกหนังสือที่จะทำการแปล และก็อยากให้มีการพูดคุยเรื่องวิชาชีพภาคปฏิบัติด้วยค่ะ นอกจากหัวข้อเชิงรูปธรรมอย่างเรื่องการแปลแล้ว อีกเรื่องที่น่าสนใจคือ น่าจะดึงพวกสำนักพิมพ์เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น เชิญมาพูดในฐานะแขกรับเชิญบนเวทีก็ได้ค่ะ

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๒: Getting feedback from other professionals is an excellent way to improve our skills. Listen to the explanation behind various conclusions and think about alternate options, which will provide us with skills for implementing fresh approaches. And the Social Translating Project is the best window a translator can have to gain the above. I highly recommend such projects for the sustainability of literature and literary translations.

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๓: Übersetzen ist ein einsames Unternehmen, da sitzt man meist vor dem Laptop und grübelt und hat wenig Möglichkeiten, seine Probleme zu diskutieren, will es schon gar nicht mit „Außenstehenden“ bzw. Nicht-Übersetzern. Bei Social Translating Project hab ich einige Ansprechpartnern gefunden, dieses Defizit abzuarbeiten. Das tut meiner Arbeit nachhaltig gut.^{๒๗}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๔: Interkulturell konnten wir Vergleiche ziehen und haben sowohl viele Ähnlichkeiten als auch Unterschiede zwischen uns entdeckt. Man findet auch viele Freunde weltweit in demselben Beruf, es entsteht eine Art Community.^{๒๘}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๕: Das Projekt hat bei mir grundsätzlich den Gedanken gestärkt, wie wichtig es ist, Literatur in einem Land oder in einem Sprachkreis zu fördern, die Kunst des Übersetzens und die Bedeutung von Weltliteratur ins Licht zu stellen, die Lesekultur schon bei Kindern zu stärken und nicht zuletzt auch die Bedingungen für Autor*innen, Verlage, Übersetzer*innen zu verbessern.^{๒๙}

ประเด็นหัวข้อที่ ๕ ผลกระทบ แผนงาน และการปฏิบัติ

คำถาม: หลังจากสิ้นสุดโครงการนี้แล้ว ท่านมีแผนการหรือความตั้งใจใดที่จะทำงานร่วมกับนักแปลคนอื่น ๆ ในอนาคต

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๑: จากประสบการณ์ที่ได้รับ มีความคาดหวังว่าจะมีโอกาสได้ทำงานแปลในลักษณะเช่นนี้อีก อย่างไรก็ตาม หากไม่มีโครงการหรือหน่วยงานที่เป็นสื่อกลางในการติดต่อประสานระหว่างนักเขียนและนักแปลชาติอื่น ๆ ก็อาจจะเป็นเรื่องยาก เนื่องจากข้อจำกัดหลายประการ เช่น ไม่รู้ว่หนังสือเล่มไหนนักแปลคนใดกำลังแปลอยู่ การเข้าถึงนักเขียนและนักแปล เป็นต้น

^{๒๗} (แปลจากภาษาเยอรมัน) การแปลเป็นกิจกรรมที่โดดเดี่ยว ต้องนั่งหน้าคอมพิวเตอร์ คอยขบคิด น้อยมากที่จะมีโอกาสเอาปัญหาของตัวเองไปถกกับใครเขา แล้วก็ไม่อยากถกกับ “คนนอกวงการ” หรือ “พวกที่ไม่ใช่นักแปล” ด้วย แต่โครงการ Social Translating ช่วยให้ได้เจอกับเพื่อนที่พูดคุยกันได้ 2-3 คน ซึ่งช่วยเติมเต็มสิ่งที่ขาดหายไปตรงนี้ มันช่วยให้งานของผมออกมาได้อย่างยั่งยืนครับ

^{๒๘} (แปลจากภาษาเยอรมัน) พอเรามีการเปรียบเทียบทางวัฒนธรรมที่ต่างกัน ก็ทำให้พบว่ามีคล้ายคลึงและก็ความแตกต่างระหว่างพวกเรารู้แล้วเราก็ได้มิตรภาพดีๆ จากเพื่อนนักแปลทั่วโลก คล้ายกับเป็นคอมมูนิตี้ประมาณนั้น

^{๒๙} (แปลจากภาษาเยอรมัน) โครงการนี้ช่วยสนับสนุนความคิดเชิงพื้นฐานที่ว่า มันสำคัญขนาดไหน การที่เราจะส่งเสริมวรรณกรรมภายในประเทศหรือในกลุ่มภาษาสักกลุ่ม หยิบจับศิลปะการแปล กับความสำคัญของวรรณกรรมระดับโลกขึ้นมาโชว์บนเวที ส่งเสริมวัฒนธรรมการอ่านในกลุ่มเด็กๆ และท้ายสุดแต่สำคัญที่สุด คือ ปรับเงื่อนไขการทำงานของนักเขียน สำนักพิมพ์ และก็นักแปลให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นเรื่องสำคัญขนาดไหน

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๒: At the moment I am one of the translators and mentors at the Southasian Academy of Translators, initiated in 2022 in Mumbai, and working closely with several Sri Lankan authors, translators, and publishers in the DRIN project in Sri Lanka. And never hesitate to work with translators and authors around the globe and build bridges between cultures through translations.

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๓: Da hab ich bereits realisiert: mit jeweils 5 Deutsch-Studenten haben wir bis jetzt 2 Bücher gemeinsam übersetzt. Die Vorteile für die Studenten liegen auf der Hand: Sie lernen sehr viel dabei. Nachteil für mich: ich lerne nicht so viel wie sie. Aber das macht Spaß.^{๓๐}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๔: Gelernt habe ich vom Austausch mit den KollegInnen viel, deshalb würde ich so eine gemeinsame Plattform oder Community sehr empfehlen.^{๓๑}

ผู้ตอบแบบสอบถามคนที่ ๕: Für mich ist ein enorm wichtiger Aspekt: Aufbau, Pflege und Ausbau eines internationalen Netzwerks von Übersetzer*innen in Asien (und Asien-Pazifik). Seit 2019 veranstaltet die Frankfurter Buchmesse das Translators Forum für Übersetzer*innen aus Asien-Pazifik, die Literatur aus dem Deutschen übersetzen. Ich moderiere und kuratiere die etwa einmal monatlich stattfindenden Online-Sessions.^{๓๒}

๔. บทสรุป

หากมองย้อนกลับไปในปี ๒๕๖๐ เมื่อสถาบันเกอเธ่ สาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีสใต้) ได้ริเริ่มจัดโครงการ Social Translating เป็นครั้งแรกนั้น จริงอยู่ที่มีการกำหนดวัตถุประสงค์หลัก ๒ ข้อ ได้แก่ เพื่อทดลองแนวทางการแปลวรรณกรรมบนพื้นฐานความร่วมมือของชุมชนนักแปลจากภูมิภาคเอเชียตะวันออก เอเชียใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเพื่อให้ นักแปลมีโอกาสนพบปะพูดคุย ซักถามข้อสงสัยจากนักเขียนโดยตรง อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาด้านมิติความยั่งยืนและความร่วมมือในการทำงานแปลวรรณกรรม Social Translating บนพื้นฐานแนวคิดนิเวศวัฒนธรรม โดยใช้วิธีเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามที่ใช้คำถามปลายเปิดกับกลุ่มตัวอย่างแบบสมัครใจ พบว่าการเข้าร่วมโครงการ Social Translating นอกจากจะช่วยเปิดประสบการณ์ใหม่แก่นักแปลในการทำงานแปล

^{๓๐} (แปลจากภาษาเยอรมัน) เรื่องนี้ผมได้เอามาลงมือทำจริงๆ แล้ว คือเอาหนังสือสองเล่มมาแปลกับนักศึกษาภาษาเยอรมัน 5 คน นักศึกษากลุ่มนี้ได้ประโยชน์เห็นๆ คือ ได้เรียนรู้อะไรมากมาย แต่สำหรับผม อาจจะเป็นข้อเสีย เพราะไม่ได้เรียนรู้อะไรเยอะเหมือนพวกเขา แต่ก็สนุกดีครับ

^{๓๑} (แปลจากภาษาเยอรมัน) ฉันได้เรียนรู้อะไรมากมายจากการแลกเปลี่ยนกับเพื่อนๆ ในโครงการ ฉันก็เลยอยากเสนอให้มีแพลตฟอร์มร่วมกันหรือมีชุมชนคอมมูนิตี้ ค่ะ

^{๓๒} (แปลจากภาษาเยอรมัน) นี่เป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งยวดสำหรับฉันเลยคะ การก่อร่าง รักษาและขยายเครือข่ายสากลของนักแปลในเอเชีย (และเอเชียแปซิฟิก) ซึ่งงานสัปดาห์หนังสือแฟรงค์เฟิร์ต ก็ได้ก่อตั้ง Translator Forum สำหรับนักแปลจากเอเชียแปซิฟิก ที่แปลหนังสือจากภาษาเยอรมัน มาตั้งแต่ปี 2019 แล้วคะ โดยฉันเป็นพิธีกรและคอยดูแลแชตออนไลน์ ที่จัดขึ้นเดือนละครั้ง ด้วยคะ

วรรณกรรมเชิงความร่วมมือ และสร้างความตระหนักรู้ถึงกระบวนการมีส่วนร่วมบนพื้นที่เชิงนิเวศวัฒนธรรมแล้ว ยังมีส่วนช่วยสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืนในบริบทการทำงานแปล ด้วยเช่นกัน

ประเด็นข้อคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับ มุมมอง ทักษะคิด และการปฏิบัติของนักแปล/ผู้ประสานงานโครงการ สามารถสรุปแยกย่อยเป็นรายชื่อ ดังนี้

๑. เมื่อถามถึงทัศนคติและความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการ Social Translating ในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าโครงการนี้ช่วยเปิดประสบการณ์ใหม่แก่นักแปลในการทำงานแปลวรรณกรรมเชิงความร่วมมือ โดยเป็นครั้งแรกที่นักแปลได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตัวบท โดยเฉพาะในจุดที่ต้องมีการตีความกับ นักเขียน และนักแปลท่านอื่น ๆ

๒. ในแง่ของประสบการณ์และการเรียนรู้ส่วนบุคคล ผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่า โครงการ Social Translating เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมโครงการ สร้างเครือข่ายและมีปฏิสัมพันธ์กับนักแปลวรรณกรรมที่มาจาก ประเทศอื่น หรือวัฒนธรรมอื่น ถือเป็นการสร้างเครือข่ายวิชาชีพในระดับภูมิภาค

๓. จากมุมมองเชิงวิพากษ์และการสะท้อนปัญหาหลังจากเข้าร่วมโครงการ Social Translating กล่าวได้ว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการทำงานเชิงความร่วมมือ เห็นได้จากข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อปรับปรุงการทำงานเชิงความร่วมมือ และส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าประสบการณ์การทำงานแปลวรรณกรรมเชิงความร่วมมือเป็นเรื่องที่ควรส่งเสริม พร้อมลบบทเดิมของนักแปลที่มักอยู่ในบริบทการทำงานเชิงเดี่ยว (solitary work) ออกไป

๔. ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อโครงการ Social Translating ว่า ช่วยสร้างความตระหนักรู้ถึง กระบวนการมีส่วนร่วมบนพื้นที่เชิงนิเวศวัฒนธรรม และช่วยเปิดโลกทัศน์และมุมมองด้านภาษาและวัฒนธรรม ทำให้มองเห็น เข้าใจ และยอมรับลักษณะเฉพาะของภาษาและวัฒนธรรมชาติอื่นได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามสามารถเชื่อมโยงบริบทความยั่งยืนเข้ากับวรรณกรรมและการแปลได้

๕. ในส่วนของผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และการนำไปประยุกต์ใช้ ผู้ตอบแบบสอบถามต่างเห็นตรงกันว่า โครงการ Social Translating มีส่วนในการสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนในบริบทของการ ทำงานแปล โดยนักแปลสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ดังกล่าวเข้ากับการทำงานในบริบททางสังคมของตนเอง เช่น การทำงานร่วมกับ Translater Forum การทำงานแปลเป็นทีมร่วมกับกลุ่มนักศึกษา เป็นต้น

หากเรามองว่า งานวรรณกรรมคือการแสดงถึงความเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับธรรมชาติในเชิง สัญลักษณ์รูปแบบหนึ่งแล้ว การแปลงานวรรณกรรม ก็ย่อมหมายถึงการแสดงออกซึ่งพลังทางนิเวศวัฒนธรรมอัน แฝงด้วยสุนทรียภาพเช่นกัน เพราะนอกจากงานวรรณกรรมแปลจะมีส่วนเสริมสร้างระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของ มนุษย์ให้มีความยั่งยืน^{๓๓} ยังถือเป็นงานสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรม ที่ช่วยเก็บรักษาและส่งต่อพื้นที่ทางความคิดอัน รุ่มรวย หลากหลาย ซับซ้อน ตลอดจน จินตนาการ อารมณ์ ความรู้สึก และปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ผลการศึกษาข้างต้นชี้ให้เห็นว่า โครงการ Social Translating ที่ริเริ่มขึ้นเพื่อการทำงานร่วมกันของ

^{๓๓} Zapf, Hubert, *Handbook of Ecocriticism and Cultural Ecology*, [Online]. Retrieved 25 July 2024, From: <https://lib.ugent.be/catalog/ebk01:3710000000718416>

นักแปลและนักเขียนบนแพลตฟอร์มออนไลน์ Lactory คือการจำลองพื้นที่ทางนิเวศวัฒนธรรมแห่งยุคศตวรรษที่ ๒๑ ซึ่งก่อให้เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ในการขับเคลื่อนเงื่อนไขกระบวนการทำงานแปล จนกระทั่งตกผลึกเป็นผลงานแปล และส่งต่อประสบการณ์การอ่านเชิงสุนทรียภาพจากวัฒนธรรมหนึ่งไปยังอีกวัฒนธรรมหนึ่งได้ในที่สุด การทำงานเชิงความร่วมมือและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมนี้เองที่จะเป็นกุญแจสำคัญอันจะนำวงการแปลไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคตต่อไป

บรรณานุกรม

- วรารกรณ์ สามโกเศศ. **Sustainable Consumption และความรับผิดชอบต่อ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๓๐ กรกฎาคม ๒๕๖๗, จาก: <https://thaipublica.org/2016/12/varakorn-188/>
- อนุกุล ต้นสุพล. “นิเวศวิทยาวัฒนธรรม: กุญแจสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน.” **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. ๑๒, ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙): ๑๙๓-๒๒๑.
- Brocchi, Davide. **The Cultural Dimension of Sustainability**. [Online]. Retrieved 16 August 2024, from: https://www.davidebrocchi.eu/doks/2008_newfrontier.pdf
- Michels, Eckard. **Goethe-Institut**. [Online]. Retrieved 21 August 2024, from: <https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Goethe-Institut>
- Sippl, Carmen. “Kulturelle Nachhaltigkeit im Fremdsprachlichen Literaturunterricht.” **R&E-SOURCE Online Journal for Research and Education**. 18 (October 2022). [Online]. Retrieved 18 August 2024, from: <https://journal.ph-noe.ac.at/index.php/resource/issue/view/47>
- Zapf, Hubert. **Handbook of Ecocriticism and Cultural Ecology**. [Online]. Retrieved 25 July 2024, from: <https://lib.ugent.be/catalog/ebk01:3710000000718416>
- Zapf, Hubert. **Literature as Cultural Ecology: Sustainable Texts**. London; New York: Bloomsbury Academic, 2017.

การบูรณาการข้อมูลหลายมิติด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน Multidimensional Data Integration and Digital Technologies for Strengthening Community Learning Centers

บรรพต พิจิตรกำเหนิด^๑

Bunpod Pijitkamnerd

ปริศนา มัชฌิมา^๒

Prisana Mutchima

สายสุดา ปันตระกูล^๓

Saisuda Pantrakool

Received: 27 January 2026

Revised: 17 April 2026

Accepted: 15 June 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรอบแนวคิดและกระบวนการบูรณาการข้อมูลหลายมิติด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน รวมถึงการวิเคราะห์แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาในอนาคต โดยการใช้การทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์เอกสารอย่างเป็นระบบจากงานวิจัยและบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษา พบว่า วิวัฒนาการของการบูรณาการข้อมูลได้พัฒนาจากกระบวนการ ETL พื้นฐานไปสู่การจัดการข้อมูลหลายมิติด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ได้แก่ อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง ปัญญาประดิษฐ์ การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ คลาวด์คอมพิวติ้ง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ แพลตฟอร์ม Library Services Platform (LSP) และเทคนิค Data Virtualization การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีกับศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อยกระดับการจัดการคอลเลกชันดิจิทัล การบูรณาการระบบ และการพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด ข้อเสนอแนะคือการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กร จัดทำกรอบนโยบายคุ้มครองข้อมูลผู้ใช้งาน มาตรฐาน เมตาดาตาสากล และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยี

คำสำคัญ: การบูรณาการข้อมูลหลายมิติ, เทคโนโลยีดิจิทัล, ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน, แพลตฟอร์มข้อมูลเปิด, ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

^๑ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล bunpod_pij@dusit.ac.th
Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University Email bunpod_pij@dusit.ac.th

^๒ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล prisana_mut@dusit.ac.th
Faculty of Science and Technology, Suan Dusit University Email prisana_mut@dusit.ac.th

^๓ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต อีเมล saisuda_pan@dusit.ac.th
Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan Dusit University Email Saisuda_pan@dusit.ac.th

Abstract

This study investigates the conceptual framework and processes of multidimensional data integration using digital technologies for community learning center development, and analyzes approaches and policy recommendations for future implementation. A systematic literature review and document analysis were employed, drawing on related research and academic articles. Findings indicate an evolution from basic ETL to multidimensional data management with advanced technologies- IoT, AI, Big Data, and Cloud Computing- alongside GIS, Library Services Platforms (LSPs), and data virtualization. These enable applications in community learning centers such as digital collection management, system integration, and open data platform development. Recommendations include continuous capacity building, inter-organizational collaboration, user data protection frameworks, universal metadata standards, and reducing technology access inequality.

Keywords: Multidimensional Data Integration, Digital Technologies, Community Learning Centers, Open Data Platform, Geographic Information Systems (GIS)

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน การเข้าถึงข้อมูลและความรู้มีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมอย่างยิ่ง ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นหนึ่งในกลไกสำคัญที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในท้องถิ่น^๔ จากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและเทคโนโลยี ข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการจัดการความรู้ของข้อมูลที่มีความหลากหลายภายในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การบูรณาการข้อมูลหลายมิติและภูมิสารสนเทศเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการจัดการความรู้และการให้บริการแก่ชุมชน^๕ อีกทั้งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น คลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ช่วยให้ประมวลผลข้อมูลแบบเรียลไทม์และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ โดยเฉพาะในบริบทของแพลตฟอร์มข้อมูลเปิดและศูนย์การเรียนรู้อัจฉริยะที่ได้รับความนิยมมากขึ้นในปัจจุบัน^๖

แนวคิดการบูรณาการข้อมูลตั้งอยู่บนหลักการของข้อมูลแต่ละประเภทมีศักยภาพในการสร้างคุณค่าเชิงสารสนเทศ หากได้รับการจัดการและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ อาทิเช่น ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนอาจมีข้อมูลสมาชิก ข้อมูลการใช้บริการ การจัดกิจกรรม หรือแม้แต่แผนที่แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น หากข้อมูลเหล่านี้ถูกจัดเก็บแยกกัน

^๔ นฤเบศร์ ลือเรือง, ปรีญานุชย์ อุ่นใจ และพิกุล มีมานะ, "การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต," **แสงสุริยวิทยปริทัศน์**, ๕, ๑ (๒๕๖๘): ๑-๑๐.

^๕ Zou, Y., Kuek, F., Feng, W. and Cheng, X., "Digital Learning in the 21st Century: Trends, Challenges, and Innovations in Technology Integration," **Frontiers in Education** 10 (2025): 1-11.

^๖ Fernández-Sánchez, M.R., Garrido-Arroyo, M. D.C., and Porras-Masero, I. "Curricular Integration of Digital Technologies in Teaching Processes," **Frontiers in Education** 7 (2022): 1-16.

การวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงบริการย่อมทำได้ยาก แต่เมื่อข้อมูลเหล่านี้ถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน ศูนย์การเรียนรู้สามารถมองเห็นภาพรวมของความต้องการในชุมชนได้ชัดเจนขึ้น ช่วยทำให้รู้ข้อมูลว่ากลุ่มวัยทำงานนิยมเข้ามาใช้บริการช่วงเวลาใด หรือหมู่บ้านใดต้องการสื่อการเรียนรู้ประเภทใดมากที่สุด การบูรณาการข้อมูลจึงทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงระบบในการที่เชื่อมโยงข้อมูลที่กระจัดกระจายกับการตัดสินใจเชิงนโยบายที่แม่นยำขึ้น^๗

วิวัฒนาการของการบูรณาการข้อมูลมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ช่วงปี ค.ศ. ๑๙๘๐ ถึงต้นทศวรรษ ๒๐๐๐ เป็นยุคของการจัดการข้อมูลแบบพื้นฐาน ซึ่งมักใช้กระบวนการ “ดึง-แปลง-โหลด” หรือที่รู้จักกันในชื่อ ETL (Extract-Transform-Load) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากระบบต่าง ๆ เช่น ระบบสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ (Online Public Access Catalog: OPAC) มารวมไว้ในฐานข้อมูลกลาง^๘ กระบวนการนี้ช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดเก็บและเรียกใช้ข้อมูลได้สะดวกขึ้น แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องความล่าช้า เพราะต้องอัปเดตเป็นรอบ ๆ ไม่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้ใช้ได้แบบทันที ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. ๒๐๐๐-๒๐๑๕ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญที่เรียกว่า Integration Revolution ซึ่งเป็นช่วงที่แนวคิดการบูรณาการข้อมูลเริ่มพัฒนาไปสู่ระดับของระบบองค์กร^๙ โดยมีการนำสถาปัตยกรรมเชิงบริการ (Service-Oriented Architecture: SOA) และกรอบการทำงานสำหรับการเชื่อมต่อระหว่างระบบ (Enterprise Application Integration: EAI) มาใช้ในวงกว้าง ทำให้ข้อมูลจากระบบต่าง ๆ สามารถแลกเปลี่ยนกันได้อย่างอัตโนมัติและเป็นระเบียบ ลดการซ้ำซ้อนและเพิ่มความแม่นยำของข้อมูล^{๑๐} นับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถเชื่อมโยงข้อมูลบรรณานุกรม คอลเลกชันดิจิทัลและทรัพยากรเปิดจากหลายแหล่งเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในยุคปัจจุบันการบูรณาการข้อมูลมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลสมัยใหม่เข้ามาประยุกต์ใช้ เช่น ระบบคลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) ในการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ที่ทำให้ข้อมูลจากอุปกรณ์ต่าง ๆ ถูกส่งเข้าสู่ระบบแบบเรียลไทม์ และระบบปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลทำให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีโอกาสมากขึ้นในการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะบุคคล เช่น การแนะนำทรัพยากรการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของผู้ใช้ หรือการวางแผนกิจกรรมตามข้อมูลการใช้บริการจริง ถึงแม้ว่าการบูรณาการข้อมูลจะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน แต่องค์กรที่เกี่ยวข้องยังพบอุปสรรคในด้านการจัดการแหล่งข้อมูล การประกันคุณภาพและการลดความซ้ำซ้อนของข้อมูล ปัญหาทางเทคนิค ประเด็นจริยธรรมด้านข้อมูลและความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีสะท้อนความแตกต่างด้านการเข้าถึงสารสนเทศ อันนำไปสู่ช่องว่างทางดิจิทัลที่กว้างขึ้น

^๗ Reyes, G., et al. “Intelligent Learning on Multidimensional Data Streams: A Bibliometric Analysis of Research Evolution and Future Directions,” *Information*. 16, 12 (2025): 1067.

^๘ Gubitosa, B. **Complete Guide to Data Integration**. [Online]. Retrieved 30 April 2025, from: <https://rivery.io/data-learning-center/data-integration-guide/>

^๙ GigaSpaces. **The Top 5 Data Integration Tools**. [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.gigaspace.com/blog/top-data-integration-tools>

^{๑๐} Phaujdar, A. **What Is Data Integration: Key Concepts, Types & Best Practices**. [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://hevodata.com/learn/data-integration/>

ตลอดจนความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูล เนื่องจากการรวบรวมข้อมูลผู้ใช้จำนวนมากผ่านระบบดิจิทัลและแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด อาจเสี่ยงต่อการใช้งานในทางที่ผิดหากขาดมาตรการป้องกันที่เหมาะสม

การบูรณาการข้อมูลหลายมิติ (Multidimensional Data Integration) ในบทความนี้หมายถึง การเชื่อมโยงข้อมูลที่มีความหลากหลายในเชิงโครงสร้างและเนื้อหาโดยจำแนกเป็น ๔ มิติ ได้แก่ (๑) มิติข้อมูลบุคคลและสังคม (๒) มิติภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (๓) มิติโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร และ (๔) มิติเทคโนโลยีและสารสนเทศ ซึ่งข้อมูลในแต่ละมิติมีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจและการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในภาพรวม การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากรอบแนวคิดและกระบวนการบูรณาการข้อมูลหลายมิติโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน วิเคราะห์แนวทางและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน

กระบวนการบูรณาการข้อมูลและเทคนิคที่เกี่ยวข้อง

การบูรณาการข้อมูลเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่ทำให้ข้อมูลจากหลายแหล่งสามารถทำงานร่วมกัน และสร้างคุณค่าใหม่ ในบริบทของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การเข้าใจทั้งกระบวนการและเทคนิคของการบูรณาการข้อมูลจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยกระบวนการหมายถึงลำดับขั้นตอนในการดำเนินงาน ได้แก่ กระบวนการ ETL/ELT ส่วนเทคนิคหมายถึงวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ภายในกระบวนการ ได้แก่ การรวมข้อมูลแบบแบตช์หรือเรียลไทม์ Change Data Capture และการวิเคราะห์ข้อมูลหลายมิติด้วย OLAP ซึ่งแต่ละเทคนิคจะถูกนำมาใช้ในขั้นตอนที่เหมาะสมของกระบวนการบูรณาการ เพื่อให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่และเป้าหมายของการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ^{๑๑}

๑. กระบวนการบูรณาการข้อมูล

กระบวนการบูรณาการข้อมูลส่วนใหญ่จะใช้ขั้นตอนที่เรียกว่า ETL (Extract - Transform - Load)^{๑๒} สามารถแบ่งออกเป็น ๓ ขั้นตอนหลัก ได้แก่

๑.๑ การดึงข้อมูล (Extract) จากแหล่งต่าง ๆ เช่น ระบบสมาชิก ระบบยืม-คืน หรือฐานข้อมูลออนไลน์

๑.๒ การแปลงข้อมูล (Transform) ให้เป็นรูปแบบเดียวกัน เช่น การเปลี่ยนรหัสภาษา

การจัด รูปแบบวันเวลา หรือการกำหนดมาตรฐานชื่อเรื่อง

๑.๓ การโหลดข้อมูล (Load) เข้าสู่ระบบกลาง เพื่อให้สามารถนำไปใช้วิเคราะห์หรือให้บริการได้ พัฒนาการของ ELT (Extract - Load - Transform) ซึ่งสลับขั้นตอนการแปลงข้อมูลมาไว้ภายหลังการโหลด เหมาะกับการประมวลผลบนระบบคลาวด์ที่มีศักยภาพสูง สามารถจัดการข้อมูลขนาดใหญ่ได้รวดเร็วกว่าเดิม^{๑๓} ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถนำไปปฏิบัติ เช่น การรวบรวมข้อมูลจาก Google Forms ของผู้ใช้ การนำเข้าข้อมูลเข้าสู่ระบบ

^{๑๑} Vinogradov, R. What Is Data Integration? Definition, Methods & Use Cases. [Online]. Retrieved 21 January from: <https://improvido.io/blog/what-is-data-integration>

^{๑๒} Matillion. Data Integration Techniques: The Definitive Guide. [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.matillion.com/blog/the-best-techniques-for-data-integration>

^{๑๓} Srishti. What is Big Data Integration? Strategies, Challenges, and Best Practices. [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://hevodata.com/learn/what-is-big-data-integration/>

ฐานข้อมูลกลาง และการปรับรูปแบบให้เป็นมาตรฐานก่อนวิเคราะห์ผล ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพพฤติกรรมผู้ใช้และแนวโน้มการให้บริการได้อย่างเป็นระบบ

๒. เทคนิคการรวมข้อมูล

๒.๑ เทคนิคการรวมข้อมูลตามความถี่ เทคนิคการรวมข้อมูลตามความถี่ของการเชื่อมโยงข้อมูลจำแนกได้ ๒ รูปแบบหลัก^{๑๔} ได้แก่

๒.๑.๑ การรวมข้อมูลแบบแบตช์ (Batch Integration) เป็นการรวบรวมและประมวลผลข้อมูลเป็นช่วงเวลา เช่น รายวันหรือรายเดือน วิธีนี้เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้ที่ต้องการนำข้อมูลไปใช้วิเคราะห์แนวโน้มระยะยาว เช่น จำนวนผู้ใช้บริการเฉลี่ยต่อเดือน หรือประเภทสื่อที่มีการยืมมากที่สุด ข้อดีคือมีความเสถียรและง่ายต่อการบริหารจัดการ แต่ข้อจำกัดคือข้อมูลไม่ทันเหตุการณ์ปัจจุบัน

๒.๑.๒ การรวมข้อมูลแบบเรียลไทม์ (Real-time Integration) เป็นการเชื่อมโยงข้อมูลทันทีเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่น ระบบยืม-คืนที่เชื่อมกับฐานข้อมูลกลาง ทำให้ผู้ดูแลสามารถเห็นการใช้งานได้แบบทันที หรือระบบจองห้องเรียนที่อัปเดตสถานะว่างโดยอัตโนมัติ การรวมข้อมูลลักษณะนี้เหมาะกับศูนย์การเรียนรู้ที่ต้องการให้บริการแบบอัจฉริยะและตอบสนองผู้ใช้ทันที การรวมแบบเรียลไทม์เป็นมาตรฐานในยุคดิจิทัลเพราะสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้ที่คาดหวังการตอบสนองอย่างรวดเร็ว ศูนย์การเรียนรู้จำเป็นต้องมีโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมทั้งด้านเทคโนโลยี บุคลากร และระบบความปลอดภัย เพื่อป้องกันความผิดพลาดหรือข้อมูลรั่วไหลระหว่างการประมวลผล

๓. เทคนิค Change Data Capture (CDC) สำหรับการอัปเดตข้อมูล

การบันทึกการเปลี่ยนแปลงข้อมูล (CDC) ซึ่งตรวจจับเฉพาะข้อมูลที่มีการเปลี่ยนแปลงในระบบต้นทางแล้วส่งต่อไปยังระบบกลาง วิธีนี้ช่วยลดภาระของระบบและทำให้การประมวลผลมีประสิทธิภาพมากขึ้นตัวอย่างเช่น หากมีผู้ใช้สมัครสมาชิกใหม่หรือเปลี่ยนข้อมูลติดต่อ ระบบจะอัปเดตเฉพาะส่วนนั้น โดยไม่ต้องคัดลอกข้อมูลทั้งหมดอีกครั้ง และการนำแนวคิดของท่อส่งข้อมูล (Data Pipeline) ระบบจะดึงข้อมูลจากต้นทาง ประมวลผล และส่งต่อไปยังปลายทางโดยอัตโนมัติ^{๑๕} การนำเทคนิคเหล่านี้มาใช้จะช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดการข้อมูลจำนวนมากได้อย่างยืดหยุ่นช่วยประหยัดเวลาและลดความผิดพลาดจากการทำงานซ้ำซ้อน

๔. เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลหลายมิติ (OLAP)

การจัดการข้อมูลจำนวนมากเข้าสู่ระบบกลาง ขั้นตอนถัดมาคือการวิเคราะห์ข้อมูลให้เกิดประโยชน์สูงสุด ระบบที่นิยมใช้คือ OLAP (Online Analytical Processing) ซึ่งช่วยจัดการข้อมูลในรูปแบบหลายมิติ เช่น มิติของเวลา พื้นที่ ประเภทสื่อและกลุ่มผู้ใช้^{๑๖} ข้อมูลจะถูกจัดเก็บในรูปแบบดาต้าคิวบ์ (Data cube) ทำให้ผู้บริหาร

^{๑๔} Informatica. **What Is Data Integration? Exploring Data Integration Types, Patterns, Tools and Real-World Success Stories.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.informatica.com/resources/articles/what-is-data-integration.htm>

^{๑๕} Watermark. **Data Management Strategies for Higher Education.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.watermarkinsights.com/resources/blog/data-management-strategies-for-higher-education/>

^{๑๖} Dutta, S. **Data Cube in Data Warehouse: A Comprehensive Guide.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.sprinkledata.ai/blogs/data-cube-in-data-warehouse-a-comprehensive-guide/>

สามารถเลือกดูข้อมูลในหลายมุมมอง เช่น การเปรียบเทียบการใช้บริการระหว่างปี การวิเคราะห์การใช้ทรัพยากรตามอายุผู้ใช้ หรือการดูแนวโน้มความนิยมของสื่อประเภทต่าง ๆ ระบบ OLAP จึงช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นภาพรวมและรายละเอียดในเวลาเดียวกันนำไปสู่การวางแผนบริการและการตัดสินใจที่แม่นยำมากขึ้น

เทคนิคของการรวมข้อมูลสามารถนำไปใช้ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการบูรณาการข้อมูลตามความเหมาะสมของขนาดข้อมูล บุคลากรและเป้าหมายขององค์กร ดังนี้

เทคนิค	ขนาดข้อมูล	บุคลากร	เป้าหมาย
Batch Integration	เล็ก-กลาง	ต่ำ-ปานกลาง	วิเคราะห์แนวโน้มระยะยาว
Real-time Integration	กลาง-ใหญ่	สูง	บริการอัจฉริยะแบบทันที
CDC	ใหญ่	ปานกลาง-สูง	อัปเดตต่อเนื่อง
OLAP	ใหญ่	ปานกลาง	การตัดสินใจเชิงบริหาร

การเลือกเทคนิคที่เหมาะสมควรพิจารณาจากสามปัจจัยหลัก ได้แก่ ขนาดและลักษณะของข้อมูล เช่น ข้อมูลขนาดใหญ่หรือมีความซับซ้อนควรใช้เทคนิค ELT หรือ Data Pipeline ความพร้อมของบุคลากร หากมีข้อจำกัดด้านทักษะควรเลือกใช้ระบบสำเร็จรูปและเป้าหมายของศูนย์การเรียนรู้ เช่น หากต้องการข้อมูลแบบทันที ควรเลือกใช้ Real-time Integration หรือ Change Data Capture (CDC) การเข้าใจและประยุกต์ใช้แนวคิดอย่างเหมาะสม จะช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนสามารถใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

แพลตฟอร์มและเทคโนโลยีดิจิทัลที่เกี่ยวข้อง

ในยุคที่ข้อมูลกลายเป็นทรัพยากรสำคัญของการเรียนรู้ การบูรณาการข้อมูลในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจำเป็นต้องอาศัยทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มที่เหมาะสม โดยเทคโนโลยีดิจิทัลหมายถึงโครงสร้างพื้นฐานและเครื่องมือที่ช่วยให้การเก็บ ประมวลผลและเชื่อมโยงข้อมูล ได้แก่ คลาวด์คอมพิวติ้ง IoT และ GIS ส่วนแพลตฟอร์ม หมายถึง ระบบซอฟต์แวร์เฉพาะทางที่ศูนย์การเรียนรู้นำมาใช้บริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศ ได้แก่ แพลตฟอร์มห้องสมุดอัจฉริยะ (LSP) โดยเทคโนโลยีดิจิทัลทำหน้าที่เป็นโครงสร้างพื้นฐาน ขณะที่แพลตฟอร์มทำหน้าที่เป็นระบบปฏิบัติการที่เชื่อมโยงเทคโนโลยีเข้าสู่การให้บริการจริง การเลือกใช้ทั้งสองรูปแบบอย่างเหมาะสมจะเป็นการวางรากฐานของระบบการเรียนรู้

๑. คลาวด์คอมพิวติ้ง (Cloud Computing) คือ รากฐานสำคัญของการบูรณาการข้อมูลยุคใหม่ เพราะเปิดโอกาสให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดเก็บ ประมวลผล และแบ่งปันข้อมูลได้อย่างยืดหยุ่นโดยไม่ต้องลงทุนด้านฮาร์ดแวร์จำนวนมาก ระบบคลาวด์ยังช่วยให้สามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้การให้บริการความรู้แก่ชุมชนมีความต่อเนื่องและไม่จำกัดพื้นที่^{๑๗} ตัวอย่างเช่น ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดเก็บฐานข้อมูลสมาชิกและคอลเลกชันดิจิทัลบนแพลตฟอร์มคลาวด์ เช่น Google Cloud หรือ AWS เพื่อให้บรรณารักษ์และผู้ใช้สามารถเข้าถึง

^{๑๗} Devlin, B. **Multidimensional Analytics in the Cloud; Faster, More Meaningful Insights.** [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://www.rtinsights.com/multidimensional-analytics-in-the-cloud-faster-more-meaningful-insights/>

และอัปเดตข้อมูลได้แบบเรียลไทม์ ระบบคลาวด์ยังช่วยให้สามารถทำสำรองข้อมูลอัตโนมัติ ลดความเสี่ยงจากการสูญหายของข้อมูลหรือความเสียหายจากภัยพิบัติ คลาวด์คอมพิวติ้งสามารถช่วยลดช่องว่างระหว่างศูนย์การเรียนรู้ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ เพราะทุกแห่งสามารถใช้โครงสร้างพื้นฐานเดียวกันได้ ซึ่งการเลือกผู้ให้บริการคลาวด์ต้องพิจารณาถึงมาตรการด้านความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) และการปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลของผู้ใช้จะได้รับการปกป้องอย่างเหมาะสม

๒. อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things - IoT) คือการเชื่อมโยงอุปกรณ์ต่าง ๆ เข้ากับระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบอัตโนมัติ ซึ่งกำลังเข้ามามีบทบาทสำคัญในศูนย์การเรียนรู้สมัยใหม่ เช่น ระบบยืม-คืนหนังสืออัตโนมัติที่ใช้บัตร RFID การตรวจนับจำนวนผู้เข้าใช้ห้องเรียน การติดตามอุณหภูมิและสภาพแวดล้อมของพื้นที่จัดเก็บหนังสือ หรือการจองห้องประชุมผ่านแอปพลิเคชัน ข้อมูลที่ได้จากอุปกรณ์ดังกล่าวสามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการใช้งานและปรับบริการได้ทันเวลา เช่น พบว่าห้องอ่านหนังสือมีการใช้งานมากในช่วงเวลาใด ระบบสามารถแนะนำช่วงเวลาว่างให้ผู้ยืมรายอื่นได้โดยอัตโนมัติ หรือปรับแสงและอุณหภูมิของห้องให้เหมาะสมกับจำนวนผู้ใช้ในขณะนั้น โดย IoT สามารถทำให้ศูนย์การเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากข้อมูลถูกอัปเดตตลอดเวลาและสะท้อนพฤติกรรมจริงของผู้ใช้ ซึ่งการจัดการข้อมูลจาก IoT ต้องอาศัยมาตรฐานและความปลอดภัยสูง เนื่องจากข้อมูลบางประเภทอาจเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมส่วนบุคคลและตำแหน่งที่ตั้ง ซึ่งต้องได้รับการปกป้องตามหลักจริยธรรมทางดิจิทัล^{๑๘}

๓. ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System - GIS) เป็นเทคโนโลยีที่ช่วยจัดเก็บ วิเคราะห์และแสดงข้อมูลเชิงพื้นที่ในรูปแบบของแผนที่หรือภาพจำลอง ศูนย์การเรียนรู้สามารถใช้ GIS เพื่อระบุที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้ในชุมชน^{๑๙} เช่น โรงเรียน หอสมุด วัด ศูนย์วัฒนธรรม หรือกลุ่มอาชีพในท้องถิ่น ข้อมูลเชิงพื้นที่เหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อพัฒนาโครงการที่ตอบสนองต่อความต้องการของแต่ละพื้นที่ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านในชุมชนที่มีผู้ใช้บริการน้อย หรือการวางแผนเส้นทางรถบริการเคลื่อนที่ให้ครอบคลุมพื้นที่ห่างไกล GIS จึงเป็นเครื่องมือที่ทำให้การจัดการความรู้มีมิติเชิงพื้นที่ และช่วยให้ผู้บริหารเข้าใจบริบทของชุมชนมากกว่าตัวเลขเพียงอย่างเดียวและยังสามารถนำข้อมูล GIS ไปเชื่อมโยงกับแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลแผนที่ความรู้และร่วมกันพัฒนาได้อย่างโปร่งใส

๔. แพลตฟอร์มห้องสมุดอัจฉริยะ (LSP) การเชื่อมโยงระบบในระดับของการจัดการระบบสารสนเทศภายในศูนย์การเรียนรู้จำนวนมากเริ่มนำ แพลตฟอร์มห้องสมุดอัจฉริยะ (Library Services Platform - LSP) มาใช้แทนระบบห้องสมุดแบบดั้งเดิม เพราะ LSP ช่วยรวมข้อมูลจากหลายระบบให้ทำงานร่วมกันได้ในที่เดียว ระบบ LSP มีจุดเด่นที่ความสามารถในการเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลอื่น ๆ ผ่าน API มาตรฐาน เช่น Z39.50 หรือ OAI-PMH ซึ่งช่วยให้การค้นคืนทรัพยากรเป็นไปอย่างราบรื่น ผู้ใช้สามารถสืบค้นหนังสือ วารสารดิจิทัล หรือฐานข้อมูลวิชาการต่าง ๆ

^{๑๘} Wheatley, M. C., "The Rise of Smart Cities: Technology's Role in Urban Planning," **Premier Journal of Data Science**. 1 (2024): 100002 [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: [accessed https://premierscience.com/pjds-24-271/](https://premierscience.com/pjds-24-271/)

^{๑๙} Hall, F., "Geospatial Systems Integration Strategies," **Electric Energy Online**. 2 (March 2007). [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://electricenergyonline.com/energy/magazine/313/article/geospatial-systems-integration-strategies.htm>

ได้ผ่านจุดเดียว โดยไม่ต้องเข้าสู่ระบบหลายครั้ง^{๒๐} ระบบ LSP ช่วยลดภาระงานของบรรณารักษ์ เพิ่มความเร็วในการให้บริการ และเปิดโอกาสให้ศูนย์การเรียนรู้ขนาดเล็กสามารถเข้าถึงทรัพยากรระดับสากลได้เทียบเท่าสถาบันขนาดใหญ่ สนับสนุนแนวคิดระบบเปิดซึ่งเอื้อต่อการต่อยอดพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเปิดในอนาคต

สรุปได้ว่า แพลตฟอร์มและเทคโนโลยีดิจิทัลคือเครื่องมือสำคัญของการบูรณาการข้อมูลในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน คลาวด์คอมพิวเตอร์ให้ความยืดหยุ่น IoT ให้ข้อมูลเรียลไทม์ GIS ให้มุมมองเชิงพื้นที่ และ LSP เป็นระบบเชื่อมโยงข้อมูลที่ครบวงจร เมื่อเทคโนโลยีเหล่านี้ทำงานร่วมกันภายใต้แนวคิดข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์การเรียนรู้จะเปลี่ยนเป็นศูนย์กลางข้อมูลอัจฉริยะที่พัฒนาสังคมการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง

แนวทางการบูรณาการข้อมูลหลายมิติ

การบูรณาการข้อมูลหลายมิติของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สามารถทำให้เห็นถึงภาพรวมของทรัพยากรและศักยภาพภายในพื้นที่ อันนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายและการจัดการความรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๑. องค์ประกอบของการบูรณาการข้อมูลในศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย ๔ มิติสำคัญ^{๒๑} ได้แก่

๑.๑ มิติข้อมูลบุคคลและสังคม (Socio-demographic Data) เพื่อครอบคลุมข้อมูลประชากร เช่น อายุ อาชีพ ระดับการศึกษาและพฤติกรรมการใช้บริการของผู้ใช้ในชุมชน

๑.๒ มิติภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural and Local Knowledge) เพื่อครอบคลุมองค์ความรู้ท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

๑.๓ มิติโครงสร้างพื้นฐานและทรัพยากร (Infrastructure and Resource Dimension) เพื่อครอบคลุมข้อมูลด้านสถานที่ อุปกรณ์ งบประมาณและทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์การเรียนรู้

๑.๔ มิติเทคโนโลยีและข้อมูลสารสนเทศ (Digital and Informational Dimension) เพื่อครอบคลุมระบบฐานข้อมูล แพลตฟอร์มดิจิทัล และเครื่องมือในการวิเคราะห์และเผยแพร่ข้อมูล

๒. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบูรณาการข้อมูล

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทเป็นโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาที่เชื่อมโยงข้อมูลจากหลายมิติให้กลายเป็นฐานความรู้เดียว (Knowledge Hub) ผ่านกระบวนการสำคัญ เช่น

๒.๑ ระบบฐานข้อมูลชุมชน (Community Database System) ใช้จัดเก็บและเชื่อมโยงข้อมูลประชากร ทรัพยากรและกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบดิจิทัล

^{๒๐} Pradhan, P. **Library Services Platform (LSP): An Overview**. [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: https://www.researchgate.net/publication/333816851_Library_Services_Platform_LSP_An_Overview

^{๒๑} เรือนทอง ไหวทะพานิช, การพัฒนาแผนกลยุทธ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการรู้ดิจิทัลสำหรับผู้ใหญ่. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๓). [ออนไลน์]. สืบค้น ๒๑ มกราคม ๒๕๖๙, from: <https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=5184&context=chulaetd>

^{๒๒} กวิน ประทุมณีชัย และคนอื่นๆ, “การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อเพิ่มคุณค่ามรดกเกษตรและวัฒนธรรมชุมชนเกาะลัดอีแท่น: ยุทธศาสตร์การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครปฐม,” *Journal of Architecture, Design and Construction*. ๗, ๓ (๒๐๒๕): ๑๓๑–๑๔๗.

๒.๒ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์แบบเปิด (Open Learning Platform) ช่วยให้สมาชิกชุมชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา เสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

๒.๓ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ (Geo-information Integration) ใช้เทคโนโลยี GIS และ IoT เพื่อระบุจุดเชื่อมโยงทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของศูนย์การเรียนรู้

๒.๔ ระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management System) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้จากผู้เรียนและผู้สอนในชุมชนให้กลายเป็นฐานข้อมูลร่วม

๓. รูปแบบแนวทาง (Proposed Framework)

จากการสังเคราะห์แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปแนวทางการบูรณาการข้อมูลหลายมิติในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้เป็น ๔ ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอน	รายละเอียด	เทคโนโลยีสนับสนุน
๑. การรวบรวมข้อมูล (Data Acquisition)	รวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง เช่น ฐานข้อมูลประชากร องค์กรท้องถิ่น แหล่งภูมิปัญญา และกิจกรรมการเรียนรู้ในชุมชน	ระบบแบบสอบถามออนไลน์ Mobile App GIS Mapping
๒. การบูรณาการและวิเคราะห์ข้อมูล (Integration and Analysis)	เชื่อมโยงข้อมูลและวิเคราะห์เชิงสัมพันธ์เพื่อหาความต้องการและศักยภาพของชุมชน การประยุกต์ใช้เทคนิค OLAP และ Data Cube เพื่อจัดโครงสร้างข้อมูลในรูปแบบหลายมิติ ทำให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก เช่น การวิเคราะห์ตามช่วงเวลา พื้นที่และกลุ่มผู้ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ	Data Visualization AI Data Mining
๓. การประยุกต์ใช้และถ่ายทอดความรู้ (Application and Knowledge Sharing)	ถ่ายทอดข้อมูลในรูปแบบการเรียนรู้ดิจิทัล เช่น e-Learning หรือ Co-Learning	LMS Chatbot Digital Library
๔. การวิเคราะห์ข้ามมิติ (Cross-dimensional Analysis)	การเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายมิติ เช่น มิติบุคคล มิติภูมิปัญญา และมิติโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกันโดยใช้เครื่องมือเชิงพื้นที่ เช่น GIS หรือระบบวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหารูปแบบและความสัมพันธ์ของการใช้บริการ	CIS ระบบวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้ามมิติเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่จากการเชื่อมโยงข้อมูล เช่น มิติบุคคล การเชื่อมโยงข้อมูลผู้ใช้ กับมิติภูมิปัญญา แหล่งเรียนรู้ ผ่านระบบ GIS เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรม การเข้าถึงบริการในพื้นที่ แนวทางดังกล่าวสามารถปรับใช้ได้กับศูนย์การเรียนรู้ทุกระดับ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและการบริหารจัดการแบบเปิด การบูรณาการข้อมูลหลายมิติร่วมกับเทคโนโลยีดิจิทัล

มีประโยชน์เชิงระบบ คือ ช่วยเพิ่มความแม่นยำในการวางแผนและตัดสินใจ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และสร้างความต่อเนื่องของการจัดการความรู้ในชุมชน

ตัวอย่างกรณีศึกษา การประยุกต์ใช้ในศูนย์การเรียนรู้ที่ต้องการลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสื่อของผู้สูงอายุ สามารถบูรณาการข้อมูลจากหลายมิติ ได้แก่ (๑) มิติบุคคล เช่น อายุ รายได้ และพฤติกรรมการใช้บริการ (๒) มิติภูมิปัญญา เช่น ประเภทของสื่อหรือกิจกรรมการเรียนรู้ (๓) มิติโครงสร้างพื้นฐาน เช่น สถานที่ตั้งและการเข้าถึง และ (๔) มิติเทคโนโลยี เช่น ช่องทางดิจิทัล จากนั้นใช้เทคนิค OLAP และ Data Cube วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหารูปแบบการเข้าถึงบริการ ผลลัพธ์ที่ได้สามารถนำไปพัฒนาเป็นบริการเฉพาะกลุ่ม เช่น การจัดกิจกรรมเคลื่อนที่หรือการพัฒนาสื่อดิจิทัลที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ซึ่งการวิเคราะห์แบบหลายมิตินี้ให้ข้อมูลเชิงลึกที่ระบบฐานข้อมูลแบบมิติเดียวไม่สามารถให้ได้

การประยุกต์ใช้การบูรณาการข้อมูลเพื่อพัฒนาการบริการและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การประยุกต์ใช้การบูรณาการข้อมูลในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการยกระดับการให้บริการ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยข้อมูลที่ผ่านการบูรณาการสามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์และออกแบบบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ศูนย์การเรียนรู้ในยุคดิจิทัลจึงต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้เก็บข้อมูลมาเป็นผู้ใช้ข้อมูลเพื่อสร้างคุณค่าใหม่ทั้งในด้านการให้บริการ การสื่อสารและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน

๑. การใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาการบริการของศูนย์การเรียนรู้

ข้อมูลผ่านการบูรณาการอย่างเป็นระบบสามารถช่วยยกระดับการให้บริการของศูนย์การเรียนรู้ได้ในหลายด้าน เช่น การบริหารจัดการคอลเลกชัน การวางแผนกิจกรรม หรือการตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของผู้ใช้ ศูนย์การเรียนรู้สามารถรวบรวมข้อมูลการยืม-คืน หนังสือและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างครบถ้วน ระบบจะสามารถวิเคราะห์แนวโน้มการใช้งานของผู้ใช้แต่ละกลุ่มได้ เช่น กลุ่มวัยทำงานนิยมเข้าร่วมกิจกรรมฝึกอาชีพ ส่วนกลุ่มนักเรียนใช้เวลาส่วนใหญ่กับสื่อดิจิทัล ข้อมูลดังกล่าวสามารถช่วยให้ผู้บริหารวางแผนจัดสรรทรัพยากรได้ตรงกับความต้องการจริง และลดความซ้ำซ้อนของงบประมาณ ศูนย์การเรียนรู้สามารถนำข้อมูลมาปรับปรุง ประสบการณ์ของผู้ใช้บริการ (User Experience) ได้โดยตรง เช่น การใช้ระบบแนะนำสื่อการเรียนรู้ (Recommendation System) ที่วิเคราะห์พฤติกรรมของผู้ใช้เพื่อแนะนำหนังสือหรือหลักสูตรออนไลน์ที่เหมาะสม ข้อมูลกลายเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจผู้ใช้อย่างลึกซึ้ง^{๒๓} การวิเคราะห์การให้บริการที่อิงข้อมูลช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถเปลี่ยนจากการบริหารแบบตั้งรับไปสู่เชิงรุก

๒. การพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเปิดเพื่อสังคมแห่งการเรียนรู้

แนวคิดของแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data Platform) เป็นหนึ่งในกลไกสำคัญของการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน การเปิดเผยข้อมูลที่ไม่เป็นความลับให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ เช่น ฐานข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ กิจกรรมการศึกษาตลอดชีวิตหรือผลงานการวิจัยท้องถิ่น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างนวัตกรรมจากภาคประชาชนโดยตรง ศูนย์การเรียนรู้สามารถจัดทำเว็บไซต์หรือฐานข้อมูลกลางที่ให้ประชาชนเข้า

^{๒๓} Burch, P. and Estrada-Miller, J. **Strengthening Community Schools Through Improved Data Systems**. [Online].

ค้นหา คำนวณโหลดหรือแบ่งปันข้อมูลได้ด้วยตนเอง การสร้างความโปร่งใสและความไว้วางใจระหว่างสถาบันกับประชาชน^{๒๔} แพลตฟอร์มข้อมูลเปิดสามารถสร้างชุมชนแห่งการใช้ข้อมูล (Data Community) ที่ผู้คนมีส่วนร่วมในการสร้าง ปรับปรุงและใช้ข้อมูลร่วมกัน เช่น กลุ่มอาสาสมัครที่ช่วยเก็บข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น หรือเครือข่ายครูที่ร่วมกันพัฒนาเนื้อหาการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะ การเปิดเผยข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้ต่อสาธารณะเป็นการเปลี่ยนบทบาทจากเจ้าของข้อมูลมาเป็นผู้เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง

๓. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนหมายถึงการมีบทบาทในการร่วมออกแบบบริการ (Co-design) และการร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับทิศทางของศูนย์การเรียนรู้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็น การประเมินกิจกรรม หรือแม้แต่ข้อมูลจากสื่อสังคมออนไลน์ สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนเสียงของชุมชนและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาบริการ เช่น กลุ่มผู้สูงอายุมีข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยี ศูนย์สามารถพัฒนาโปรแกรมอบรมทักษะดิจิทัลโดยเฉพาะ หรือกลุ่มเยาวชนต้องการพื้นที่สร้างสรรค์ ศูนย์อาจจัดให้มีโซนการเรียนรู้ร่วม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้แบบกลุ่ม การมีส่วนร่วมของชุมชนคือการทำให้ข้อมูลมีชีวิตเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ของผู้คนในพื้นที่เข้าด้วยกัน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และใช้ข้อมูลจะช่วยให้เกิดนวัตกรรมทางสังคมที่เติบโตจากฐานรากของชุมชนเอง

การประยุกต์ใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาการบริการและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนต้องดำเนินการไปพร้อมกับการสร้างวัฒนธรรมข้อมูลภายในองค์กร ศูนย์การเรียนรู้ควรปลูกฝังแนวคิดที่ว่าข้อมูลคือทรัพยากรสาธารณะ ไม่ใช่สมบัติของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เพื่อส่งเสริมการทำงานแบบเปิดเผยและร่วมมือกัน การส่งเสริมให้ศูนย์การเรียนรู้มีการจัดตั้งหน่วยข้อมูลและนวัตกรรมชุมชน เพื่อทำหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งอบรมบุคลากรให้มีความรู้ด้านการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจและการสื่อสารอย่างมีจริยธรรม เมื่อข้อมูลถูกใช้เพื่อสร้างคุณค่าร่วม ไม่เพียงแต่บริการจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ยังจะช่วยให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ในชุมชนของตนเอง

ความท้าทายและข้อจำกัดของการบูรณาการข้อมูล

การบูรณาการข้อมูลจะช่วยยกระดับศูนย์การเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่กระบวนการจัดการอาจมีอุปสรรค ในด้านความซับซ้อนของเทคโนโลยี ความแตกต่างของระบบข้อมูลและข้อจำกัดด้านบุคลากร ล้วนเป็นปัจจัยที่ต้องพิจารณาอย่างรอบด้าน

๑. ความท้าทายทางเทคนิคและโครงสร้างระบบ

ปัญหาหลักของการบูรณาการข้อมูล คือ ความไม่สอดคล้องกันของระบบ ศูนย์การเรียนรู้จำนวนมากใช้ซอฟต์แวร์หรือฐานข้อมูลที่แตกต่างกันในช่วงเวลาต่าง ๆ ซึ่งทำให้ข้อมูลไม่สามารถเชื่อมต่อหรือแลกเปลี่ยนกันได้โดยตรง เช่น ระบบสมาชิกใช้รูปแบบข้อมูลหนึ่ง แต่ระบบกิจกรรมใช้มาตรฐานอีกแบบ การนำข้อมูลทั้งสองชุดมา

^{๒๔} Prevalova, I. **Top 17 Data Integration Tools in 2025**. [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://www.adverity.com/blog/the-top-data-integration-tools-in-2025>

วิเคราะห์ร่วมกันจึงต้องผ่านการแปลงรูปแบบหลายขั้นตอน ความแตกต่างของมาตรฐานเมตาดาตา (Metadata Standards) เช่น MARC Dublin Core หรือ Schema.org ยังเป็นอุปสรรคสำคัญเพราะแม้จะเก็บข้อมูลคล้ายกัน แต่อาจมีรายละเอียดทางโครงสร้างต่างกัน ทำให้ระบบไม่สามารถอ่านหรือเชื่อมโยงกันได้อย่างอัตโนมัติ ศูนย์การเรียนรู้จากกำหนดมาตรฐานกลาง สำหรับการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้สามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันได้สะดวกขึ้น

๒. คุณภาพข้อมูลและการจัดการข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์

คุณภาพของข้อมูล (Data Quality) ความครบถ้วน ความถูกต้อง และความเป็นปัจจุบัน ข้อมูลที่ไม่ผ่านการตรวจสอบมักก่อให้เกิดความผิดพลาดในการวิเคราะห์ เช่น การนับจำนวนผู้ใช้ซ้ำ การใช้ชื่อหมวดหมู่ไม่ตรงกัน หรือการบันทึกข้อมูลไม่ครบถ้วน การบูรณาการที่แท้จริงต้องเริ่มจากข้อมูลที่สะอาดและมีมาตรฐาน^{๒๕} การจัดการดูแลคุณภาพข้อมูลภายในศูนย์การเรียนรู้เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและปรับปรุงข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ร่วมกับการพัฒนาทักษะของบุคลากรให้เข้าใจหลักการจัดการข้อมูลที่ถูกต้อง

๓. จริยธรรม ความเป็นส่วนตัว และความเท่าเทียมทางดิจิทัล

การรวบรวมข้อมูลของผู้ใช้ถูกจัดเก็บมากขึ้น การรักษาความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญ โดยเฉพาะในศูนย์การเรียนรู้ที่ให้บริการแก่ประชาชนทั่วไป ที่มีข้อมูลพื้นฐาน เช่น ชื่อ ที่อยู่ หรือพฤติกรรมการใช้งาน หากรั่วไหลออกไปอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลได้ ศูนย์การเรียนรู้ควรปฏิบัติตามหลักการของ Library Freedom Project และจรรยาบรรณของสมาคมบรรณารักษ์อเมริกัน (ALA Code of Ethics) ซึ่งเน้นการคุ้มครองข้อมูลของผู้ใช้ และห้ามเปิดเผยข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต การให้สิทธิ์เข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียมเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่สำคัญ เพราะความเหลื่อมล้ำด้านดิจิทัล (Digital Divide) ยังคงเป็นปัญหาในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในชนบทหรือกลุ่มเปราะบางทางสังคม การบูรณาการข้อมูลที่น่าเชื่อถือจึงจรรยาบรรณคือการสร้างความไว้วางใจทางสังคม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการพัฒนาระบบข้อมูลอย่างยั่งยืน เพราะหากประชาชนไม่เชื่อมั่นว่าข้อมูลของตนจะถูกเก็บและใช้ด้วยความรับผิดชอบ ความร่วมมือในการให้ข้อมูลก็จะลดลงและศูนย์การเรียนรู้จะสูญเสียแหล่งข้อมูลสำคัญไปโดยปริยาย

๔. ข้อจำกัดด้านบุคลากรและความพร้อมขององค์กร

การบูรณาการข้อมูลจะบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จเมื่อบุคลากรมีความเข้าใจและสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัญหาที่พบคือบุคลากรมีไม่เพียงพอ ขาดการประยุกต์ด้านการจัดการข้อมูล การวิเคราะห์ หรือการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาทักษะบุคลากรจึงเป็นทั้งความท้าทายและโอกาสที่จะทำให้ศูนย์การเรียนรู้ก้าวสู่ความเป็นศูนย์ข้อมูลอัจฉริยะ การฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องในด้าน Data Literacy Digital Curation และการสื่อสารข้อมูล (Data Communication) จะช่วยให้บุคลากรเข้าใจบทบาทของข้อมูลในมิติที่ลึกซึ้ง และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อสร้างนวัตกรรมได้จริง

^{๒๕} Real-world applications for data integration. [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://www.domo.com/learn/article/real-world-applications-for-data-integration>

ความท้าทายของการบูรณาการข้อมูลของศูนย์การเรียนรู้ อาจมีการกำหนดมาตรฐานกลางของข้อมูลร่วมกันเพื่อให้ทุกหน่วยงานใช้รูปแบบเดียวกัน ลดปัญหาความไม่สอดคล้องของระบบ การตั้งคณะทำงานด้านข้อมูลทำหน้าที่ดูแลคุณภาพและความปลอดภัยของข้อมูลอย่างต่อเนื่อง จัดทำแนวทางจริยธรรมการใช้ข้อมูลเพื่อสร้างความโปร่งใสและความเชื่อมั่น การลงทุนในคนมากกว่าเครื่องมือ โดยจัดอบรมพัฒนาทักษะดิจิทัลและการคิดเชิงข้อมูลให้บุคลากรทุกระดับ ความท้าทายของการบูรณาการข้อมูลเป็นการสะท้อนถึงระดับความพร้อมขององค์กร หากศูนย์การเรียนรู้สามารถเข้าใจปัญหาและปรับตัวได้อย่างมีระบบ การบูรณาการข้อมูลจะไม่เพียงช่วยยกระดับประสิทธิภาพของงานสารสนเทศ แต่ยังจะกลายเป็นพลังขับเคลื่อนให้ชุมชน ก้าวไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่เท่าเทียม โปร่งใส และยั่งยืน

สรุป

การบูรณาการข้อมูลในศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้ก้าวทันยุคดิจิทัล จากแนวคิดพื้นฐานการรวมข้อมูลจากหลายแหล่งเข้าด้วยกันจะช่วยสร้างภาพรวมของความรู้ที่ครบถ้วนและใช้ประโยชน์ได้จริง การเชื่อมโยงข้อมูลจากระบบต่าง ๆ เช่น สมาชิก การยืม-คืน หนังสือ หรือกิจกรรมชุมชน ทำให้สามารถวางแผนและให้บริการได้ตรงกับความต้องการของประชาชนมากขึ้น กระบวนการและเทคนิคของการบูรณาการข้อมูล เช่น การใช้กระบวนการ ETL/ELT การทำงานแบบ Data Pipeline และระบบวิเคราะห์ข้อมูลหลายมิติ (OLAP) ซึ่งช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถรวบรวมและประมวลผลข้อมูลได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทั้งยังเปลี่ยนการบริหารจากแบบตั้งรับมาเป็นเชิงรุก โดยใช้ข้อมูลเป็นเครื่องมือสำคัญในการตัดสินใจ บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานของการบูรณาการ ได้แก่ คลาวด์คอมพิวเตอร์ที่เพิ่มความยืดหยุ่นในการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูล อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ที่ทำให้ข้อมูลอัปเดตแบบเรียลไทม์ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) ที่ช่วยวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ และแพลตฟอร์มห้องสมุดอัจฉริยะ (LSP) ที่เชื่อมโยงระบบบริการสารสนเทศทั้งหมดเข้าด้วยกัน เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้สามารถเปลี่ยนจากศูนย์ข้อมูลสู่ศูนย์กลางความรู้ดิจิทัลอย่างแท้จริง เน้นการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์จริง โดยเฉพาะในการปรับปรุงบริการและสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ข้อมูลที่ถูกรวบรวมและวิเคราะห์ช่วยให้ศูนย์การเรียนรู้เข้าใจผู้ใช้มากขึ้น ออกแบบบริการได้ตรงตามความต้องการของผู้ใช้บริการและพัฒนาแพลตฟอร์มข้อมูลเปิด (Open Data) ที่ให้ประชาชนเข้ามาเรียนรู้และร่วมสร้างสรรค์เนื้อหาได้เอง การเปิดข้อมูลและการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นรากฐานของสังคมแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน และสะท้อนความท้าทายของการบูรณาการข้อมูล ทั้งด้านเทคนิค ความสอดคล้องของระบบ คุณภาพข้อมูล ความปลอดภัย และความเท่าเทียมทางดิจิทัล การพัฒนาเทคโนโลยีจะเกิดผลได้จริงก็ต่อเมื่อมีบุคลากรที่เข้าใจและใช้ข้อมูลอย่างมีจริยธรรม พร้อมวางระบบมาตรฐานกลางเพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ เชื่อมโยงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบูรณาการข้อมูลหลายมิติไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของเทคโนโลยี แต่เป็นแนวคิดการจัดการความรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงข้อมูล คนและชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง เท่าเทียมและยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กวิณ ประทุมณีชัย และคนอื่นๆ. “การบูรณาการองค์ความรู้เพื่อเพิ่มคุณค่ามรดกเกษตรและวัฒนธรรมชุมชน
เกาะลัดอีแท่น: ยุทธศาสตร์การพัฒนาท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดนครปฐม.” *Journal of Architecture,
Design and Construction*. ๗, ๓ (๒๕๖๔): ๑๓๑-๑๔๗.
- นฤเบศร์ ลือเรือง, ปรีญานุชย์ อุ่นใจ และพิกุล มีมานะ. “การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการส่งเสริมการศึกษา
ตลอดชีวิต.” *เสกฐนวิทย์ปริทัศน์*. ๕, ๑ (๒๕๖๔): ๑-๑๐.
- เรือนทอง ไวกะพานิช. *การพัฒนาแผนกลยุทธ์ชุมชนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการรู้ดิจิทัล
สำหรับผู้ใหญ่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๓. [ออนไลน์]. สืบค้น ๒๑ มกราคม ๒๕๖๔, จาก:
<https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=5184&context=chulaetd>
- Burch, P., and Estrada-Miller, J. **Strengthening Community Schools Through Improved
Data Systems**. [Online]. Retrieved 21 January 2026, from:
<https://edpolicyinca.org/publications/strengthening-community-schools-through-improved-data-systems>
- Devlin, B. **Multidimensional Analytics in the Cloud; Faster, More Meaningful Insights**.
[Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://www.rtinsights.com/multidimensional-analytics-in-the-cloud-faster-more-meaningful-insights/>
- Domo. **Real-world Applications for Data Integration**. [Online]. Retrieved 21 January 2026,
from: <https://www.domo.com/learn/article/real-world-applications-for-data-integration>
- Dutta, S. **Data Cube in Data Warehouse: A Comprehensive Guide**. [Online]. Retrieved
24 February 2025, from: <https://www.sprinkledata.com/blogs/data-cube-in-data-warehouse-a-comprehensive-guide>
- Fernández-Sánchez, M. R., Garrido-Arroyo, M. D. C., and Porras-Masero, I. "Curricular Integration
of Digital Technologies in Teaching Processes." *Frontiers in Education*. 7 (2022): 1-16.
- GigaSpaces. **The Top 5 Data Integration Tools**. [Online]. Retrieved 24 February 2025, from:
<https://www.gigaspace.com/blog/top-data-integration-tools>
- Gubitosa, B. **Complete Guide to Data Integration**. [Online]. Retrieved 30 April 2025,
from: <https://rivory.io/data-learning-center/data-integration-guide/>
- Hall, F. **Geospatial Systems Integration Strategies**. [Online]. Retrieved 21 January 2026,
from: <https://electricenergyonline.com/energy/magazine/313/article/geospatial-systems-integration-strategies.htm>

- Informatica. **What Is Data Integration? Exploring Data Integration Types, Patterns, Tools and Real-World Success Stories.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.informatica.com/resources/articles/what-is-data-integration.html>
- Matillion. **Data Integration Techniques: The Definitive Guide.** [Online]. Retrieved 24 February 2025 , from: <https://www.matillion.com/blog/the-best-techniques-for- data-integration>
- Phaujdar, A. **What Is Data Integration: Key Concepts, Types & Best Practices.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://hevodata.com/learn/data-integration/>
- Pradhan, P. **Library Services Platform (LSP): An Overview.** [Online]. Retrieved 21 January 2026, from:https://www.researchgate.net/publication/333816851_Library_Services_Platform_LSP_An_Overview
- Prevalova, I. **Top 17 Data Integration Tools in 2025.** [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://www.adverity.com/blog/the-top-data-integration-tools-in-2025>
- Reyes, G., et al. "Intelligent Learning on Multidimensional Data Streams: A Bibliometric Analysis of Research Evolution and Future Directions." **Information.** 16, 12 (2025): 1067.
- Srishti. **What is Big Data Integration? Strategies, Challenges, and Best Practices.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://hevodata.com/learn/what-is-big- data-integration/>
- . **Real-world applications for data integration.** [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://www.domo.com/learn/article/real-world-applications-for-data-integration>
- Vinogradov, R. **What Is Data Integration? Definition, Methods & Use Cases.** [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://improvado.io/blog/what-is-data-integration>
- Watermark Insights. **Data Management Strategies for Higher Education.** [Online]. Retrieved 24 February 2025, from: <https://www.watermarkinsights.com/ resources/blog/data-management-strategies-for- higher-education/>
- Wheatley, M. C. "The Rise of Smart Cities: Technology's Role in Urban Planning." **Premier Journal of Data Science.** 1 (2024): 10002. [Online]. Retrieved 21 January 2026, from: <https://premierscience.com/pjds-24-271/>
- Zou, Y., et al. "Digital Learning in the 21st Century: Trends, Challenges, and Innovations in Technology Integration." **Frontiers in Education.** 10 (2025): 1-11.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Factors affecting the success of digital library development of
Pibulsongkram Rajabhat University.

นภธีร อุดมพงศ์^๑
Nophion Udompong
ธันสา โจนตระกูล^๒
Tanastha Rojanatrakul
กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์^๓
kampanart Wongwatthanaphong

Received: 23 June 2025

Revised: 26 May 2026

Accepted: 15 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัล เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม เป็นการวิจัยแบบผสมผสานเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๓๕๔ คน โดยใช้สูตรของทาร์ยามาเน่ สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติ t – test สถิติ F – test ทดสอบรายคู่ LSD สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วิธีแบบขั้นตอน คำนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน ๕ คน คัดเลือกวิธีการแบบเจาะจง ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

๑) ระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ และด้านงบประมาณ

๒) การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล พบว่า เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด ช่วงเวลาที่เข้าใช้ห้องสมุด มีระดับความคิดเห็นต่อด้าน

^๑ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อีเมล : NOPHTION.U@psru.ac.th

Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand Corresponding Author, E-mail : NOPHTION.U@psru.ac.th

^๒ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อีเมล : tanastha.r@psru.ac.th

Asst. Prof., Faculty of Social Sciences for Local Development ,Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand E-mail : tanastha.r@psru.ac.th

^๓ รองศาสตราจารย์ คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อีเมล : kampanart_wk@yahoo.com

Assoc. Prof., Faculty of Social Sciences for Local Development, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand E-mail : kampanart_wk@yahoo.com

คอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านบริการสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ ด้านเทคโนโลยีที่แตกต่างกัน ส่วนสถานภาพ และสังกัดคณะ ไม่มีความแตกต่าง ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ผลการวิเคราะห์การถดถอย พบว่า ปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกันอธิบายความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลได้สูงถึงร้อยละ ๙๙.๕๐ $\text{Adjusted } R^2 = ๐.๙๙๕$ โดยมีด้านบริการสารสนเทศ เป็นตัวแปรขับเคลื่อนหลักที่มีอิทธิพลสูงสุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ($\text{Beta} = ๐.๖๙๑$)

๓) แนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลให้ประสบผลสำเร็จ พบว่า แนวทางการพัฒนาที่สำคัญ คือ การจัดสัมมนาวิชาการเทคโนโลยีห้องสมุดดิจิทัล ๔.๐ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีระบบ PSRU-LIB Line Bot เพื่อให้บริการร่วมกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติ WALAI AutoLib เพื่อให้ระบบอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการได้รับการประเมิน “สำนักงานสีเขียว” ระดับประเทศ ปี ๒๕๖๗ ในระดับ “ดีเยี่ยม” (G-Gold) ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อการให้บริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัลเป็นสำคัญ

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผล, ความสำเร็จ, การพัฒนา, ห้องสมุดดิจิทัล

Abstracts

This research aims to study the level of digital library development, to compare personal factors and factors affecting the success of digital library development, and to study the development approach of digital library of Pibulsongkram Rajabhat University. It is a mixed-method research, quantitative research, with a sample of 354 people using Taro Yamane's formula. The statistics used for data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, paired test, LSD, multiple regression analysis, stepwise method, and statistical significance at .05 Qualitative data were collected by 5 executives. The method was purposive, using an interview as a tool for data collection, and content analysis. The research results found that

1) The level of digital library of Pibulsongkram Rajabhat University was found to be at a high level overall. The highest average value was personnel, followed by materials, management, and budget.

2) A comparison of personal factors affecting the success of digital library development showed that gender, age, average monthly income, frequency of library use, time of library use, and level of opinion regarding digital collections, information storage processes, information services, users, and technology all influenced the development of the digital library. Regarding differences in status and faculty affiliation, there were no significant differences. As for factors contributing to success, multiple regression analysis revealed that various factors collectively explained up to 99.50% of the

success in developing the digital library (Adjusted $R^2 = 0.995$). Information services were the main driving variable with the greatest influence, statistically significant at the .๐๕ level (Beta = 0.691).

3) Guidelines for successful digital library development found that important development guidelines include organizing academic seminars on digital library technology 4.0 to strengthen collaboration networks and exchange knowledge together, and having the PSRU-LIB Line Bot system to provide services in conjunction with the WALAI AutoLib automated library system to facilitate and respond to user needs efficiently, including being evaluated. "Green Office" National Level 2024 at the "Excellent" (G-Gold) level, reflecting the commitment to developing quality and the environment for services that respond to the needs of users in the digital age.

Keywords : Influencing factors, Success, Development, Digital library

บทนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการพลิกโฉม (Disruptive Technology) และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมโลกเข้าสู่ยุคสังคมดิจิทัล ซึ่งเป็นสังคมที่แข่งขันกันด้วยข้อมูลสารสนเทศและการใช้นวัตกรรมระบบอัจฉริยะ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้บริการในเจนเนอเรชั่น Y และ Z ที่ต้องการความสะดวกรวดเร็วและสามารถเข้าถึงข้อมูลได้จากทุกที่ทุกเวลา สภาพการณ์นี้ทำให้ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแบบดั้งเดิมที่เน้นการจัดเก็บหนังสือและเอกสารในรูปแบบสิ่งพิมพ์กระดาษ ต้องเผชิญกับข้อจำกัดทั้งในด้านพื้นที่การจัดเก็บที่เกิดภาวะข้อมูลและหนังสือท่วมท้น รวมถึงความไม่ยืดหยุ่นในการให้บริการที่ไม่สามารถตอบสนองพฤติกรรมการสืบค้นข้อมูลในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากห้องสมุดไม่มีการปรับตัวย่อมไม่สามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตใหม่ได้^{๔ ๖}

การปรับทัศนคติและการเปลี่ยนผ่านจากห้องสมุดแบบดั้งเดิมไปสู่ “ห้องสมุดดิจิทัล” (Digital Library) จึงเป็นแนวทางสำคัญในการบริหารจัดการข้อมูลและการยกระดับคุณภาพบริการภายใต้แนวคิดการทำลายอย่างสร้างสรรค์ (Creative Destruction) ที่มองการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีเป็นโอกาสในการเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สอดคล้องกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙) ในยุทธศาสตร์ที่ ๓ ด้านการยกระดับคุณภาพการศึกษา ที่มุ่งเน้นกลยุทธ์การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาคุณภาพการบริการทรัพยากรการเรียนรู้ โดยมีตัวชี้วัดสำคัญคือจำนวนแหล่งเรียนรู้ได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น และความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อ

^๔ กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (กรุงเทพฯ : กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, ๒๕๕๙).

^๕ ประภาส พานันท์, การบริหารจัดการห้องสมุดในยุคดิจิทัล (ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๖).

^๖ McLuhan, M, *Understanding media : The extensions of man* (New York, NY: McGraw-Hill, 1964).

ทรัพยากรการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ^๗ มาตรฐานการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลจึงต้องครอบคลุมทั้งการจัดการเอกสารดิจิทัลทำให้บริการสืบค้นผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย และการเชื่อมโยงฐานข้อมูลวิชาการทั้งในและต่างประเทศเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ

ในบริบทเชิงพื้นที่ของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามได้มีการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยในการผลิตบัณฑิตนักปฏิบัติ สร้างสรรค์เทคโนโลยีและนวัตกรรมสู่สังคม และพลิกโฉมการบริหารจัดการไปสู่การเป็นมหาวิทยาลัยพัฒนาเทคโนโลยี ซึ่งในอดีตห้องสมุดเน้นการให้บริการเอกสารสิ่งพิมพ์และจัดการข้อมูลด้วยระบบบัตรรายการและการจัดหมวดหมู่แบบเดิม ต่อมาได้มีการเปลี่ยนผ่านเข้าสู่การเป็นห้องสมุดดิจิทัลอย่างเป็นรูปธรรม โดยเริ่มนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บไฟล์ดิจิทัล การสแกนเอกสารวิจัย การนำระบบสืบค้นข้อมูลออนไลน์ (OPAC) มาใช้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ ตลอดจนการให้บริการฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Books) และวารสารวิชาการระดับนานาชาติ รวมถึงระบบยืม-คืนและสำรองหนังสือผ่านแอปพลิเคชันออนไลน์^๘ อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ฐานนี้ยังจำเป็นต้องมีการประเมินและวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนรอบด้านอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การเปลี่ยนผ่านและบริการห้องสมุดดิจิทัลเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จากเหตุผลความจำเป็นและบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ผู้นำเสนอวิจัยในฐานะบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ สังกัดสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จึงตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมและผลักดันการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยมีเป้าหมายเพื่อศึกษาระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัล ปัจจัยเชิงโครงสร้างและการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ตลอดจนการหาแนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลที่เหมาะสม คุณค่าและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัยครั้งนี้ จะช่วยให้สำนักวิทยบริการฯ มีข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดทิศทาง วางนโยบาย และปรับปรุงงานบริการห้องสมุดในยุคสังคมดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สนับสนุนการเรียนรู้ของนักศึกษาและบุคลากรได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

๑. เพื่อศึกษาระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
๒. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
๓. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

^๗ มัลลิกา ทองอม, แนวทางการพัฒนาห้องสมุดที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรแม่สอด. (รายงานผลการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๙).

^๘ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. (มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๖๗).

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามแนวคิดปัจจัยด้านการบริหารจัดการถือเป็นทรัพยากรทางการบริหารที่สำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ซึ่งประกอบด้วย บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ^๙ และการดำเนินงานของห้องสมุดดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลักที่ประสานกันอย่างเป็นระบบโดยน้ำทิพย์ วิภาวิน (๒๕๔๗) ได้จำแนกองค์ประกอบของห้องสมุดดิจิทัลออกเป็น ๕ ด้านสำคัญ ได้แก่ คอลเลกชันดิจิทัล กระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ บริการสารสนเทศ ผู้ใช้ และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดสากลแบบจำลอง 5S (5S Framework) ที่มองว่าห้องสมุดดิจิทัลประกอบด้วยกระบวนการจัดการข้อมูล เทคโนโลยี และปฏิสัมพันธ์ของผู้ใช้^{๑๐} เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

ตัวแปรต้น

ปัจจัยส่วนบุคคล
เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ สังกัด ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด ช่วงเวลาที่ใช้ห้องสมุด
ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล
๑. บุคลากร ๒. งบประมาณ ๓. วัสดุอุปกรณ์ ๔. การจัดการ

ตัวแปรตาม

ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล จำนวน ๕ องค์ประกอบ ได้แก่
๑. คอลเลกชันดิจิทัล ๒. กระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ๓. บริการสารสนเทศ ๔. ผู้ใช้ ๕. เทคโนโลยี
แนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ภาพ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยมี ดังต่อไปนี้

^๙ George, J. M. and Jones, G. R, **Contemporary management** (New York: McGraw-Hill Education, 2020).

^{๑๐} Gonçalves, M. A., et al, **Streams, structures, spaces, scenarios, societies (5S): A formal model for digital libraries**. *ACM Transactions on Information Systems (TOIS)*. [Online]. Retrieved 2025 , from: <https://doi.org/10.1145/984321.984325>

การวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน ๔๒๓๕ คน โดยเก็บจากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาปริญญาตรี ระดับชั้นปีที่ ๑ (ภาคปกติ) มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน ๓๕๔ คน ได้จากการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน^{๑๑}

การวิจัยเชิงคุณภาพ จำนวน ๕ คน โดยเก็บจาก ผู้บริหารสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้ ๑) รองอธิการบดี ฝ่ายโครงสร้างพื้นฐานและสารสนเทศ ๒) ผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ ๓) รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร แผนและประกันคุณภาพ ๔) รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร และพัฒนานวัตกรรมดิจิทัล ๕) รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการและเทคโนโลยีสารสนเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาดำรงเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ สังกัด ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด ช่วงเวลาที่เข้าใช้ห้องสมุด เป็นแบบสอบถามลักษณะให้เลือกตอบ

ตอนที่ ๒ ระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ตอนที่ ๓ การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี ๕ ระดับ คือ

- ๕ หมายถึง ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด
- ๔ หมายถึง ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลอยู่ในระดับมาก
- ๓ หมายถึง ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลอยู่ในระดับปานกลาง
- ๒ หมายถึง ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลอยู่ในระดับน้อย
- ๑ หมายถึง ความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลอยู่ในระดับน้อยที่สุด

จำนวน ๒๕ ข้อ ดังนี้

๑	คอลเลกชันดิจิทัล	๕ ข้อ
๒	กระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ	๕ ข้อ
๓	บริการสารสนเทศ	๕ ข้อ
๔	ผู้ใช้	๕ ข้อ
๕	เทคโนโลยี	๕ ข้อ

^{๑๑} Yamane, T, *Statistics : An Introductory Analysis* . (New York: Harper & Row, 1973). 125.

ตอนที่ ๔ เป็นคำถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล (Open-Ended Form)

โดยเกณฑ์การให้คะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามครั้งนี้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายตามแนวทางของเบสท์ (Best: ๑๙๗๐) ซึ่งมีเกณฑ์การวัดระดับความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล ดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๐ – ๕.๐๐ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๐ – ๔.๔๙ ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๐ – ๓.๔๙ ความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๐ – ๒.๔๙ ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๔๙ ความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล กับผู้บริหารสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองและแนะนำตัวผู้วิจัยจากคณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการจัดส่งแบบสอบถามและจัดเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองทั้งหมด จำนวน ๓๕๔ ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดเตรียมแบบสัมภาษณ์ให้เพียงพอกับจำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ จำนวน ๕ ชุด โดยก่อนการลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่ให้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมกับขอเอกสารต่าง ๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการเข้าสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) ดังนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ผลการวิจัย ดังนี้

๑. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ตัวแปรอิสระ ด้านลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ สังกัด ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด ช่วงเวลาที่เข้าใช้ห้องสมุด โดยผู้วิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) นำมาแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๒. วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล ทั้งหมด ๕ ด้าน โดยผู้วิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) นำมาแจกแจงความถี่หาค่าร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

๓. วิเคราะห์การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล สถิติเชิงอนุมาน โดยใช้ค่าสถิติทดสอบ t - test เพื่อเป็นการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระที่จำแนกออกเป็นกลุ่มจำนวนสองกลุ่มได้แก่เพศและใช้ค่าสถิติทดสอบ F - test ชนิด One-Way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระที่จำแนกออกเป็นกลุ่ม จำนวน ๓ กลุ่ม ขึ้นไป ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ รายได้ สังเกต ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุดช่วงเวลาที่เข้าใช้ห้องสมุด

๔. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล โดยใช้สถิติการหาค่าผู้วิจัยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วิธีแบบขั้นตอน (Stepwise regression analysis) สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้กำหนดไว้ที่ระดับ ๐.๐๕

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ (Interview)

จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) ได้แก่ การวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis and Synthesis) ที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ เทียบเคียงทฤษฎีและผลงานวิจัยที่มีการศึกษาวิจัยไว้แล้ว โดยการจัดกลุ่มตามประเด็น (Thematic Analysis) นำรหัส (Codes) ที่มีความหมายเกี่ยวโยงหรือคล้ายคลึงกันมารวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาขึ้นเป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อยที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ตลอดจนการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ด้านเวลา/สถานที่ แม้จะเป็นหน่วยงานเดียวกัน แต่ตรวจสอบว่าข้อมูลที่ได้จากผู้บริหารแต่ละฝ่ายมีความสอดคล้องกันหรือไม่

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ ได้ดังนี้

๑. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ทั้งหมด ๔ ด้าน ผลการวิจัยพบว่า

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๘๗$, S.D. = ๐.๕๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๖๗) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๘๖$, S.D. = ๐.๕๙) ด้านการจัดการ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๘๐$, S.D. = ๐.๕๕) และด้านงบประมาณ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๔) ตามลำดับเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

๑.๑ ด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๖๗) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรมีความกระตือรือร้น เป็นกันเองและเต็มใจให้บริการ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๗๓) รองลงมาตามลำดับ คือ บุคลากรแต่งกายเหมาะสมในการให้บริการ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๐๕$, S.D. = ๐.๗๒) ความสามารถของบุคลากรในการให้คำแนะนำการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ และบริการต่าง ๆ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๐๔$, S.D. = ๐.๗๒) และบุคลากรมีความเสมอภาคในการให้บริการผู้ใช้อย่างเท่าเทียมและบุคลากรใช้คำพูดและน้ำเสียงในการให้บริการด้วยความไพเราะและสุภาพ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๔.๐๑$, S.D. = ๐.๕๔) ตามลำดับ

๑.๒ ด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = ๓.๗๘$, S.D. = ๐.๕๔) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จำนวนฐานข้อมูลออนไลน์มีเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า

(ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย/วิจัย ThaiLIS, ThaiJO, CU-eLibrary, Research Unit, Turnitin, e-Resources, e-Journals, UCTAL, TCI, PSRU IR) ($\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๖๑) รองลงมา คือ เครือข่ายไร้สาย (Wireless LAN) (มีความเสถียร $\bar{X}$ = ๓.๘๔, S.D. = ๐.๖๙) สามารถเสนอแนะ/แนะนำสั่งซื้อทรัพยากรสารสนเทศได้ตามความต้องการ และจำนวนของทรัพยากรสารสนเทศมีเพียงพอให้บริการและสอดคล้องกับงบประมาณ ($\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๖๙) และงบประมาณมีเพียงพอในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศออกให้บริการ ($\bar{X}$ = ๓.๖๑, S.D. = ๐.๖๗) ตามลำดับ

๑.๓ ด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๕๙) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อนุมัติของเครื่องปรับอากาศภายในห้องสมุดมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = ๓.๙๒, S.D. = ๐.๖๗) รองลงมา คือ แสงสว่างภายในห้องสมุดมีความสว่างเพียงพอ ($\bar{X}$ = ๓.๘๙, S.D. = ๐.๖๕) จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับให้บริการสืบค้นเพียงพอ ($\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๖๑) ความสะอาดของวัสดุอุปกรณ์ในการให้บริการมีความเหมาะสม ($\bar{X}$ = ๓.๘๓, S.D. = ๐.๕๙) และจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับนั่งอ่านหนังสือเพียงพอและเป็นสัดส่วน ($\bar{X}$ = ๓.๘๒, S.D. = ๐.๕๗) ตามลำดับ

๑.๔ ด้านการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๕๕) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ห้องสมุดมีพื้นที่เพื่อการเรียนรู้เป็นกลุ่มและการศึกษาแบบกลุ่ม ($\bar{X}$ = ๓.๘๗, S.D. = ๐.๗๓) รองลงมา คือ ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า การเรียนรู้ และการวิจัย ($\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๗๑) มีพื้นที่ห้องสมุดที่สร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาและการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๖๙) และห้องสมุดมีบริเวณพื้นที่เงียบสงบสำหรับการศึกษาค้นคว้าเฉพาะบุคคลและห้องสมุดมีความสะอาดสบายและสถานที่ตั้งมีความเหมาะสมน่าใช้บริการ ($\bar{X}$ = ๓.๗๓, S.D. = ๐.๖๗) ตามลำดับ

๒. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อองค์ประกอบของห้องสมุดดิจิทัล จำนวน ๕ ด้าน ผลการวิจัยพบว่า

โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๕๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบริการสารสนเทศ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๙๔, S.D. = ๐.๖๗) รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านเทคโนโลยี (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๙๑, S.D. = ๐.๖๓) ด้านคอลเลกชันดิจิทัล (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๕๖) ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๘๐, S.D. = ๐.๕๑) และด้านผู้ใช้ (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๗๘, S.D. = ๐.๖๓) ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านพบว่า

๒.๑ ด้านคอลเลกชันดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ = ๓.๘๕, S.D. = ๐.๕๖) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จำนวนฐานข้อมูลออนไลน์มีเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า (ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย/วิจัย ThaiLIS, ThaiJO, CU-eLibrary, Research Unit, Turnitin, e-Resources, e-Journals, UCTAL, TCI, PSRU IR) ($\bar{X}$ = ๓.๘๙, S.D. = ๐.๖๕) รองลงมา คือ ทรัพยากรสารสนเทศมีความหลากหลาย และทรัพยากรสารสนเทศประเภทสื่อสิ่งพิมพ์ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ($\bar{X}$ = ๓.๘๖, S.D. = ๐.๖๑) ความ

หลากหลายของทรัพยากรสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.57) และปริมาณของทรัพยากรสารสนเทศเพียงพอต่อการให้บริการ ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ

๒.๒ ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.51) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การจัดเรียงทรัพยากรสารสนเทศบนชั้นถูกต้องง่ายต่อการค้นหา ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.67) รองลงมา คือ ฐานข้อมูลบริการสืบค้นทรัพยากรภายในห้องสมุดมีความถูกต้องง่ายต่อการค้นหา ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.59) ฐานข้อมูลช่องทางบริการยืม-คืนมีความถูกต้องง่ายต่อการค้นหา ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.69) และฐานข้อมูลบริการยืมต่อทรัพยากรสารสนเทศมีความถูกต้องง่ายต่อการค้นหา และระบบบริการจองหนังสือด้วยตนเอง (Request) มีความสะดวกเข้าถึงง่าย ($\bar{X} = 3.73$, S.D. = 0.67) ตามลำดับ

๒.๓ ด้านบริการสารสนเทศ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการปรับปรุงข้อมูลในเว็บไซต์ที่เป็นประโยชน์และทันสมัยอยู่เสมอ ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.75) รองลงมา มีช่องทางสำหรับการติดต่อกับห้องสมุดสะดวกสบาย เช่น ระบบออนไลน์ ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.72) มีบริการแนะนำ/ฝึกอบรมการสืบค้นฐานข้อมูลอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.74) มีบริการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์และทันสมัยแก่ผู้ใช้บริการผ่านช่องทางหลากหลาย เช่น โซเชียลมีเดีย ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 0.71) และมีบริการให้ยืม-คืนทรัพยากรสารสนเทศที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้บริการเป็นรายบุคคลผ่านช่องทางหลากหลาย เช่น บริการจัดส่งผ่านไปรษณีย์ ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.73) ตามลำดับ

๒.๔ ด้านผู้ใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ย $\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.54) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรห้องสมุดมีความสามารถในการจัดการปัญหาในการให้บริการ ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.61) รองลงมา บุคลากรห้องสมุดเข้าใจความต้องการของผู้ใช้บริการ ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.69) บุคลากรห้องสมุดมีความพร้อมในการตอบคำถาม และบุคลากรห้องสมุดเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือผู้บริการ ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 0.69) และบุคลากรห้องสมุดสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริการ ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.67) ตามลำดับ

๒.๕ ด้านเทคโนโลยี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.63) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ห้องสมุดจัดการสารสนเทศให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงได้โดยง่าย และบริการช่วยเหลือผ่านช่องทางออนไลน์สะดวกและรวดเร็ว เช่น E-mail, Facebook, Line ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.72) รองลงมา มีอุปกรณ์ที่ทันสมัยทำให้เข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้โดยง่าย ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.65) มีเครื่องมือ (tools) เพื่อการเข้าถึงที่ใช้งานได้ง่ายช่วยให้ค้นหาสิ่งที่ต้องการได้ด้วยตนเอง เช่น WebOPAC ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.61) และเว็บไซต์ของห้องสมุดช่วยให้ค้นหาข้อมูลได้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.57) ตามลำดับ

๓. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผลการวิจัยพบว่า

๓.๑ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อการเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัล ทั้งหมด ๕ ด้าน จำแนกตามเพศ พบว่า เพศหญิงและเพศชายมีระดับความคิดเห็นต่อด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านบริการสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ ด้านเทคโนโลยี ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๒ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของระดับความคิดเห็นต่อด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำแนกตามอายุ พบว่า อายุต่อระดับความคิดเห็นด้านผู้ใช้ มีความแตกต่างกันดังนี้ คือ ระหว่างอายุ ๑๘ - ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๒๓ ปี กับ ๒๔ - ๒๖ ปี และกับ ๒๗ - ๒๙ ปี

อายุ ๒๑ - ๒๓ ปี กับ ๑๘ - ๒๐ ปี กับ ๒๔ - ๒๖ ปี

อายุ ๒๔ - ๒๖ ปี กับ ๑๘ - ๒๐ ปี กับ ๒๑ - ๒๓ ปี

อายุ ๒๗ - ๒๙ ปี กับ ๑๘ - ๒๐ ปี โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านบริการสารสนเทศ ด้านเทคโนโลยี ไม่มีความแตกต่าง

๓.๓ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระดับความคิดเห็นด้านบริการสารสนเทศ มีความแตกต่างกันดังนี้ คือ ๓,๐๐๐ บาท กับ ๕,๐๐๑ - ๗,๐๐๐ บาท กับ ๗,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท และกับมากกว่า ๙,๐๐๑ บาท ส่วนด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ ด้านเทคโนโลยี ไม่มีความแตกต่าง

๓.๔ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของสังกัดคณะที่แตกต่างกันมีระดับความคิดเห็นต่อด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านบริการสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ด้านเทคโนโลยี ไม่มีความแตกต่าง

๓.๕ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของความรู้ในการเข้าใช้ห้องสมุดต่อระดับความคิดเห็นด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ มีความแตกต่างกันดังนี้ คือ

สัปดาห์ละ ๗ วัน กับสัปดาห์ละ ๕ - ๖ วัน และกับสัปดาห์ละ ๑ - ๒ วัน

สัปดาห์ละ ๕ - ๖ วัน กับสัปดาห์ละ ๗ วัน กับสัปดาห์ละ ๓ - ๔ วัน และกับสัปดาห์ละ ๑ - ๒ วัน

สัปดาห์ละ ๓ - ๔ วัน กับสัปดาห์ละ ๗ วัน กับสัปดาห์ละ ๕ - ๖ วัน และกับสัปดาห์ละ ๑ - ๒ วัน

สัปดาห์ละ ๑ - ๒ วัน กับสัปดาห์ละ ๗ วัน กับสัปดาห์ละ ๕ - ๖ วัน และกับสัปดาห์ละ ๓ - ๔ วัน

โดยมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านบริการสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ ด้านเทคโนโลยี ไม่มีความแตกต่าง

๓.๖ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยของช่วงเวลาที่เข้าใช้ห้องสมุดต่อระดับความคิดเห็นด้านบริการสารสนเทศ มีความแตกต่างกันดังนี้ คือ

๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. กับ ๑๒.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. และกับ ๑๖.๓๐ - ๒๔.๐๐ น.

๑๒.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. กับ ๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. และกับ ๑๖.๓๐ - ๒๔.๐๐ น.

๑๖.๓๐ - ๒๔.๐๐ น. กับ ๘.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. และกับ ๑๒.๐๐ - ๑๖.๓๐ น.

โดยมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ ด้านเทคโนโลยี ไม่มีความแตกต่าง

๔. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัย ราชภัฏพิบูลสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วิธีแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ๑) บุคลากร ๒) งบประมาณ ๓) วัสดุอุปกรณ์ และ ๔) การจัดการ ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ทั้ง ๕ ด้าน ได้ค่า Adjusted R Square = ๐.๙๙๕ หรือ ๙๙.๕๐% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านบริการสารสนเทศ (Beta = ๐.๖๙๑) รองลงมา คือ ด้านผู้ใช้ (Beta = ๐.๖๑๐) ด้านเทคโนโลยี (Beta = ๐.๕๙๒) ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ (Beta = ๐.๕๓๗) และด้านคอลเลกชันดิจิทัล (Beta = ๐.๕๑๑) ตามลำดับ

๕. แนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามให้ประสบผลสำเร็จพบว่า ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมามหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (PSRU) ได้ดำเนินการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนและการวิจัยของคณาจารย์ นักศึกษา และบุคลากรทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

๕.๑ การจัดสัมมนาวิชาการเทคโนโลยีห้องสมุดดิจิทัล ๔.๐ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามได้จัดสัมมนาเพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดยุค ๔.๐

๕.๒ พัฒนาระบบ PSRU-LIB Line Bot โดยสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศได้พัฒนาระบบ PSRU-LIB Line Bot โดยใช้ LINE Bot API เพื่อให้บริการร่วมกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติ WALAI AutoLib เพื่อให้ระบบดังกล่าวสามารถอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๕.๓ การให้บริการห้องสมุดเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศมีพันธกิจในการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ เป็นศูนย์กลางของแหล่งเรียนรู้ และจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์

๕.๔ การได้รับการประเมิน "สำนักงานสีเขียว" ระดับประเทศ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศได้รับการประเมิน "สำนักงานสีเขียว (Green Office)" ระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๖๗ ในระดับ "ดีเยี่ยม" (G-ทอง) ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพและสิ่งแวดล้อม

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าใช้สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศของนักศึกษา ซึ่งพบว่าปัจจัยด้านบุคลากร สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่ และการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศมีผลต่อความพึงพอใจของนักศึกษา ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวแสดงถึงความมุ่งมั่นของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ในการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลและการให้บริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัลให้มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่นำเสนอตามประเด็น วัตถุประสงค์ของการวิจัย มีข้อค้นพบที่น่าสนใจ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอในการอภิปรายผลดังนี้

๑. ระดับความเป็นห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ทั้งหมด ๔ ด้าน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลากร รองลงมาตามลำดับ คือ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ และด้านงบประมาณ จะเห็นได้ว่า บุคลากรถือเป็นส่วนสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะความพึงพอใจสูงสุดของผู้รับบริการที่เกิดจากการให้บริการห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ และด้านงบประมาณ ที่มีการวางแผนในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับแนวคิดของสุดารัตน์ เหมาะสมาน (๒๕๖๑)^{๑๒} ที่ได้กล่าวถึง การบริหารจัดการ ไว้อย่างน่าสนใจว่า การบริหารจัดการ คือ กระบวนการในการดำเนินงานที่มีจุดมุ่งหมายทำให้ภารกิจขององค์กรบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ ผ่านขั้นตอนกระบวนการวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ การควบคุม การติดตาม และการประเมินผล โดยใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่มีให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุไรวรรณ เสี่ยงล้ำ, วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์, (๒๕๖๔)^{๑๓} ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการห้องสมุดดิจิทัลที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการห้องสมุดดิจิทัล ในภาพรวมมีประสิทธิผลในระดับมาก ทั้งในด้านของการวางแผน ด้านการปฏิบัติ ด้านการกำกับ และตรวจประเมิน รูปแบบการจัดการห้องสมุดดิจิทัลที่สร้างขึ้นในภาพรวมมีความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

ผลการวิจัยด้านบุคลากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากรมีความกระตือรือร้น เป็นกันเองและเต็มใจให้บริการ มีค่าเฉลี่ย รองลงมาตามลำดับ คือ บุคลากรแต่งกายเหมาะสมในการให้บริการ ความสามารถของบุคลากรในการให้คำแนะนำการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ และบริการต่าง ๆ และบุคลากรมีความเสมอภาคในการให้บริการผู้ใช้อย่างเท่าเทียมและบุคลากรใช้คำพูดและน้ำเสียงในการให้บริการด้วยความไพเราะและสุภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม. (๒๕๕๒)^{๑๔} ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ทรัพยากรในการบริหารจัดการ (Resources) ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกออกเป็น 4M โดย M แรก ได้แก่ บุคลากร (Man) มีการกำหนดนโยบายการบริหารงานให้บุคคลทุกคนต้องผ่านกระบวนการของการฝึกฝนทักษะความสามารถก่อนเริ่มงาน จึงจะมอบหมายงานที่มีลักษณะเหมาะสมกับทักษะที่มี

^{๑๒} สุดารัตน์ เหมาะสมาน, การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง.(วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๖๑).

^{๑๓} อุไรวรรณ เสี่ยงล้ำ และวีระวัฒน์ อุทัยรัตน์. รูปแบบการจัดการห้องสมุดดิจิทัลที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 2568, จาก: <https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=3936&context=educujournal>

^{๑๔} ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง และ อิมรอน มะลูลีม. กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซี โทคิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๕, จาก: <https://www.grad.vru.ac.th/download4/141.pdf>

ให้ตามหลักแนวคิดของ Max Weber (๑๙๗๘)^{๑๕} ทฤษฎีการจัดการ ตามระบบราชการ (Bureaucratic management) ที่องค์การควรจะถูกบริหารบนพื้นฐานของเหตุผลเปิดเผยได้โดยการแบ่งงานกันทำเฉพาะด้าน มีการส่งเสริมพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน ให้เกิดความเชี่ยวชาญอยู่ตลอดเวลา สร้างคนให้มีประสิทธิภาพ มีความพร้อมต่อการทำงานและการเรียนรู้งานใหม่ ๆ เพื่อให้ชิ้นงานที่ผลิตออกมามีคุณภาพ เป็นการบริหารคนให้มีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยด้านงบประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ จำนวนฐานข้อมูลออนไลน์มีเพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้า (ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย/วิจัย ThaiLIS, Thaijo, CU-eLibrary, Research Unit, Turnitin, e-Resources, e-Journals, UCTAL, TCI, PSRU IR) รองลงมา คือ เครือข่ายไร้สาย (Wireless LAN) สามารถเสนอแนะ/แนะนำสั่งซื้อทรัพยากรสารสนเทศได้ตามความต้องการ และจำนวนของทรัพยากรสารสนเทศมีเพียงพอให้บริการและสอดคล้องกับงบประมาณ และงบประมาณมีเพียงพอในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศออกให้บริการ สอดคล้องกับแนวคิดของ ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม (๒๕๕๒)^{๑๖} ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ทรัพยากรในการบริหารจัดการ (Resources) ได้แก่ วัสดุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกออกเป็น 4M โดย M ที่สอง ได้แก่ งบประมาณ (Money) มีการกำหนดแนวทางการบริหารการใช้จ่ายเงินหรือต้นทุนในการผลิตให้เป็นไปด้วยความประหยัดและคุ้มค่า เพื่อให้ได้ผลลัพธ์มากกว่าต้นทุนที่ตั้งไว้

ผลการวิจัยด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ อุณหภูมิของเครื่องปรับอากาศภายในห้องสมุดมีความเหมาะสม รองลงมา คือ แสงสว่างภายในห้องสมุดมีความสว่างเพียงพอ จำนวนเครื่องคอมพิวเตอร์สำหรับให้บริการสืบค้นเพียงพอ ความสะอาดของวัสดุอุปกรณ์ในการให้บริการมีความเหมาะสม และจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับนั่งอ่านหนังสือเพียงพอและเป็นสัดส่วน สอดคล้องกับแนวคิดของ ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม (๒๕๕๒)^{๑๗} ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ทรัพยากรในการบริหารจัดการ (Resources) ได้แก่ วัสดุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกออกเป็น 4M โดย M ที่สาม ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ (Material) โดยการกำหนดแนวทางการใช้งานเครื่องมือเป็นส่วนสำคัญของการผลิตออกมาให้มีคุณภาพ และผลิตได้ในระยะเวลาที่ผลการวิจัยด้านการจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ห้องสมุดมีพื้นที่เพื่อการเรียนรู้เป็นกลุ่มและการศึกษาแบบกลุ่ม รองลงมา คือ ห้องสมุดเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า การเรียนรู้ และการวิจัย มีพื้นที่ห้องสมุดที่สร้างแรงบันดาลใจในการศึกษาและการเรียนรู้ และห้องสมุดมีบริเวณพื้นที่เงียบสงบสำหรับการศึกษาค้นคว้า เฉพาะบุคคลและห้องสมุดมีความสะอาดสบายและสถานที่ตั้งมีความเหมาะสมน่าใช้บริการ สอดคล้องกับแนวคิด

^{๑๕} Weber, M, *Economy and society : An outline of interpretive sociology* (LA, California: University of California Press, 1978).

^{๑๖} ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง และ อิมรอน มะลูลีม. เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

^{๑๗} ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง และ อิมรอน มะลูลีม. เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

ของ ดอกจันทร์ คำมรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง, และ อิมรอน มะลูลีม. (๒๕๕๒)^{๑๔} ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับ ทรัพยากรในการบริหารจัดการ (Resources) ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงาน รวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหารสามารถแบ่งแยกออกเป็น 4M โดย M ที่สี่ ได้แก่ การจัดการ (Management) มีการกำหนดกลยุทธ์การบริหารงานที่คำนึงถึงปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร โดยทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาสและอุปสรรค ที่จะส่งผลกระทบต่อการบริหารงานอยู่ ตลอดเวลาเพื่อหลีกเลี่ยงและปรับเปลี่ยนแนวทางการบริหารให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและบริบทภายในและภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ซึ่งเป็นกลยุทธ์การบริหารที่มีความครอบคลุมการจัดการ 4M โดยใช้หลักการควบคุมเป็นส่วนสำคัญของการบริหารจึงจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ โดยที่ต้องควบคุมปริมาณงาน ควบคุมคุณภาพของงาน ควบคุมเวลาการ ทำงานของพนักงาน และควบคุมค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานต่าง ๆ เหล่านี้จะส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร และต้องสร้างจิตสำนึกกรีกองค์กรให้เกิดขึ้นกับพนักงานทุกคน รวมทั้งผู้บริหารด้วยกันที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการต่าง ๆ ที่จัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาองค์กร ให้มุ่งไปสู่ความเป็นเลิศในด้านการจัดการภายใน ได้แก่ การรักษามาตรฐานการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ การสร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยเกี่ยวกับการผลิตให้กับบุคลากรและการให้บริการลูกค้าที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน

๒. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผลการวิจัยพบว่า เพศ อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ความถี่ในการเข้าใช้ห้องสมุด ช่วงเวลาที่เข้าใช้ห้องสมุด มีระดับความคิดเห็นต่อด้านคอลเลกชันดิจิทัล ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ ด้านบริการสารสนเทศ ด้านผู้ใช้ ด้านเทคโนโลยี ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ส่วนสถานภาพ และสังกัดคณะ ไม่มีความแตกต่าง ส่วนผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (Coefficient of Determination) โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ วิธีแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) พบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ได้แก่ ๑) บุคลากร ๒) งบประมาณ ๓) วัสดุอุปกรณ์ และ ๔) การจัดการ ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ทั้ง ๕ ด้าน ได้ค่า Adjusted R Square = ๐.๙๙๕ หรือ ๙๙.๕๐% อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านบริการสารสนเทศ (Beta = ๐.๖๙๑) รองลงมา คือ ด้านผู้ใช้ (Beta = ๐.๖๑๐) ด้านเทคโนโลยี (Beta = ๐.๕๙๒) ด้านกระบวนการจัดเก็บสารสนเทศ (Beta = ๐.๕๓๗) และด้านคอลเลกชันดิจิทัล (Beta = ๐.๕๑๑) ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา วงศ์มาน (๒๕๕๘) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความต้องการสารสนเทศดิจิทัลของผู้ใช้บริการสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง โดยทำการเปรียบเทียบความต้องการสารสนเทศดิจิทัลของผู้ใช้บริการและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสภาพแวดล้อมกับความต้องการสารสนเทศดิจิทัลของผู้ใช้บริการ ผลการวิจัยพบว่า แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และปัจจัยสภาพแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับความต้องการสารสนเทศดิจิทัลในทิศทางเดียวกัน

^{๑๔} ดอกจันทร์ คำมรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง และ อิมรอน มะลูลีม. เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

๓. แนวทางการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงครามให้ประสบผลสำเร็จ

ผลการวิจัยพบว่า มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้ มีการจัดสัมมนาวิชาการเทคโนโลยีห้องสมุดดิจิทัล ๔.๐ เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในห้องสมุดยุค ๔.๐ มีการพัฒนาระบบ PSRU-LIB Line Bot โดยใช้ LINE Bot API เพื่อให้บริการร่วมกับระบบห้องสมุดอัตโนมัติ WALAI AutoLib เพื่อให้ระบบดังกล่าวสามารถอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การได้รับการประเมิน “สำนักงานสีเขียว” ระดับประเทศ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศได้รับการประเมิน “สำนักงานสีเขียว (Green Office)” ระดับประเทศ ประจำปี ๒๕๖๗ ในระดับ “ดีเยี่ยม” (G-ทอง) ซึ่งสะท้อนถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพและสิ่งแวดล้อม เพื่อการให้บริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการในยุคดิจิทัลเป็นสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของลำพิง บัวจันอัฐ, (๒๕๖๒) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาห้องสมุดที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ พบว่า มีแนวทางในการพัฒนา ๘ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านโครงสร้างและการบริหารงาน ๒) ด้านงบประมาณและการเงิน ๓) ด้านบุคลากร ๔) ด้านทรัพยากรสารสนเทศ ๕) ด้านอาคารสถานที่และครุภัณฑ์ ๖) ด้านการบริการ ๗) ด้านความร่วมมือระหว่างห้องสมุด และ ๘) ด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัชนิกร พิมสาร (๒๕๖๖) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวปฏิบัติที่ดีการบริหารจัดการห้องสมุดประชาชนดีเด่นระดับประเทศ สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผลการวิจัยพบว่า ประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ด้านการบริหารจัดการ ผู้บริหารร่วมกับบุคลากร คณะกรรมการ ภาควิชาเครือข่าย ร่วมกันวางแผนการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับนโยบายจากต้นสังกัดและตามเกณฑ์มาตรฐานห้องสมุด มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารจัดการสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการเรียนรู้ การค้นคว้า สร้างแหล่งเรียนที่หลากหลายโดยร่วมกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมผ่านระบบเชื่อมโยงแหล่งการเรียนรู้และพัฒนาปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพ ๒) ด้านการบริการและกิจกรรม มีการออกแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้การบริการโดยผ่านสื่อที่หลากหลาย นำเทคโนโลยีมาใช้ในการทำข้อมูลสารสนเทศ การจัดเก็บ ค้นหา เผยแพร่และประชาสัมพันธ์ จัดหาสื่อต่างๆ กิจกรรมตามความต้องการของผู้รับบริการและสามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ๓) ด้านเทคโนโลยีวิจัยและนวัตกรรม ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรได้รับการพัฒนา ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมสร้างนวัตกรรมรูปแบบใหม่โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ ให้บริการเชิงรุกที่เข้าถึงประชาชนอย่างแท้จริง ๔) ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ห้องสมุดประชาชนมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกให้ทันสมัยในยุคปัจจุบัน สอดคล้องกับความต้องการของผู้รับบริการเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

๑. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยในครั้งนี้

จากผลการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม พบว่า

๑.๑ ด้านบุคลากร ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องบุคลากรมีความเสมอภาคในการให้บริการผู้ใช้ อย่างเท่าเทียมและบุคลากรใช้คำพูดและน้ำเสียงในการให้บริการด้วยความไพเราะและสุภาพที่มากขึ้น

๑.๒ ด้านงบประมาณ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องงบประมาณมีเพียงพอในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศออกให้บริการที่มากขึ้น

๑.๓ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องจำนวนโต๊ะ เก้าอี้ สำหรับนั่งอ่านหนังสือเพียงพอและเป็นสัดส่วนที่มากขึ้น

๑.๔ ด้านการจัดการ ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนเรื่องห้องสมุดมีบริเวณพื้นที่เงียบสงบสำหรับการศึกษาค้นคว้าเฉพาะบุคคลและห้องสมุดมีความสะดวกสบายและสถานที่ตั้งมีความเหมาะสม่าใช้บริการที่มากขึ้น

๒. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๒.๑ ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะการใช้ AI และ Machine Learning เพื่อนำมาช่วยในการจัดหมวดหมู่เนื้อหา การค้นหาข้อมูล และการแนะนำหนังสือ ตลอดจนการทำงานร่วมกับแหล่งข้อมูลภายนอก ที่มีการเชื่อมต่อกับฐานข้อมูลออนไลน์ และเครือข่ายห้องสมุดอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ได้อย่างครบถ้วน

๒.๒ ควรมีการศึกษาวิจัยและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านการประเมินผลที่มีการประเมินผลของห้องสมุดดิจิทัลที่พัฒนาแล้วเพื่อหาข้อบกพร่องและการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ :

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, ๒๕๕๙.

กาญจนา วงศ์มาน. การพัฒนาห้องสมุดดิจิทัลนฏดุริยางคศิลป์ไทยของวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๘.

ดอกจันทร์ คำมีรัตน์, บุญทัน ดอกไธสง และอิมรอน มะลูลีม. กลยุทธ์ในการบริหารของบริษัท เอ็นอีซี

โทคิน อิเล็กทรอนิกส์ (ประเทศไทย) จำกัด. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ มิถุนายน ๒๕๖๕,

จาก: <https://www.grad.vru.ac.th/download4/141.pdf>

เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. การศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตระดับ

ปริญญาตรี ในโครงการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาครูในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูงชายแดนไทย-เมียนมา ด้านจังหวัดตาก คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๘,

จาก: https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/100672

น้ำทิพย์ วิภาวิน. ห้องสมุดดิจิทัล. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์, ๒๕๔๗.

ประภาส พาวินันท์. การบริหารจัดการห้องสมุดในยุคดิจิทัล. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๖.

- มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๗** สำนัก
วิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, ๒๕๖๗.
- มัลลิกา ทองเอม. **แนวทางการพัฒนาห้องสมุดที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชรแม่สอด**.
กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, ๒๕๕๙.
- รัชนิกร พิมสาร. **แนวปฏิบัติที่ดีการบริหารจัดการห้องสมุดประชาชนดีเด่นระดับประเทศ สังกัด
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๘,
จาก: https://so04.tci-thaijo.org/index.php/social_crru/article/view/265156
- ลำพึง บัวจันอัฐ. **แนวทางการพัฒนาห้องสมุดที่พึงประสงค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ**.
[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๘, จาก:
<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/sskrujournal/article/view/250054>
- สุดารัตน์ เหมาะสมาน. **การศึกษาทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา).
จันทบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๖๑.
- อุไรวรรณ เสียงล้ำ และวีระวัฒน์ อุทัยรัตน์. **รูปแบบการจัดการห้องสมุดดิจิทัลที่มีประสิทธิผลสำหรับ
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๕๖๘, จาก:
<https://digital.car.chula.ac.th/cgi/viewcontent.cgi?article=3936&context=educujournal>
- Best, J. W. **Research in Education**. 2nd ed. Englewood Cliffs, N.J: Prentice-Hall, 1970.
- Cronbach, L. J. **Essentials of psychological testing**. 5th ed. New York: HarperCollins, 1990.
- George, J. M. and Jones, G. R. **Contemporary management**. 11th ed. New York:
McGraw-Hill Education, 2020.
- Gonçalves, M. A., et al. **Streams, structures, spaces, scenarios, societies (5S): A formal
model for digital libraries**. ACM Transactions on Information Systems (TOIS).
[Online]. Retrieved 2025 , from: <https://doi.org/10.1145/984321.984325>
- McLuhan, M. **Understanding media : The extensions of man**. New York, NY:
McGraw-Hill, 1964.
- Weber, M. **Economy and society : An outline of interpretive sociology**. LA, California:
University of California Press, 1978.
- Yamane, T. **Statistics : An Introductory Analysis** .3rd ed. New York: Harper & Row, 1973.

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แหล่งมรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรม

Naradhip Centre for Research in Social Sciences : Linguistic and Cultural Heritage Site

อุดมพร เข้มเฉลิม^๑

Udomporn Khemchalerm

Received: 30 April 2026

Revised: 17 June 2026

Accepted: 24 June 2026

บทคัดย่อ

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดตั้งขึ้นเพื่อเทิดพระเกียรติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนักการละครที่ยิ่งใหญ่ของชาติ โดยเฉพาะละครร้อง ได้ทรงสร้างสรรค์ผลงานละครไว้เป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติจำนวนมาก และศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในฐานะที่ทรงเป็นบุคคลสำคัญของชาติทรงเป็นทั้งนักปราชญ์ นักการปกครอง นักการทูต นักอักษรศาสตร์ และนักประพันธ์ ทรงมีพระเกียรติประวัติและผลงานอันเป็นที่ประจักษ์และยอมรับในระดับนานาชาติ ซึ่งทนายได้ประทานให้เป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติ รวมถึงมีหน้าที่ในการรวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์ และให้บริการหนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคมศาสตร์

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ นอกจากให้บริการทรัพยากรสารสนเทศทางด้านสังคมศาสตร์แล้วยังมีหนังสือหมวดสังคมศาสตร์มากที่สุด พบว่าในหมวดดังกล่าวนี้มีหนังสือเกี่ยวกับกฎหมายเป็นส่วนใหญ่ มีตำรากฎหมายฉบับหายากต่าง ๆ เหมาะกับนักวิจัยและนักค้นคว้าที่ต้องการศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์กฎหมายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รองลงมาคือ หมวดศาสนา หมวดประวัติศาสตร์ และหมวดวรรณคดี ซึ่งในแต่ละหมวดมีเอกสารและสิ่งพิมพ์ที่มีคุณค่าและหาได้ยากยิ่ง

การศึกษาพระประวัติในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ผู้ทรงเป็นพระบิดาแห่งการละครของไทย ได้นิพนธ์บทละครร้องไว้มากมายนับร้อยเรื่อง และศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ ทรงเคยเป็นนายกราชบัณฑิตยสถาน และสยามสมาคม ทรงนิพนธ์หนังสือตำราทางภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และอื่น ๆ ไว้อย่างมากมาย ตลอดช่วงพระชนม์ชีพของพระองค์ได้ทรงสะสมหนังสือตำราต่าง ๆ เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ ทนายได้ประทานหนังสือส่วนพระองค์เหล่านี้ให้แก่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร เพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า จึงกล่าวได้ว่า ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นแหล่งมรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอดให้คงอยู่สืบไป

^๑ บรรณารักษ์ชำนาญการ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม อีเมล oo_doan7@hotmail.com
Librarian Professional Level, Naradhip Centre for Research in Social Sciences, Fine Art Department, Ministry of Culture
E-mail: oo_doan7@hotmail.com

คำสำคัญ : ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์, พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, แหล่งสารสนเทศทางสังคมศาสตร์

Abstract

Naradhip Centre for Research in Social Sciences is an agency under the supervision of National Library of Thailand, Fine Arts Department. It was established to honor Prince Naradhip Prabandhabongse in his capacity as a great dramatist of the nation, particularly in the genre of sung drama (lakhon rong), who created a vast legacy of theatrical works as part of the nation's intellectual heritage. It was also established to honor Major General H.R.H. Prince Wan Waithayakon, Kromamun Naradhip Bongsprabandh , in their capacities as eminent figures of the nation, being scholars, statesmen, diplomats, philologists, and literary authors whose distinguished records and works are internationally recognized, and whose collections have been donated by their descendants to the National Library of Thailand. The Centre is also responsible for collecting, organizing, preserving, and providing access to books, printed materials, and electronic resources related to the social sciences.

In addition to providing social sciences information resources, Naradhip Centre for Research in Social Sciences holds the largest collection in the social sciences category. Within this category, the majority of materials are related to law, including various rare legal texts suitable for researchers and scholars seeking to study the history of law from the past to the present. A survey reveals that the next largest collections are in the categories of religion, history, and literature, each of which contains valuable and exceptionally rare documents and publications.

A study of the biography of Prince Naradhip Prabandhabongse reveals that he was the Father of Thai sung drama, having composed hundreds of sung drama works. As for Professor Major General H.R.H. Prince Wan Waithayakon, Kromamun Naradhip Bongsprabandh, he was a distinguished philologist who served as President of the Royal Institute of Thailand and the Siam Society. He authored numerous works on linguistics, history, and other subjects. Throughout his lifetime, he accumulated an extensive personal collection of books and texts, which upon his passing, his descendants donated to National Library of Thailand, Fine Arts Department, to serve as a centre for academic research and study. It can therefore be concluded that Naradhip Centre for Research in Social Sciences is a repository of linguistic and cultural intellectual heritage worthy of preservation and further development for future generations.

Keywords: Naradhip Centre for Research in Social Sciences, His Royal Highness Prince Naradhip Prabandhabongse, H.R.H. Prince Wan Waithayakon, Kromamun Naradhip Bongsprabandh, Social Sciences Information Sources

บทนำ

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นหน่วยงานหนึ่งที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ซึ่งมีภาระหน้าที่ในการรวบรวม จัดเก็บ อนุรักษ์หนังสือ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องด้านสังคมศาสตร์ไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนให้บริการการอ่าน ศึกษา ค้นคว้า และวิจัย เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและการศึกษาตามอัธยาศัยของนักเรียน นิสิต นักศึกษา นักวิชาการ และประชาชน

หอสมุดแห่งชาติได้รับการสถาปนาขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๘ โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมหอสมุดหลวง ๓ แห่ง ได้แก่ หอพระมณเฑียรธรรม หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธสาสนะสังกะเข้าด้วยกันเป็น “หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร”^๒ ตั้งอยู่ที่ศาลาสหทัยสมาคมในพระบรมมหาราชวัง ต่อมาได้ย้ายมาตึกถาวรวัตถุ จากนั้นได้เปลี่ยนมาเป็นหอสมุดแห่งชาติในปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้หอสมุดแห่งชาติจึงนับได้ว่ามีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน และได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์มาตลอดทุกยุคสมัย หอสมุดแห่งชาติจึงเป็นแหล่งรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ รวมถึงสรรพคำต่าง ๆ อันเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติไว้อย่างมากมาย รวมทั้งหนังสือหายากทรงคุณค่าเป็นแหล่งปฐมภูมิทางด้านประวัติศาสตร์

ต่อมาหอสมุดแห่งชาติได้มีการจัดห้องหนังสือหายาก รวมถึงห้องสมุดอนุสรณ์เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระบรมวงศานุวงศ์และบุคคลสำคัญที่ได้อุทิศมอบหนังสือให้แก่หอสมุดแห่งชาติ เช่น หอสมุดดำรงราชานุภาพ ห้องสมุดอนุมาณราชชน รวมทั้งศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : ประวัติและความเป็นมา

การริเริ่มจัดตั้งศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ โดยกรมศิลปากร ร่วมมือกับราชสกุลวรวรรณ โดยหม่อมราชวงศ์วิวรรณ ววรรณ ธิตาโนพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ธนาคารกรุงเทพ และคุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติในเวลานั้น ได้ร่วมปรึกษารื้อฟื้นและตกลงกันว่า กรมศิลปากร โดยหอสมุดแห่งชาติรับเป็นผู้ดำเนินการจัดหาสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ โดยหม่อมราชวงศ์ วิวรรณ ววรรณ เศรษฐบุตร จะเป็นผู้อุปถัมภ์และของที่ระลึกส่วนพระองค์ให้แก่ศูนย์นราธิปฯ และได้ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งภายในอาคารถาวรวัตถุ (ถนนหน้าพระธาตุ สนามหลวง) เป็นที่ทำการของศูนย์นราธิปฯ ทั้งนี้

^๒กรมศิลปากร. หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๔๓) ๕๑.

ได้ดำเนินการปรับปรุงพื้นที่แล้วเสร็จเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๑^๓

วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศูนย์นราธิบเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือ

1. เพื่อเทิดพระเกียรติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนักการละครที่ยิ่งใหญ่ของชาติ โดยเฉพาะละครร้อง ทรงเป็นผู้ริเริ่มปรับปรุงละครแบบสมัยใหม่ขึ้นใช้ในประเทศไทย และยังได้ทรงสร้างสรรค์งานละครไว้เป็นมรดกภูมิปัญญาของชาติจำนวนมาก
2. เพื่อเทิดพระเกียรติศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในฐานะที่ทรงเป็นบุคคลสำคัญของชาติ ทรงเป็นทั้งนักปราชญ์ นักการปกครอง นักการทูต นักอักษรศาสตร์ และนักประพันธ์ ทรงมีพระเกียรติประวัติและผลงานเป็นที่ประจักษ์ และยอมรับในระดับนานาชาติ
3. เพื่อเก็บรวบรวมของที่ระลึก และหนังสือส่วนพระองค์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งทายาทได้ประทานให้เป็นสมบัติของหอสมุดแห่งชาติ
4. เพื่อเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าทรัพยากรสารสนเทศทางด้านสังคมศาสตร์

ภาพที่ ๑ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานเปิดศูนย์นราธิบเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๒

ภาพที่ ๒ คณะผู้บริหารและคณะทำงานร่วมกันปรึกษาหารือการดำเนินงานจัดตั้งศูนย์นราธิบเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

^๓ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๑๐๐ ปี พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๔, (กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔) ๙๙-๑๐๐.

การจัดหาหนังสือของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เบื้องต้นกรมศิลปากรได้รับมอบหนังสือ ส่วนพระองค์ของศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ จากหม่อมราชวงศ์วิวัฒน วรวรรณ เศรษฐบุตร ทายาท จำนวนทั้งสิ้นกว่า ๕,๐๐๐ รายการ เป็นหนังสือและสิ่งพิมพ์ที่นับว่ามีคุณค่าอย่างยิ่ง นอกจากงานนิพนธ์และหนังสือส่วนพระองค์ของศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ ประพันธ์แล้ว ยังได้รับมอบบทละครซึ่งเป็นพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ หนังสือที่ได้รับมอบส่วนใหญ่ล้วนเป็นหนังสือหายากที่เกี่ยวข้องกับประเทศไทย ทั้งหนังสือภาษาไทยและหนังสือ ภาษาต่างประเทศ นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ สถาบัน และบุคคลต่างๆ ที่เคยเกี่ยวข้อง กับศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และเห็นคุณค่าในการดำเนินงานของศูนย์ นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มอบหนังสือให้อีกเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ราชบัณฑิตยสถาน วิทยาลัยป้องกัน ราชอาณาจักร สำนักงานสถิติแห่งชาติสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วิทยาลัยกรุงเทพ จอมพลถนอม กิตติขจร อดีตนายกรัฐมนตรีนายจ่านงค์ ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต รวมถึงสมาชิกในราชสกุลวรวรรณ โดยเฉพาะ ศาสตราจารย์บุญชนะ อุตถากร อดีตเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา ที่ได้กรุณามอบหนังสือในห้องสมุด ส่วนตัว และบริจาคครุภัณฑ์ให้แก่ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์อีกด้วย หนังสือและเอกสารต่าง ๆ ที่ได้รับมานั้น หอสมุดแห่งชาติได้ดำเนินการส่งมอบเข้าซื้อราและแมลง ซึ่งได้รับความร่วมมือจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หลังจากนั้นส่งเล่มที่ชำรุดให้แก่งานซ่อมและบูรณะหนังสือของหอสมุดแห่งชาติจึงดำเนินการจัดหมู่และทำ บัตรรายการเพื่อเตรียมพร้อมในการเปิดและให้บริการต่อไป เมื่อการเตรียมการจัดตั้งศูนย์นราธิปฯ สำเร็จพร้อมที่จะ เปิดให้บริการแก่ประชาชนทั่วไปได้แล้ว กรมศิลปากรก็ได้กราบบังคมทูลอัญเชิญสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรม สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ มาทรงเป็นประธานในพิธีเปิดศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัย ทางสังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๖๒^๔ ต่อมาศูนย์นราธิปฯ ได้ย้ายที่ทำการไปอยู่ยังอาคาร ราชบัณฑิตยสถาน (หลังเดิม) ซึ่งเป็นอาคาร ๒ ชั้น อยู่ด้านหลังอาคารถาวรวัตถุ และได้ดำเนินการปรับปรุงเป็น อาคาร ๓ ชั้น แล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๕๖๑ เปิดให้บริการสืบมาจนถึงปัจจุบัน

^๔ ทรงวิทย์ แก้วศรี, บรรณธิการ, *บรรณานุกรมของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เล่ม ๑* (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๖๒) ๓.

พระประวัติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

ภาพที่ ๓ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและเจ้าจอมมารดาเขียน ประสูติเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๐๔ ทรงมีพระนามเมื่อแรกประสูติว่า พระองค์เจ้าวรรรณนฤนาท ทรงได้รับการศึกษาทางด้านอักษรศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาบาลี ไวยากรณ์ไทย และภาษาอังกฤษ ได้ทรงเริ่มรับราชการครั้งแรกในหอรัษฎากรพิพัฒน์ ตำแหน่งพนักงานการเงินแผ่นดิน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ ใน พ.ศ. ๒๔๓๒

พ.ศ. ๒๔๓๓ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตราพระราชบัญญัติธรรมนูญหน้าที่ราชการ กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ ยกกรมพระคลังมหาสมบัติเป็นกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ อยู่ในบังคับบัญชาของเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ โดยมีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมพระจักรพรรดิพงศ์ อธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดี และพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ รองอธิบดีกรมพระคลังมหาสมบัติ ทรงดำรงตำแหน่งรองเสนาบดี พ.ศ. ๒๔๓๔ ทรงเป็นสภานายกของหอพระสมุดวชิรญาณ

ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๖๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงนิพนธ์บทละครร้องมากมายนับร้อยเรื่อง ทรงพัฒนาปรับปรุงจากการแสดงละครไทยผสมรวมกับการแสดงแบบตะวันตก กลายเป็นละครร้องรูปแบบหนึ่งเกิดขึ้นเรียกว่า ละครปริตาลัย ผู้แสดงเป็นผู้หญิงล้วน ๆ เป็นละครร้องเพลงไทย ซึ่งมีฉบับให้ค้นได้ที่หอสมุดแห่งชาติ ปรากฏนามปากกาที่ทรงใช้คือ ประเสริฐอักษร พระศรี หมากพญา และอ้ายไม้ หรือมิสเตอร์ไม้ ละครปริตาลัยเป็นตัวอย่างให้เกิดคณะละครหลายโรง ได้แก่ ละครปราโมทย์เมือง ละครบรรเทิงไทย ละครวิไลกรุง ละครไฉนเวียง เป็นต้น จึงนับได้ว่าละครพวกหลังนี้มีละครปริตาลัยเป็นต้นแบบ คนทั้งหลายจึงยกย่องถวายพระเกียรติพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ว่าทรงเป็น พระบรมครูแห่งละครร้อง

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงมีพระอัยยาศัยโอบอ้อมอารี ทรงอุทิศประโยชน์ส่วนพระองค์เพื่ออำนวยการประโยชน์ส่วนรวมอยู่เสมอ ในบ้านปลายพระชนม์ชีพพระองค์ได้เสด็จไปประทับที่ตำบล

ชะอำ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี และได้ทรงรับตำแหน่งผู้ใหญ่วัยบ้านของตำบลนั้น และสิ้นพระชนม์ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๔ ณ วังวราราม ทรงเป็นต้นราชสกุล วราราม^๕

พระประวัติศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

ภาพที่ ๔ ศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พระนามเดิมว่า หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรเป็นพระโอรสในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และหม่อมหลวงถ้วนศรี (สกุลเดิม มนตรีกุล) ประสูติเมื่อวันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๔ ณ วังถนนแพร่งภูธร ถนนตะนาว เขตพระนคร ทรงเข้ารับการศึกษาระดับชั้นต้นที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย และโรงเรียนราชวิทยาลัย ทรงได้รับพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษา ณ โรงเรียนมาร์ลเบอโรคอลเลจ (Marlborough Collage) ทรงศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด ประเทศอังกฤษ ทรงได้รับปริญญาตรีเกียรตินิยมอันดับ ๒ สาขาประวัติศาสตร์

พ.ศ. ๒๔๕๘ เสด็จไปทรงศึกษาวิชารัฐศาสตร์การทูต ณ Ecole Libre des Sciences Politiques ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

พ.ศ. ๒๔๗๐ ทรงสำเร็จศึกษาระดับปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด เนื่องด้วยพระปรีชาสามารถมหาวิทยาลัยหลายแห่งได้ถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ได้แก่ ปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยโคลอมเบีย มหาวิทยาลัยนิวยอร์ก มหาวิทยาลัยแฟร์ลีดิกินสัน และปริญญาบัตรกิตติมศักดิ์จากวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

พ.ศ. ๒๔๘๗ ทรงได้รับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๙๖ ทรงได้รับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. ๒๕๑๕ ทรงได้รับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ทางด้านวารสาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^๕ เฟลินพิศ กำราญ และเนียนศิริ ตาละลักษณ์, พระประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ (กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์, ๒๕๒๒) ๓-๔.

ในขณะที่พระองค์ทรงศึกษาอยู่ที่ประเทศอังกฤษ (พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๖๒) ได้ทรงเข้ารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศในตำแหน่งนักเรียนช่วยทูต ประจำสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษ และรับหน้าที่เลขานุการคณะทูตไทยในที่ประชุมสันติภาพหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๔๖๓ เสด็จกลับมารับราชการที่กระทรวงการต่างประเทศ ในครั้งนี้ได้ทรงนำเสนอสัญญาแวร์ซายเข้ามาด้วย เนื่องจากขณะนั้นรัฐบาลเยอรมันได้รับเงินของรัฐบาลไทยซึ่งฝากอยู่ที่ธนาคารในประเทศเยอรมัน บัญชีที่มีเงินฝากมาก คือ บัญชีของกรมรถไฟ รัฐบาลไทยต้องการได้เงินคืน แต่รัฐบาลเยอรมันอ้างว่าไทยเป็นประเทศคู่สงครามกับเยอรมัน รัฐบาลเยอรมันจึงสามารถได้เงินได้ตามกฎหมายระหว่างประเทศ ด้วยพระปรีชาสามารถทรงเจรจาให้ประเทศไทยได้รับเงินคืนจากรัฐบาลเยอรมันได้สำเร็จ และนำประโยชน์กลับคืนสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก

พ.ศ. ๒๔๖๗ ทรงดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ ในระหว่างนี้ได้ทรงมีส่วนร่วมในการแก้ไขสัญญาทางไมตรีและการค้าระหว่างประเทศ ทรงเป็นหัวหน้าคณะทูตไทยในการเจรจาทำอนุสัญญาว่าด้วยอินโดจีน ผลสำเร็จจากการเจรจาทำให้น่านน้ำโขงกลายเป็นแม่น้ำพรมแดนระหว่างประเทศ

พ.ศ. ๒๔๖๙ ทรงดำรงตำแหน่งอัครราชทูตไทยประจำประเทศอังกฤษ เนเธอร์แลนด์ และเบลเยียมในเวลาเดียวกัน

พ.ศ. ๒๔๗๔ เมื่อเสด็จกลับประเทศไทย ทรงได้รับการแต่งตั้งเป็น ศาสตราจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๔๗๕ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ทรงดำรงตำแหน่งที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี และกระทรวงการต่างประเทศ ได้ประทานข้อปรึกษาเพื่อวางรากฐานระบบประชาธิปไตย

พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วย ราชบัณฑิตยสถานขึ้นทรงดำรงตำแหน่งนายก ราชบัณฑิตยสถานพระองค์แรก นอกจากนี้ทรงตำแหน่งศาสตราจารย์ทางกฎหมายระหว่างประเทศที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อีกด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๐ ในรัชสมัยรัชกาลที่ ๘ ทรงเป็นผู้แทนเจรจาแก้ไขสนธิสัญญากับนานาชาติตั้งแต่แรกเริ่มจนเป็นผลสำเร็จสมบูรณ์ ครั้น พ.ศ. ๒๔๘๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร

พ.ศ. ๒๔๘๔-๒๔๘๗ ระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่นได้เคลื่อนทัพผ่านประเทศไทยไปยังรัฐพม่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร ได้ประทานข้อปรึกษาแก่รัฐบาลไทยเพื่อช่วยเหลือประชาชนและประเทศชาติให้พ้นจากการยึดครองของกองทัพญี่ปุ่นอีกด้วย

พ.ศ. ๒๔๘๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร

พ.ศ. ๒๔๘๘ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง รัฐบาลได้มอบหมายให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร เป็นผู้แทนไทยในการเจรจาเข้าเป็นสมาชิกแห่งสหประชาชาติเป็นลำดับที่ ๕๖ เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

ในรัชกาลที่ ๙ พ.ศ. ๒๔๙๐ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน

พ.ศ. ๒๔๙๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์

พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้รับพระราชทานยศทหารเป็น พลตรี นายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็ก รักษาพระองค์ และราชองครักษ์พิเศษ

พ.ศ. ๒๔๙๖-๒๔๙๗ ทรงมีส่วนร่วมในการก่อตั้งองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEATO) หรือ ส.ป.อ. เพื่อให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พ้นจากภัยคุกคามโดยเฉพาะจากสหภาพโซเวียต มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้แก่ อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส ฟิลิปปินส์ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ ปากีสถาน^๖

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงปฏิบัติภารกิจของประเทศที่สำคัญในด้านอื่น ๆ อีก นานัปการ เช่น ทรงดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ทรงวางรูปแบบของข้าราชการพลเรือน ทรงจัดตั้งสำนักงาน สถิติแห่งชาติ ทรงเป็นประธานจัดตั้งสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายกราชบัณฑิตยสถาน นายกสยามสมาคม ทรงเป็นประธานสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ รวมทั้งได้ทรงก่อตั้ง หนังสือพิมพ์ประชาชาติ

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๕ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๙ พระชันษา ๘๕ ปี องค์การ การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ประกาศถวายพระ เกียรติคุณในฐานะ Great Diplomat และ Great Scholar เนื่องในวันประสูติครบ ๑๐๐ ปี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงพระปรีชาสามารถมาก ทรงประกอบพระกรณียกิจซึ่ง สร้างประโยชน์อย่างเอนกอนันต์ให้แก่ประเทศชาติ และได้ทรงงานสำคัญถึง ๕ แผ่นดิน ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ และนักการทูตที่ยิ่งใหญ่และเป็นที่ประจักษ์ต่อสายตานานาชาติ เมื่อสิ้นพระชนม์ลง ท่านผู้หญิงวิวรรธ วรรณธิดาได้ประทานหนังสือส่วนพระองค์ของพระบิดาให้แก่หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดตั้งเป็นศูนย์นราธิปเพื่อ การวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อเทิดพระเกียรติพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และเพื่อเป็นแหล่ง ศึกษาค้นคว้าและวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์

บทความเรื่องชีวิตส่วนพระองค์ของเสด็จในกรมฯ เขียนโดย หม่อมราชวงศ์วิวรรธ วรรณธิดา ในนิตยสาร ศิลปการ ฉบับพิเศษ ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๔ กันยายน ๒๕๒๒ ได้กล่าวถึงความสำคัญของหนังสือส่วนพระองค์ในพระเจ้า วรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ดังความว่า

....ท้ายที่สุด ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวถึงสิ่งที่น่าสนใจและเป็นสิ่งที่โปรดที่สุดใน พระชนม์ชีพของท่านพ่อ นั่นคือการทรงอักษร ทั้งนี้จะได้เรียกว่า “การทรงอักษรและตำรับตำราคือ ที่อยู่อันแท้จริงของพระทัยท่านตลอดมา” หนังสือที่ทรงอ่านเป็นประจำ ได้แก่ วรรณคดีเก่า ๆ เช่น สมุทโฆษคำฉันท์ เทคนิคมหาชาติคำหลวง ลิลิตพระลอ และไตรภูมิพระร่วง หนังสือที่ทรงขาดไม่ได้ คือ พจนานุกรมบาลีและสันสกฤต หนังสือเหล่านี้ท่านทรงอ่าน ทรงศึกษาค้นคว้าเพื่อทรงคิดค้นพ ท์ใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา และโปรดที่จะทรงตั้งชื่อให้บุคคลหรือสถาบันที่มีผู้มาทูลขออยู่เนือง ๆ พระนิพนธ์ส่วนใหญ่เป็นงานเกี่ยวกับการทูต ภาษา และวรรณคดีไทย ขณะที่ท่านพ่อทรงอักษรอยู่นั้น

^๖ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, เรื่องเดิม, ๔-๗.

จะมีตำราตำราพจนานุกรมต่าง ๆ ตั้งอยู่เต็มห้อง และไม่โปรดให้ใครแตะต้องหนังสือเหล่านี้โดยเด็ดขาด

ฉะนั้น จึงเป็นที่ทราบกันดีว่า ท่านพ่อทรงใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางหนังสือตำราตำรามาโดยตลอด ไม่มีสมบัติใดที่ท่านทรงรักเท่ากับหนังสือที่ทรงสะสมไว้ตั้งแต่ทรงเป็นนักเรียนจนสิ้นพระชนม์ ข้าพเจ้าพิจารณาว่า ไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะกลายเป็นที่ระลึกถึงพระองค์ท่านได้สมพระทัยเท่ากับการมอบหนังสือเหล่านี้ให้แก่กรมศิลปากรจัดตั้งเป็น “ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์” เพราะนอกจากจะเป็นอนุสรณ์เผยแพร่พระเกียรติคุณของพระองค์ท่านแล้ว ยังเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าของบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวางอีกด้วย

ข้าพเจ้าเชื่อว่า หากท่านพ่อจะทรงหยั่งทราบด้วยพระญาณวิไลใด ๆ ก็คงจะชื่นชมโสมนัสและประทานพรให้ “ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์” ได้เป็นสถาบันอันมั่นคงสถาพร เพื่ออำนวยประโยชน์ทางวิชาความรู้แก่บุคคลผู้สนใจสืบไปชั่วกาลนานเทอญ”^๗

จากที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มิได้เป็นเพียงแหล่งบริการศึกษาค้นคว้าความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น หากเป็นแหล่งสร้างสรรค์มรดกภูมิปัญญาอันมีค่ายิ่งแห่งหนึ่งของชาติ

ทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ในบรรดาผู้รู้ได้แบ่งวิชาในโลกนี้ออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

๑. มนุษยศาสตร์ หรือมนุษยศึกษา (Humanities) ได้แก่ ภาษา วรรณคดี ปรัชญา ศิลปะ

๒. วิทยาศาสตร์ (Sciences) หมายถึง ความรู้แห่งข้อเท็จจริงและกฎต่าง ๆ อันมีรากฐานมาจากการสังเกต พิสูจน์พิจารณา แล้วนำมาจัดเป็นระบบอันมีระเบียบ วิทยาศาสตร์แบ่งออกเป็น ๒ สาขา คือ วิทยาศาสตร์บริสุทธิ์ ได้แก่ ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ รวมทั้งดาราศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ได้แก่ เกษตรศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์

๓. สังคมศาสตร์ (Social Sciences) คือ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประชาชน พลเมือง ชนบประเพณีวิถีชีวิตของผู้คนเหล่านั้นในการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ หรืออีกนัยหนึ่ง สังคมศาสตร์ คือ สาขาวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ ความสัมพันธ์ทางสังคม โครงสร้างชุมชน และวัฒนธรรม โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อทำความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างไรและสร้างสังคมให้ดีขึ้นได้อย่างไร^๘

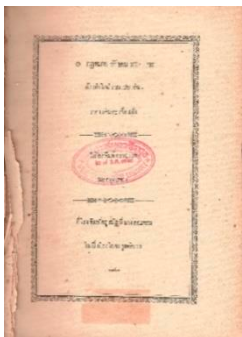
ส่วนทางด้านบรรณารักษศาสตร์โดยทั่วไปนั้น จัดแบ่งวิชาสังคมศาสตร์ออกเป็นสถิติ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ

ทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย หนังสือทางด้านสังคมศาสตร์ทั้งหนังสือหายาก และหนังสือทั่วไป บทละครพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ พระนิพนธ์ในศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ หนังสือที่เกี่ยวกับบุคคลในราชสกุลวรวรรธน์ ปัจจุบันศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์มีหนังสือและสิ่งพิมพ์ให้บริการจำนวนทั้งสิ้น ๑๖,๓๖๑ เล่ม มีการจัดหมวดหมู่ด้วยระบบทศนิยมดิวอี้

^๗ วิวรรณ เสถียรสุด, ม.ร.ว., “ชีวิตส่วนพระองค์ของเสด็จในกรมฯ,” ศิลปการ. ๒๓, ๔ (กันยายน ๒๕๒๒): ๖๓-๖๔.

^๘ ฉุน ประภาวิวัฒน์, “ขอบข่ายของสังคมศาสตร์,” ศิลปการ. ๒๓, ๔ (กันยายน ๒๕๒๒): ๘-๙.

จากการสำรวจหนังสือของศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พบว่าส่วนใหญ่จะเป็นหนังสือที่อยู่ในหมวดสังคมศาสตร์ รองลงมาคือ หมวดศาสนา หมวดประวัติศาสตร์ และหมวดวรรณคดี

ภาพที่ ๕ หนังสือเรื่องกฎหมายลักษณะทาสทั้งเก้าไหม

หนังสือหมวดสังคมศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดในศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือ หนังสือเรื่องกฎหมายลักษณะทาสทั้งเก้าไหม พิมพ์ที่โรงพิมพ์หมอบลัดตั้งอยู่ที่บางคอแหลม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ รวมทั้งตำรากฎหมายฉบับต่าง ๆ เป็นเนื้อหาที่มีมากที่สุดในหมวดสังคมศาสตร์ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการด้านนิติศาสตร์และกฎหมายในประเทศไทย โดยเฉพาะตำรากฎหมายที่แต่งขึ้นโดย ศาสตราจารย์เอนกต์ นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานการศึกษากฎหมายสมัยใหม่ในประเทศไทย และศาสตราจารย์หยุด แสงอุทัย ผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างและตรวจชำระกฎหมายหลัก เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ท่านเป็นผู้ที่มีบทบาทสูงยิ่งในการร่างกฎหมายสำคัญหลายฉบับของประเทศ เป็นสิ่งพิมพ์ที่เหมาะสมกับนักวิจัยและนักค้นคว้าเรื่องราวประวัติศาสตร์กฎหมายตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีหนังสือรายงานสถิติ สิ่งพิมพ์ รายงานประจำปีของรัฐบาลจำนวนมากที่นับเป็นเอกสารอ้างอิงหรือหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์อีกด้วย หนังสือหมวดศาสนา ในยุคระยะแรกเริ่มกิจการพิมพ์ในประเทศไทย ริเริ่มโดยพวกมิชชันนารีที่เข้ามาเผยแพร่คริสต์ศาสนา เพื่อแจกหนังสือคัมภีร์ หนังสือคำสอนต่าง ๆ หนังสือที่จัดพิมพ์ส่วนหนึ่งจะเป็นหนังสือที่พิมพ์โดยโรงพิมพ์ของมิชชันนารี ซึ่งจากการสำรวจหนังสือทางด้านศาสนาของศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พิมพ์โดยโรงพิมพ์หมอบลัดตั้งอยู่ที่ปากคลองบางกอกใหญ่ และยังพบหนังสือที่พิมพ์แจกเป็นอนุสรณ์งานศพที่เก่าแก่ที่สุดคือ สาราทานปริยาย - กถามรค ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์พระราชทานแจกในงานพระเมรุพระศพสมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ พระบรมราชเทวีและสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้ากรมมณีนารถไพฑูริย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๓ ซึ่งจัดเป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพที่เก่าแก่ที่สุด และเป็นหนังสือสวดมนต์ภาษาไทยฉบับแรกที่พิมพ์ในประเทศไทย แต่งโดยสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์^๙ นอกจากนี้หนังสือส่วนใหญ่จะเป็นหนังสืออนุสรณ์งานศพ หนังสือที่ระลึกการทอดกฐิน หนังสือสวดมนต์

^๙ พรทิพย์ โล่ห์วีระ, การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปวงศ์ประพันธ์ ในศูนย์ราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๖๔) ๒๔.

ภาพที่ ๖ หนังสือเรื่องสารทนายปริยาย – ภาณุวรรค

หนังสือหมวดประวัติศาสตร์ จากการสำรวจพบว่าส่วนใหญ่เป็นหนังสือที่พิมพ์ขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๕ เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นคุณค่าของการจัดพิมพ์หนังสือ การพิมพ์หนังสือจะเป็นเครื่องช่วยในการพัฒนาทางด้านการศึกษาให้แก่ประชาชน จึงได้ทรงสนับสนุนกิจการพิมพ์ให้แพร่หลายกว้างขวาง ในสมัยนี้กิจการการพิมพ์ได้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว และเหตุผลสำคัญประการหนึ่งคือ พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโบราณคดีสโมสรใน พ.ศ. ๒๔๕๐ เพื่อเป็นสถาบันหลักในการศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนความรู้ทางโบราณคดี และอนุรักษ์โบราณวัตถุสถาน รวมถึงเรียบเรียงพงศาวดาร ประวัติศาสตร์ชาติไทย^{๑๐} ทรงเป็นประธานายก และเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเข้าร่วมเป็นสมาชิก จึงถือได้ว่าการจัดตั้งโบราณคดีสโมสรเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีไทย ทำให้กิจการพิมพ์หนังสือตำราทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว พบว่าพิมพ์โดยโรงพิมพ์ที่มีบทบาทในสมัยนั้น ได้แก่ โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร โรงพิมพ์อักษรนิติ โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ หนังสือที่จัดพิมพ์โดยโบราณคดีสโมสรที่พบในศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือหนังสือเรื่อง พระราชวิจารณ์จดหมายความทรงจำของพระเจ้าไปยกาเธอ กรมหลวงนรินทรเทวี ซึ่งเป็นหนังสือเล่มแรกๆ ที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยโบราณคดีสโมสร

ภาพที่ ๗ หนังสือบทละครเรื่องในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์

^{๑๐} กรมศิลปากร, เรื่องเดิม, ๑๓๐.

หนังสือหมวดวรรณคดี หนังสือทางด้านวรรณคดีเป็นอีกหมวดหนึ่งที่มีจำนวนมาก พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ทรงเป็นผู้ทรงสนใจศิลปะการละคร ได้รับการปลูกฝังจากเจ้าจอมมารดาเขียน พระมารดา ตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ พระองค์ได้ทรงนิพนธ์บทละครเรื่องมากมายนับร้อยเรื่อง ทรงพัฒนาปรับปรุงจากการแสดงละครไทยผสมรวมกับการแสดงแบบตะวันตก มีบทเป็นพื้นใช้เจรจาแทรกตามเนื้อเรื่อง ซึ่งรัชกาลที่ ๕ โปรดเสด็จพระราชดำเนินมาทอดพระเนตรละครเป็นการส่วนพระองค์หลายครั้ง และยังโปรดฯ ให้เล่นละครเพื่อต้อนรับราชทูตชาวตะวันตกอีกด้วย เมื่อราว พ.ศ. ๒๔๕๔ ทรงหยิบยกตำนานรักของไทยเรื่อง อำแดงนามาทรงนิพนธ์เป็นบทละครเรื่องชื่อเรื่องว่า อีนางพระโขนง ละครเรื่องนี้นับเป็นละครเรื่องแรกที่ได้แสดงในโรงละครบริดาลัย และได้กลายเป็นนิยายรักสยองขวัญสุดคลาสสิก ที่ถูกนำมาสร้างในรูปแบบภาพยนตร์ ละครโทรทัศน์ และละครเวทีในยุคสมัยต่อมา^{๑๑} สมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระทัยด้านการประพันธ์ และทรงสนับสนุนให้มีการจัดพิมพ์หนังสือวรรณคดีที่มีรูปลักษณ์สวยงาม ประณีตบรรจง หนังสือที่มีลักษณะรูปเล่มสวยงามส่วนใหญ่เป็นงานพระราชนิพนธ์ในพระองค์ นอกจากนี้ยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งวรรณคดีสโมสรขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ เป็นการสืบทอดสนองพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะอุดหนุนทำนุบำรุงการแต่งร้อยแก้ว ร้อยกรองในภาษาไทยให้ดีขึ้น^{๑๒} พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินตามรอยพระยุคลบาทของสมเด็จพระบรมชนกนาถ ทรงดำรงตำแหน่งสภานายก และทรงแต่งตั้งกรรมการเพื่อตรวจคัดเลือกหนังสือที่แต่งดีเพื่อรับพระราชทานรางวัล ศูนย์นราธิปฯ จึงมีหนังสือวรรณคดีที่จัดพิมพ์ขึ้นโดยวรรณคดีสโมสร โดยเฉพาะวรรณคดีเรื่อง พระนลคำหลวง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นวรรณคดีที่ได้รับรางวัลเป็นปฐมฤกษ์ และยังมีวรรณคดีเรื่องอื่น ๆ เช่น ลิลิตพระลอ สามก๊ก พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน หัวใจนักรบ เป็นต้น

การให้บริการและการสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มีการจัดหมวดหมู่ด้วยระบบทศนิยมดิวอี้ ปัจจุบันได้จัดสรรพื้นที่ในการให้บริการ ดังนี้

ชั้น ๑ จัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์ ได้แก่ ฉลองพระองค์ครุยจากสถาบันต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ โต๊ะทรงงานของพลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ บทละครพระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งมีให้บริการมากกว่า ๑๐๐ เรื่อง หนังสือพระนิพนธ์ใน พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และหนังสืออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในราชสกุล วรวรรณ เช่น หนังสืออนุสรณ์งานศพ โดยให้บริการทั้งพระนิพนธ์ต้นฉบับและฉบับสำเนา

ชั้น ๒ ห้องบริการหนังสือหายากภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ

ชั้น ๓ ห้องบริการหนังสือทั่วไปภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่ได้รับจากหอสมุดแห่งชาติ และได้รับบริจาคภายหลัง พ.ศ. ๒๕๒๒ จนถึงปัจจุบัน และมีพื้นที่สำหรับนั่งอ่าน ศึกษาค้นคว้า

^{๑๑} เฟลินพิศ กำราญ และเนียนศิริ ตาละลักษณ์, *เรื่องเดิม*, ๔๖-๔๗.

^{๑๒} กรมศิลปากร, *เรื่องเดิม*, ๑๒๑.

การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์นราธิปา ในปัจจุบันสามารถสืบค้นได้จากระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Alma เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพใช้งานได้ทุกที่ทุกเวลา ทรัพยากรสารสนเทศของศูนย์นราธิปา ส่วนหนึ่งได้รับการแปลงจากสื่อสิ่งพิมพ์ไปสู่รูปแบบดิจิทัล (Digitization) ได้แก่ หนังสือบทละครในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ หนังสือพระนิพนธ์ในศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ และหนังสืออื่น ๆ ในราชสกุล วรวรรณ โดยเฉพาะบทละครในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ ซึ่งทรงรจนาขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไว้บรรยายเรื่อง ซึ่งงานละครเรื่องนี้เป็นที่นิยมในหมู่ชนชั้นสูงในสมัยนั้น ศูนย์นราธิปา ในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้มรดกภูมิปัญญา จึงได้คัดสรรสิ่งพิมพ์ต้นฉบับเหล่านี้เข้าสู่การแปลงเป็นสื่อดิจิทัล พร้อมจัดทำสำเนาตัวเล่มเพื่อให้บริการ เพื่อเป็นการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ และองค์ความรู้ที่หาได้ยากให้เยาวชนคนรุ่นหลังสามารถใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

ศูนย์นราธิปา นอกจากให้บริการศึกษาค้นคว้าและวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และวรรณคดีตามที่กล่าวไปแล้ว ในอนาคตสามารถพัฒนาพื้นที่และการบริการในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การจัดนิทรรศการเผยแพร่และพระเกียรติคุณพระประวัติในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์ และศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ การจัดเสวนาหรืองานเฉลิมฉลองในโอกาสสำคัญร่วมกับหน่วยงานภายนอก เช่น ราชบัณฑิตยสถาน การปรับปรุงพื้นที่เพื่อรองรับการทำงานร่วมกัน (Co-working Space) รวมทั้งประชาสัมพันธ์เปิดให้เข้าชมเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญอีกแห่งหนึ่งของพื้นที่เกาะรัตนโกสินทร์

อนุสรณ์แห่งมรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรม

ศูนย์นราธิปาเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ นอกจากจะเป็นแหล่งจัดเก็บหนังสือและสิ่งพิมพ์วิจัย ศึกษา ค้นคว้าทางด้านสังคมศาสตร์แล้ว ยังเป็นแหล่งรวบรวมจัดเก็บและให้บริการศึกษาค้นคว้าทรัพยากรสารสนเทศทางด้านภาษาและวัฒนธรรมอีกด้วย อาคารศูนย์นราธิปา ในอดีตเคยใช้เป็นสถานที่ทำการของราชบัณฑิตยสถาน หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่หลักในการศึกษาค้นคว้า วิจัย และบำรุงสรรพวิชา โดยเน้นการจัดทำพจนานุกรม สารานุกรม อักษรานุกรม บัญญัติศัพท์วิชาการต่าง ๆ กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ภาษาไทย ส่งเสริมและอนุรักษ์ภาษาไทย

พ.ศ. ๒๔๖๙ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงจัดการแยกหอพระสมุดสำหรับพระนครออกเป็น ๒ แห่ง คือ หอพระสมุดวชิรญาณ ตั้งอยู่ที่พระที่นั่งศิวโมกษพิมาน ในพระราชวังบวรสถานมงคล และหอพระสมุดวชิราวุธ ตั้งอยู่ที่ตึกถาวรวัตถุขึ้น ทรงมีพระบรมราชโองการประกาศว่า เดิมกรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนครมีหน้าที่จัดการหอพระสมุดฯ เพียงอย่างเดียว ครั้นเมื่อการหอพระสมุดฯ เจริญรุ่งเรืองขึ้น พระองค์โปรดให้เพิ่มหน้าที่พิพิธภัณฑสถานและบำรุงวิชาช่าง จึงได้ทรงพิจารณาเห็นว่านามที่เรียกว่า กรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนครนั้นไม่สมกับหน้าที่ซึ่งกระทำอยู่ ประกอบกับทรงเห็นสมควรให้ฟื้นฟูกิจการของกรมราชบัณฑิตย ซึ่งมีความแต่โบราณ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งราชบัณฑิตยสภาขึ้น และให้เปลี่ยนนามกรรมการหอพระสมุดสำหรับพระนครเป็น ราชบัณฑิตยสภา

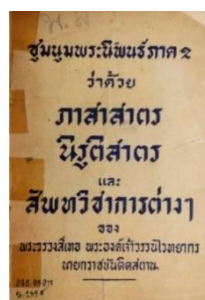
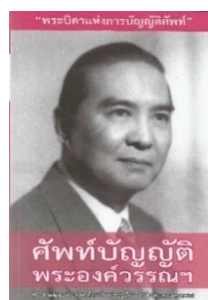
ต่อมา พ.ศ. ๒๔๗๖ รัฐบาลได้ถวายคำปรึกษาแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าสมควรจัดตั้งราชบัณฑิตยสถาน ให้มีสมาชิกประกอบด้วยคุณวิชาสมควรได้รับเลือกตั้งให้เป็นราชบัณฑิตในภาคหน้า

เพื่อค้นคว้าและรวบรวมความรู้เผยแพร่ให้แก่ประชาชน และสร้างตำรับตำราให้แพร่หลายต่อไป จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๗๖ และยกเลิกประกาศตั้งราชบัณฑิตยสภา ฉบับลงวันที่ ๑๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๙ เมื่อมีพระบรมราชโองการจัดตั้งราชบัณฑิตยสถานขึ้นมาใหม่นั้นยังไม่มีราชบัณฑิต มีแต่ภาคีสมาชิก และในการประชุมภาคีสมาชิกครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง เพื่อพิจารณาเลือกนายก อุปนายก และเลขาธิการ ผลปรากฏว่า หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครधिพงศประพันธ์) ทรงได้รับเลือกเป็นนายกราชบัณฑิตยสถาน งานสำคัญชิ้นแรกที่พระองค์ทรงบุกเบิกจนได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ คือ การจัดทำพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ซึ่งเป็นงานที่สืบเนื่องมาจาก ปทานุกรม ฉบับกรมตำรา กระทรวงธรรมการได้เคยตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๐ และได้นำมาชำระใหม่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น^{๑๓}

ผลงานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งของพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครधिพงศประพันธ์ คืองานบัญญัติศัพท์ภาษาไทย คือ การสร้างคำไทยใหม่เพื่อแทนคำต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในวงวิชาการและราชการหลักเกณฑ์สำคัญคือใช้คำไทยแท้หาคำบาลี-สันสกฤตที่เหมาะสม และใช้คำทับศัพท์เป็นทางเลือกสุดท้ายเพื่อให้มีศัพท์วิชาการที่ถูกต้องและเป็นระบบทรงคิดค้นคำศัพท์ไทยมากกว่า ๑,๐๐๐ คำ เพื่อรองรับความรู้ตะวันตกและบริบทการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เช่น รัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย วัฒนธรรม สื่อสารมวลชน

ภาพที่ ๘ หนังสือเรื่องพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ และปทานุกรม ฉบับกรมตำรา กระทรวงธรรมการ

ภาพที่ ๙ หนังสือเรื่องบัญญัติศัพท์พระองค์วรรณ และชุมนุมพระนิพนธ์ ภาค ๒

^{๑๓} จานงค์ ทองประเสริฐ, “พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนครधिพงศประพันธ์ ผู้ทรงจุดประกายให้ราชบัณฑิตยสถาน,” ราชบัณฑิตยสถาน ๑๖, ๔ (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๓๔): ๖-๘.

ภาพที่ ๑๐ หนังสือเรื่อง รัตนธัมมไทย วิทยาสารานุกรม และสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน

ภาพที่ ๑๑ หนังสือซึ่งจัดพิมพ์โดยราชบัณฑิตยสถาน เรื่องบ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย ญี่ปุ่น จีน และประวัติศาสตร์โลก

นอกจากจะทรงงานให้แก่ราชบัณฑิตยสถานแล้ว ยังทรงนิพนธ์ผลงานเรื่องต่าง ๆ ไว้อีกมาก เช่น หนังสือ รัตนธัมมไทย เรื่อง ประวัติการทูตไทย กล่าวถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับนานาประเทศในทวีปเอเชีย รวมทั้งชาติมหาอำนาจในทวีปยุโรป โดยเริ่มตั้งแต่ยุคสมัยอาณาจักรน่านเจ้าเรื่อยมาจนถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ พระนิพนธ์เรื่องวิทยาวรรณกรรม วิทยาสารานุกรม เป็นการรวบรวมพระนิพนธ์บทความวิชาการทั้งทางด้านวรรณคดี อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ทำให้อนุชนได้เห็นว่าพระองค์ทรงเป็นผู้มีพระปรีชาสามารถรอบด้าน ในขณะที่พระองค์ทรงรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีราชบัณฑิตยสถาน ทรงเป็นองค์ที่ปรึกษาในการจัดทำตำราต่าง ๆ โดยเฉพาะหนังสือชุดบ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น หนังสือชุดประวัติศาสตร์โลก รวมทั้งงานจัดทำสารานุกรมไทย และอักษรานุกรม ภูมิศาสตร์

พระนิพนธ์ผลงาน รวมทั้งตำราต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมานั้น ทายาทได้ประทานไว้ให้หอสมุดแห่งชาติเพื่อให้บริการศึกษาแก่อนุชนเพื่อระลึกในพระกรุณาธิคุณและพระอัจฉริยภาพศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครเชษฐาธิราชประพันธ์ ผู้ทรงเป็นนักปราชญ์ทางด้านภาษา พระบิดาแห่งการบัญญัติศัพท์ ทรงเป็นนักอักษรศาสตร์ นักการทูตผู้ยิ่งใหญ่ ที่โลกยกย่องพระองค์ ศูนย์นราธิปฯ จึงมิใช่เพียงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางด้านสังคมศาสตร์ หากแต่ยังเป็นอนุสรณ์แห่งมรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติอันมีคุณค่ายิ่ง ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ สืบสาน ต่อยอดให้คงอยู่สืบไป

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. **หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๕๓.

(กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติเนื่องในมหามงคลสมัยที่ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรป ครบ ๑๐๐ ปี พ.ศ. ๒๕๕๐).

จำนงค์ ทองประเสริฐ. “พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ผู้ทรงจุดประทีปให้
ราชบัณฑิตยสถาน.” **ราชบัณฑิตยสถาน**. ๑๖, ๔ (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๓๔): ๕-๑๗.

ฉุน ประภาวิวัฒน์. “ขอบข่ายของสังคมศาสตร์.” **ศิลปากร**. ๒๓, ๔ (กันยายน ๒๕๒๒): ๘-๙.

ทรงวิทย์ แก้วศรี, บรรณาธิการ. **บรรณานุกรมของศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เล่ม ๑**.
กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๒๒.

“ประกาศตั้งราชบัณฑิตยสภา.” **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ ๔๓ (๒๕ เมษายน ๒๔๖๙): ๔๒-๔๔.

พรทิพย์ โล่ห์วีระ. **การประเมินค่าหนังสือหายากภาษาไทยส่วนพระองค์ของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ
กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ในศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์
มหาบัณฑิต (สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๘.

เพลินพิศ กำราญ และเนียนศิริ ตาละลักษณ์. **พระประวัติและผลงานของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ**

กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์. กรุงเทพฯ: สหประชาพานิชย์, ๒๕๒๒.

ราชบัณฑิตยสภา. **ศัพท์บัญญัติพระองค์วรวงศ์**. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสภา, ๒๕๖๐.

วิทยัทศน์พระองค์วรวงศ์ : ครบ ๑๑๐ ปี วันประสูติ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๔๔. กรุงเทพฯ: มูลนิธินราธิป
ประพันธ์พงศ์-วรวงศ์, ๒๕๔๔.

วิวรรณ เสถียรสุด, ม.ร.ว. “ชีวิตส่วนพระองค์ของเสด็จในกรมฯ.” **ศิลปากร**. ๒๓, ๔ (กันยายน ๒๕๒๒): ๕๙-๖๔.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. **๑๐๐ ปี พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์
ประพันธ์ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๓๔**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป, ๒๕๓๔.

_____. **พระอัจฉริยภาพด้านภาษาศาสตร์ของ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์**.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, ๒๕๓๔.

“๑๐๐ ปี พลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่น พระนราธิปพงศ์ประพันธ์” **วัฒนธรรมไทย**. ๓๐, ๒ (กุมภาพันธ์ –
พฤษภาคม ๒๕๓๔).

ข้อกำหนดการส่งบทความเพื่อเผยแพร่ วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ

นโยบายการรับบทความ

๑. เป็นบทความประเภท บทความวิชาการ บทความวิจัยหรือบทความวิจัยจากวิทยานิพนธ์ บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ทั้งในภาษาไทย และภาษาอังกฤษ
๒. เป็นบทความที่ไม่เคยเผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารใดเพื่อเผยแพร่บทความ รวมทั้งไม่มีการละเมิดหรือคัดลอกผลงานอื่นใด
๓. เนื้อหาบทความทางด้านบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ ภาษา เอกสาร หนังสือ และมรดกศิลปวัฒนธรรม หรือสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง
๔. บทความจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง อย่างน้อยบทความละ ๓ คน ด้วยวิธีการประเมินแบบปกปิดชื่อผู้เขียนและชื่อผู้ประเมิน (Double-blind peer review process) และได้รับการพิจารณาให้เผยแพร่จากกองบรรณาธิการ
๕. ผู้เขียนบทความอนุญาตให้หอสมุดแห่งชาติเผยแพร่บทความทั้งในรูปแบบการตีพิมพ์เล่มวารสารและเผยแพร่ทางออนไลน์ผ่านเว็บไซต์ของวารสาร (<https://soo๔.tci-thaijo.org/index.php/nlt>)
๖. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ไม่พิจารณาคัดเลือกบทความที่ผู้เขียนมิได้แก้ไขปรับปรุงคุณภาพให้เป็นไปได้ตามความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ และผลการพิจารณาของกองบรรณาธิการถือเป็นที่สุด
๗. บทความที่ไม่ผ่านการพิจารณาให้เผยแพร่ กองบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบ แต่จะไม่ส่งต้นฉบับคืนผู้เขียน

การจัดเตรียมต้นฉบับ

การตั้งค่าบทความ

๑. บทความจัดพิมพ์ด้วยโปรแกรม Microsoft Word ตัวอักษร TH SarabunPSK ขนาด ๑๖ พ้อยต์ ระยะห่างระหว่างบรรทัด ๑ บรรทัด (Single) จัดเรียงแบบกระจาย แบบไทย (Thai Distributed) ความยาวไม่เกิน ๑๕ หน้า
๒. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
ขนาดกระดาษ : กว้าง ๑๘.๕ ซม. ยาว ๒๖ ซม.
ระยะขอบ : ขอบบน ๒.๕ ซม. ขอบล่าง ๒.๐ ซม. ขอบซ้าย ๑.๕ ซม. ขอบขวา ๑.๕ ซม.

ส่วนประกอบบทความ

๑. ชื่อบทความ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรแบบหนา (Bold) ขนาด ๑๘ พ้อยต์
๒. ชื่อผู้เขียนทุกคน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดกลางหน้ากระดาษ ตัวอักษรแบบเอน (Italic) ขนาด ๑๖ พ้อยต์ (ด้านหลังชื่อผู้เขียนทุกคนภาษาไทย ให้จัดทำเชิงอรรถ (Footnote) ข้อมูลของผู้เขียน)
๓. ข้อมูลของผู้เขียนทุกคน ได้แก่ ชื่อตำแหน่ง หน่วยงานต้นสังกัด อีเมล ของผู้เขียนทุกคน ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จัดทำเป็นเชิงอรรถ (Footnote) ด้านล่างหน้าแรกของบทความ ตัวอักษรขนาด ๑๒ พ้อยต์
๔. บทคัดย่อและคำสำคัญ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ควรมีความยาวอย่างละไม่เกิน ๒๐๐ คำ
๕. ตัวเลข ใช้เลขไทยในการเขียน ยกเว้นการเขียนชื่อเฉพาะหรือการอ้างอิงที่มีแหล่งที่มาของข้อมูลเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้เลขอารบิก
๖. การอ้างอิงในเนื้อหาและรายการอ้างอิง ใช้รูปแบบการอ้างอิงตามที่หอสมุดแห่งชาติกำหนด
การอ้างอิงในเนื้อหา : ใช้การอ้างอิงแบบเชิงอรรถ
การอ้างอิงท้ายบทความ : ตามรูปแบบการอ้างอิงของหอสมุดแห่งชาติ
๗. ระบุหมายเลขคำบรรยายและที่มา (ถ้ามี) ของภาพประกอบ ตาราง แผนภาพ ฯลฯ ที่ใช้ประกอบบทความ

การส่งต้นฉบับบทความ

ส่งไฟล์ต้นฉบับบทความผ่านระบบ Online Submission ของระบบฐานข้อมูลวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย Thai Journals Online (ThaiJO) ได้ที่เว็บไซต์วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ <https://soo๔.tci-thaijo.org/index.php/nlt>

การอ้างอิงเอกสาร

๑. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้เชิงอรรถอ้างอิงที่แสดงถึงแหล่งที่มาของข้อมูล ตามรูปแบบที่หอสมุดแห่งชาติกำหนด

ตัวอย่าง

ในสังคมไทย มีคติความเชื่อเรื่องการสร้างพระเมรุมาศ ซึ่งเป็นสิ่งแสดงพระเกียรติยศในวาระสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพที่ได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธและพราหมณ์^๑

^๑ กรมศิลปากร, ๑๐๗ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, ๒๕๖๑) ๓๒.

๑.๑ เชิงอรรถสำหรับหนังสือ

รูปแบบ /////^๑ ผู้แต่ง,/ชื่อเรื่อง/(สถานที่:/สำนักพิมพ์,/ปีพิมพ์)/หน้า.

ตัวอย่าง

^๑ พระยาอนุนามานราชชน, แหลมอินโดจีนสมัยโบราณ (พระนคร: คลังวิทยา, ๒๔๙๗) ๓๐๕.

^๒ Luang Boribai Buribhand and A.B. Griswold, *The Royal Monasteries and Their Significance* (Bangkok: Fine Arts Department, 1959) 5.

๑.๒ เชิงอรรถสำหรับวารสาร

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง,/“ชื่อบทความ,”/ชื่อวารสาร/ปีที่,/ฉบับที่/(ปีพิมพ์):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

^๑ พวงพร ศรีสมบูรณ์, “กรมศิลปากรกับการอนุรักษ์คัมภีร์อัลกุรอาน,” *วารสารวิชาการหอสมุดแห่งชาติ* ๗, ๑ (๒๕๖๑): ๔๙.

^๒ Bruce G. Link and Jo C. Phelan, “Conceptualizing Stigma,” *Annual Review of Sociology* 27 (2001): 363-385.

๑.๓ เชิงอรรถสำหรับวิทยานิพนธ์

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง,/ชื่อวิทยานิพนธ์./(ระดับปริญญา/สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย,/ปี)/หน้า.

ตัวอย่าง

^๑ ณัฐกิตติ์ ศิริพงศ์ธาริน, *การขยายสิทธิการแปลของสำนักพิมพ์ไทยออกต่างประเทศ*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการบริหารสื่อสารมวลชน คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๖๐) ๑๐.

^๒ Christopher Stewart, *The academic library building in the digital age: A study of new library construction and planning, design, and use of new library space*. (Degree of Doctor of Education University of Pennsylvania, 2009) 54.

๑.๔ เชิงอรรถสำหรับสื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบ /////^๑ ชื่อผู้แต่ง././ชื่อเรื่อง././[ออนไลน์]././สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี./จาก:/แหล่งข้อมูล
ตัวอย่าง

^๑ คอลีเยาะ วาจิ. ห้องสมุดดิจิทัล. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒, จาก:
<https://www.l3nr.org/posts/296358>

๒. การอ้างอิงท้ายบทความ ใช้ตามรูปแบบของหอสมุดแห่งชาติกำหนด

๒.๑ หนังสือ

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง././ชื่อเรื่อง././ครั้งที่พิมพ์././สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

สุณี เลิศแสวงกิจ และพิศิษฐ์ กาญจนพิมาย. ห้องสมุดกับการรู้สารสนเทศ. กรุงเทพฯ: วังอักษร, ๒๕๕๖.

๒.๒ หนังสือแปล

รูปแบบ ชื่อผู้แต่งเดิม././ชื่อเรื่อง././แปลโดย/ชื่อผู้แปล (ถ้ามี). /ครั้งที่พิมพ์././สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์,/ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่าง

ริซัล, โฮเซ. อันล่วงละเมิดมิได้. แปลโดย จิตรราภรณ์ ตันรัตนกุล. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๘.

๒.๓ วารสาร

รูปแบบ ผู้เขียนบทความ././“ชื่อบทความ.”/./ชื่อวารสารหรือนิตยสาร././ปีที่,/ฉบับที่/(วัน เดือน ปี):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปรีดี ปลื้มสำราญกิจ. “ห้องสมุดสีเขียว: ห้องสมุดประชาชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแห่งแรก
ในประเทศไทย.” วารสารห้องสมุด. ๖๐, ๑ (๒๕๕๙): ๔๗-๕๖.

๒.๔ วิทยานิพนธ์

รูปแบบ

ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ชื่อปริญญา (สาขาหรือวิชาเอก)./สถานที่พิมพ์:/สถาบันผู้รับผิดชอบ./
////ปีพิมพ์./ฉบับอัดสำเนา.

ตัวอย่าง

สุคนธ์ทิพย์ จันทะลุน. การจัดการหนังสือหายากของหอสมุดแห่งชาติในประเทศไทย.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สารสนเทศศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๖๐. ฉบับอัดสำเนา.

Stevandic, Srdjan. **Modelling, Control and Simulation of a Grid-Connected Fuel
Cell Power Plant.** Thesis the Master of Engineering Science (Faculty of Graduate
Studies). London: The University of Western Ontario, 2004. Photocopied.

๒.๕ หนังสือพิมพ์

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./“ชื่อหัวข้อข่าว หรือชื่อบทความ.”/ชื่อหนังสือพิมพ์./ปีที่./ฉบับที่/(วัน เดือน ปี):/เลขหน้า.

ตัวอย่าง

ปาริชาติ บุญเอก. “โควิด-๑๙ เปลี่ยนบ้านเป็นโรงเรียนเรียนออนไลน์ Learn from Home.”

กรุงเทพธุรกิจ. ๓๓, ๑๑๕๔๔ (๖ พฤษภาคม ๒๕๖๓): ๑๕.

Nakaso, Dan. “Hawaii rattles, then loses power.” **Honolulu Advertiser.** (16 October 2015):
A1.

๒.๖ สื่ออินเทอร์เน็ต

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง./ชื่อเรื่อง./[ประเภทของสื่อที่เข้าถึง]/สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี,/จาก: แหล่งข้อมูล

ตัวอย่าง

กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยศรีลังกา=

Democratic Socialist Republic of Sri Lanka. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๘,

จาก: <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/south-asia/detail.php?ID=11>

